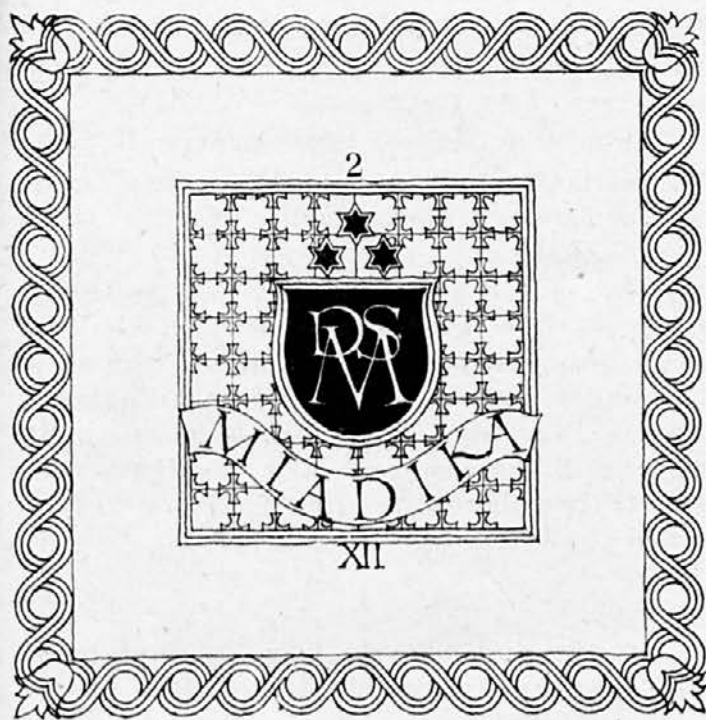

GORNJE MESTO

Povest iz zagrebskega življenja / Magajna Bogomir

3.

Sonce je polagoma, polagoma potovalo skozi okno podstrešne sobe neke samotne ulice v »Delavskem dolu«. Žarek se je splazil mimo poševnega stropa v kot do postelje, na kateri je spal Simon, in se doteknil njegovih širokih trepalnic. Simon se je zasmejal v snu in dvignil roke; trepalnice so se počasi in nerade odprle. Okrenil je glavo proti mizi, kjer so bile zložene knjige. Včasih je ob tem pogledu takoj vstal in sedel k njim, še preden se je umil. Sedaj pa je poležal, zrl skozi okno na drevje in mislil na Marijo.

»Odkod ima ona te oči? Ne more mi biti samo sestra. Zastavil bom svoje življenje za te oči, ki jih nisem mogel ne doumeti ne premagati vse te dni in večere, ko potujem k njej. Nezmagljiva je. Kaj je v njej? Nima ne fanta ne zarobenca, ne ljubi nikogar, razen te slovenske množice, o kateri tolikokrat govori. Kaj more vendar storiti ona, en sam človek, v tem malem Babilonu, kjer utone klic posameznika kot klic kake ptice pevke v pokrajini, razdivjani od viharja. Jeli, prijatelj moj, niti ti bi se ne upal in bi ne mogel! In ti si obupal in nisi verjel in si prerokoval smrt.« Zadnje besede so bile namenjene prijatelju pesniku, ki je umrl prejšnje leto in čigar poezije so ležale na mizi.

»Toda, prijatelj moj, če bi poznal njo, bi ne hotel umreti, čeprav bi morali umreti drugi vsi.

Ti bi ne hotel srečati belega angela, ti dobri prijatelj moj, belega angela, ki je zatisnil tvoje žalostne oči.

Marija, koliko let sem moral čakati, da sem te doživel. O, naredil ti bom pesem, a nihče razen tebe je ne bo smel brati. Marija, preveč imaš vere v ljudi. Pregarjali so svoje preroke in zavrgli pesem gorá in neba. Celo svoje besede jih je sram. Naj jim nudimo kruha? V sitosti ni odrešenja, Marija! — Naj jim nudimo bič, da se bodo branili? Pokleknili bodo na tla in rekli: Na, bič! Tepi nas, o gospodar! — Naj jim ponudimo lepote, stezo Bogomile, morje lepe Vide, čisto dušo in ljubezen Irene, razigrani Zalin smeh in vrisk žive? Zbirali bodo denar za muzej in rekli: Tako in tako je mislil, in bodo odšli v kavarno, da igrajo partijo taroka. Prišla si sem, da vršiš poslanstvo ljubezni. Ljudje bodo korakali mimo tebe z začudenimi pogledi in nazadnje te bodo hoteli na platno v kinu. Ljudje hočejo, da se utopé, da pozabijo svojo pravo govorico, svojo dušo. Tudi jaz sem pisal pesmi. Sedaj jih rajši živim zase in jih bom živel samo še tebi. Res, Marija, kako hočeš reševati, ko se jih v to mesto vendar pripelje vsak dan sto?

Ura vriskajoče godbe in plesa ubije zaloigre celega meseca dekletom iz rdečih hiš. Čaša vina prežene delavcu utrujenost tedna iz telesa. Kakor je Zagreb grenak, prav tako je opojno sladak. Kaj hočeš v njem ti? Predaj se, Marija, sladkim uram mladih let...«

»Jelka, Jelka!« je poklical.

V sobo je stopila služkinja, lahno sklonjena radi nizkega stropa. Ozrla se je na študenta, ki jo je prijel za roko. Njene, skoraj tihe oči so se zasmejale za trenotek.

»Jelka, iz Bele Krajine si doma. Vaši kraji so lepi, vaša pesem je lepa in ti si lepa najbolj, toda povej mi, zakaj nočeš govoriti slovenski z menoj?«

Nasmejala se je in ni odgovorila.

»Ne veš odgovoriti?«

»Ne.«

»Prinesi mi vode, da se umijem.«

Odšla je in se vrnila z vodo. »Vstanite, Simon, vam bom vlivala v roke.«

Ves čas med umivanjem pa mu je gledala v obraz.

»Gospod Simon, gospa so rekli...«

»No, kaj so rekli?«

»Da morate plačati stanovanje za oktober.«

»Reci gospe... Ne, čakaj! Plačal bom tebi pa ji izročil!«

Vzel je iz listnice štirikrat po sto dinarjev in bankovec za deset dinarjev.

»Deset dinarjev naj bo zate, Jelka. Ali hodiš tudi ti plesat v Jadran? Kdo igra v Jadranu sedaj?»

»Cigani.«

»Saj je danes sobota?»

»Sobota je.«

»Kaj še čakaš?»

Nasmejala se je in ostala.

»Kako ste čudni, gospod Simon! Drugi študentje, ki so bili tu...«

»No, zakaj si umolknila? Kaj si hotela reči?»

»Vsak drug študent... Gospa je rekla, glej, da vsakemu lepo postrežeš, da si bo želel ostati še pri nas. Vi ste pa tako čudni in resni...«

»Ah, pojdi v Jadran!« je odgovoril on in ni zapazil nenavadnega sija, ki se je pri teh besedah zalesketal dekletu v očeh.

»Oni ne govoré slovenski,« je rekla naenkrat, se okrenila, postala še malo, potem se glasno zasmejala in zbežala skozi vrata. Tudi Simon se je smejal za njo. Potem je vzel listnico in preštel ostanek: »Še teden dni za hrano. Letos bomo veseljačili, kot še nikdar dosedaj. Ha! Tudi Mariji bo težko. Vem, da nima denarja.«

Stopil je k oknu. Po pobočjih je rumenelo drevje. V soncu so se listi zlatili, nekateri pa so bili že rdeči kot kri. Tiha zamišljenost je dehnila študentu na obraz. Spomnil se je Marije: »Ne v pomladi, jeseni se je rodila moja ljubezen, ko je vsaka ura zamišljena in tiha, kot da se mora nekaj zgoditi.«

Polastilo se ga je domotožje. Spomnil se je Danice, kateri je neke jeseni spletel venec iz že zlatih kostanjevih listov in ji ga položil med lase. Spomnil se je ur, ki jih je živel ob morju, in kako so padali listi z gabra na srebrne vodne grive, spomnil se je starih misli, stare pesmi in kako je v večerih igral gosli na obali. Prav te gosli so slonele sedaj tik njegovih nog ob zidu. Segel je ponje in zaigral pesem o dekletu, ki je sanjalo, da je mogoče hoditi po morju. Njene noge so se dotikale živih srebrnih griv, ki so skakljale iz modrine. Na koncu morja je raslo iz valov zlato sonce. Dekle je hotelo objeti sonce, toda njene roke so se ovile, prebujene, krog ribiča, moža pijanca. Dekle je zbežalo na visoke skale in se vrglo v vodé, prav takrat, ko je sonce pogledalo izza gorá. — Simon je igral in gledal s polzaprtimi očmi v to sinje, zagrebško nebo ter potoval po sinjini do tistih krajev. Ni čutil, kako je Jelka odprla vrata, kako ga posluša in strmi vanj in kako je vrata zopet zaprla. Ko je nehal igrati, se je Jelka zunaj na hodniku naslonila na vlažni zid. Iz sobe je stopil tedaj njen gospodar.

Pravkar je vstal. Lasje so mu nepočesani štrleli na vse strani in ovratnica je visela v dveh repih nezavezana krog vratu.

»Kam si dejala moj gumb za ovratnik?»

Starikavi obraz se je režal vanjo. Vsa je vztrepetala kot v grozi. Segel je po njej: »Hajdi z mano, Jelka!«

»Ne, ne!« je zajecljala ona. Gnus je legel v njene oči. Toda, ko je silil še, je vzkliknila: »Saj sem vam povedala, kako je z mano.« Mož se je odstranil s kletvico. Jelka si je zakrila lice z dlanmi. Prav tedaj je šel Simon mimo nje na stopnice. Bil je zamišljen in je ni niti pogledal. Ona je iztegnila roke za njim. »Ostani, samo malo ostani,« je hotela reči.

4.

Marija je pričakovala Simona ob prehodu na Tuškanac. Na njenem obrazu je sijalo veselje, kajti tudi nanj je padal sončni žar. Globoko je vsrkavala sveži zrak mladega jutra in pričakovala samo lepoto od tega dneva. Nagajivo se je skrila za vogal, ko je prihajal Simon, in mu pritekla nasproti, ko se je oziral po njej. »Ali si dolgo čakal?« je veselo vprašala.

»Ne. Gosli sem igral in sem se zamislil. Že dolgo nisem igral nanje. Morda je tvoja godba, ko si včeraj igrala na harmonij, vplivala, da sem zopet poskusil igrati. Tudi na dom sem mislil.«

»Ta dolina se mi zdi tako poznana, kot da sem že hodila nekoč po njej. Sorodna je meni in sem jo morda že doživela nekoč. Na vse strani so izpeljane poti, toda vse vodijo navzgor. Približujejo se in oddaljujejo se. Toda, kajne, na vrhu se vse družijo v eno?«

»Da, se! Toda potem se zopet razdele. Ene vodijo v doline in ostane le ena sama, ki pelje na goro do Kraljičinega studenca, med cvetjem in drevjem visoko, in je potem Zagreb v daljavi kot majhna vas. Vidiš pa široke pokrajine in zaslutiš na obzorju lesk naših planin in ne veš, ali so planine ali so od sonca obsijani oblaki. Tam pod njimi pa si ti doma, Marija! Srečni ljudje, ki so te videli, kako si se igrala s kamni na belem produ čistih rek, in poslušali tvojo pesem. Rad bi šel v tiste doline, ki so oblikovale tvojo dušo.«

Poslušala je s sklonjeno glavo. Sonce, ki je sijalo skozi liste, je ustvarjalo mrežasto, vedno se spreminjajočo tenčico senc na njenem obrazu, ko sta hitela po bregu.

»Glej, Marija, stoletna drevesa. Na tisoče ljudi je potovalo pod njimi, toda le ena med njimi je

Peter Brueghel, imenovan »Kmetški Brueghel«: Kmetško ženitovanje. (Dunaj, Umetnostno-zgodovinski muzej.)

Marija, ki jo drevesa občudujejo sedaj. Tudi ona hrepené po soncu in sinji barvi, žele si žarkov in toplote. Če pridejo zimske noči, drevesa onemé in nič veselja ni v njih. Danes pa so drevesa vesela, ko potuješ med njimi ti. Dvignil bi te, Marija, visoko v to življenje in rekel bi gozdu: Raduj se, kajti pripeljal sem tvojo dušo vate. In če se skrije sonce in zagrnejo noči nebo, ne bo ugasnilo življenje med tvojimi drevesi.«

Dospela sta na prvi vrh in potovala med dvema dolinama. Na drugem griču onstran desne doline se je razprostiralo dolgo zidovje s kupolami, v levi dolini se je vil potok izpod gozdov.

»Glej, kako lepo! Kaj je to?« je vprašala ona.

»Na levi je zeleni gaj, na desni, Marija, pa je Mirogoj, pokopališče.«

Kot da hoče popraviti vtisk zadnje besede, je pristavil: »Ono je res lepo. Nič ni podobno drugim; skoraj nekaj gaj je to pokopališče. Razprostrto je daleč na ono stran po bregovih in se gubi v drevje in vinograde. Ljudje ležijo tam med rožami. Z dreves jim pojejo ptice.«

»V pokoj žaloigri, ki so jo živeli v mestu.«

Zdrznil se je: »Saj niso same žaloigre v njem. Tudi velike in prave ljubezni je mnogo v tem mestu. Ti, Marija, vidiš samo žalostne stvari.«

»Ne,« je odgovorila. »Ne gledam samo žalostnih stvari. Toda dokler bi le en človek v mestu živel v nesreči, bi drugi ne smeli plavati v veselju. Toda žaloigra ni v njem samo ena. Sto in sto jih je.«

»In ti jih vendar ne moreš preprečiti.«

»Vem; sto se jih pripelje v to mesto vsak dan, da si tu poiščejo sreče, a tonejo v črne dni. Ni mogoče enemu človeku pomagati vsem, toda nekaterim je mogoče in mu pomagaš že z eno samo besedo. So različne poti in boš rekel iskajočemu človeku: Kam hočeš, prijatelj? Okreni se malo, kajti na poti, po kateri greš, te čaka strah in morda smrt, in človek se bo okrenil in stopil na tisto pot, ki si mu jo pokazal ti. Tako stojiš ti v središču mesta in srečaš marsikoga in mu poveš in on bo zopet rekel drugim: Šel sem po tej poti in se nisem izgubil. Hodi tudi ti po njej. Tako bo tvoja beseda potovala od človeka do človeka.«

»Toda tudi oni pridejo končno na Mirogoj,« je pristavil.

»In jim bo rajska ptica pela uspavanko,« je odgovorila ona. »Na koncu vsakega življenja visi križ, da, in v vsakem življenju je križ, toda nekaterim je breme sladko in drugi ga kolnejo. Naredi ljudem, da bo njih breme sladko!«

Na njegovo povabilo sta krenila na Cmrok. Z vrta te gostilne je bil prelep razgled na jesenske vinograde, na dolino, na potok in na gore, vse odete v živo, vijolično barvo. Sedla sta k zeleni pregraji. Naročil je vina. Rad bi pretrgal ta razgovor in ji govoril o ljubezni, ki mu je v tej uri napolnila dušo. Saj je bila Marija v tem jutru tako lepa! Gledal je čez zid na strmo pobočje pod seboj, potem zopet njo, čez dolino v gore, in zopet njo. Na desni strani so se krog zelenih kolcev vile trte.

»Lepo bi bilo imeti krila in poleteti od teh trt čez dolino, nad tem potokom tam, nad temi raztresenimi hišami, nad temi cerkvami, nad temi ljudmi v pisanih oblekah, ki se premikajo tam po cesti.« Z veseljem poudarkom je govoril te besede in se ni zavedal, kako vse drugače bo doživljal podobno misel na istem kraju mnogo pozneje.

»Kako se imenuje ta gostilna?« je vprašala.

»Cmrok! Čudno ime, kajne! Sem prihaja mnogo slikarjev in se trudijo ujeti prekrasne barve, ki teko kakor reke s pobočij Slemenca. Da bi znal jaz slikati, bi ne skušal ujeti teh eteričnih rek, ampak bi ulovil samo sij tvojih oči. Marija, izpij čašico vina!«

Nagnil je glavo k njeni. Ves vesel in srečen ni opazil, kako strmi njen pogled v sivo zidovje, ki je obdajalo Mirogoj. Komaj dotečnila se je vina z ustnicami in ni okrenila oči. Kot prikovane so bile na pokopališče. V njem pa je gorela ljubezen. Zakopal je dlani v njene lase in ji hotel nagniti glavo. Toda ona se mu je iztrgala: »Ne smeš! Tudi zadnjič bi te ne smela poljubiti.«

»Zakaj bi ne smela?«

»Si ti medicinec?« je vprašala.

»Saj niso medicinci taki, kot mislijo ljudje. Veruj, da ne, Marija!«

»Nisem mislila tako. — Kako lepo padajo žarki na tisto zidovje! Svetlo je, kot da bi se srebro razlilo po njem. Sedaj že cveto krizanteme za njim, toda pomladi bodo tudi vrtnice, kajne, Simon, in dolge grede nageljnov, kakor na našem pokopališču ob beli cerkvi med visokimi gorami. Izpij, Simon!«

»Pij tudi ti, Marija! Saj je vino zrastle iz teh lepih gričev.«

Steza je peljala mimo travnikov po gričkih navzdol. Ob neki dolinici je sedel berač in igral na lajno: »Kaj igra?« je vprašala.

»Študentovsko pesem. Stavim, da je že oddaleč spoznal berač, da sva študenta.«

Simon mu je stisnil dar v roko. Berač je uprl svetle oči v mlada človeka: »Bog z vama na vajinih potih,« je rekel in zopet pričel vrteti lajno. Vedno dalj in dalj za njima se je gubila pesem in tonila kot daljni jok v neslišnost.

Srečavala sta kmetice, ki so se vračale s trga domov. Iz samih rož so jim bile spletene obleke in na vse obraze je bila razlita rdečina veselja in zadovoljnosti. Vsaka izmed njih je prikimala z glavo ali pa pozdravila: »Pomagaj Bog, mlada!« Zali deček, ki ga je vodila neka žena s seboj, je rekel glasno. »Glej, mati, kako je lepa ta devojka!« Marija je zardela, a Simon se je razveselil.

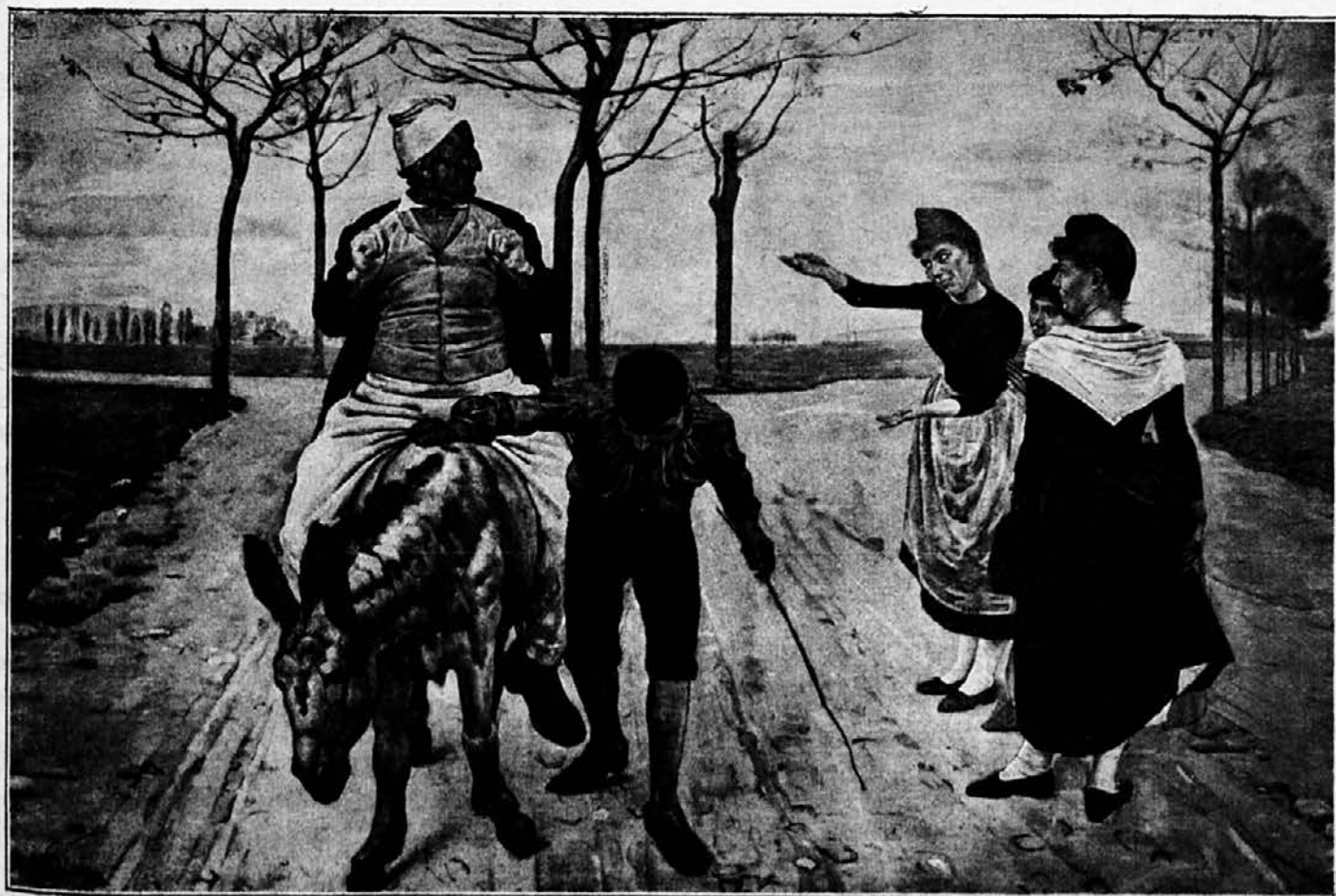
»Vidiš, Marija,« je rekel, »ti ljudje potujejo vsak dan v Zagreb in vendar se jih mesto ne prime. Žive med rožami in pesmimi. Živeli so tako že tisoč let in bodo živeli še. Oni vedo, kaj je roža, kaj je pesem. Zagreb pa se je umeknil od njih, pozabil je na svoje ljudi. Oni pa nosijo svoje rože. Iz čistih in vere polnih src jim raste in zato nihče ne more uničiti njih korenin. Našim ljudem pa, ki prihajajo v to mesto, zamrejo tako mnogim korenine v enem samem letu. Vprašal sem danes našo služkinjo Jelko, zakaj, in ni vedela odgovoriti.«

»Za vzrok boš zvedel,« je odgovorila.

Zavila sta na Dolgo ulico in se ustavila pod prehodom v Kamenitih vratih ob kapeli. Stotine sveč je gorelo na oltarčku.

»Kdo prinaša te sveče?«

»Kmetice, ki prihajajo v mesto, in ljudje iz Gornjega mesta. Malokdo iz doljnega Zagreba se spomni na to. Vendar sem poznal študenta brezbožca, ki je ob svoji promociji prinesel in prižgal svečo na tem oltarju. Takrat so se smejali vsi, le on ne. Bil je doma nekje iz hrvaškega Zagorja in je postal ob promociji ves drugačen in zamišljen. V Zagrebu ni hotel več ostati in se je vrnil med svoje ljudi. Ta človek je bil poprej najveselejši med svojo gručo. Še nekaj, Marija. Gornje mesto ni Zagreb — ali pa je tisti Zagreb, ki stoji visoko nad onim mestom na dnu; je to Zagreb, ki še vedno sili v nebo in je že po pesmi, ki ti tiho poje iz starih hiš, podoben duši svojega ljudstva. Ta Zagreb se ne spreminja in ne potuje od svojih ljudi. Odkar si se ti naselila vanj, pa je meni posebno lep. Sedaj šele doživljam tisto mesto iz

Ferdinand Hodler: Mlinar, njegov sin in osel. (Ženeva, Muzej za umetnost in zgodovino.)

sanj. — Ob tvoji hiši sva, Marija! Dovolj, da vstopim s teboj.«

Šla sta v sobo. Oba sta bila nekaj časa tiho. On je sklenil, da mora še to uro pridobiti njeno ljubezen in je že iskal v sebi prave besede. Ona ga je gledala z nekakim strahom in njene ustnice so pričele trepetati. Toda kot da sluti, kaj hoče, je rekla: »Poglej! Nisem ti še pokazala. Ob oknu, ob zavesi na steni visi na vrvi težak črn križ. Kot ta vrstica je življenje, in če potuješ po njej, dospeš le do križa. Govorila sem ti o sladkem bremenu. Hotela bi, da bi ti to doumel.«

Ta stavek je poudarjala in govorila veselo, kakor da bi hotela nekaj prikriti. On vsega tega ni razumel.

»Sedi k mizi. Igrala ti bom na harmonij.«

Dvignila je pokrov in iskala med notami. Toda odložila je note in se zamislila skozi okno. Potem se je zameknila v tipke in igrala. Niti enkrat se ni ozrla med godbo nanj. Lahna rdečica se ji je razlila na lica in dolge trepalnice so prekrile oči. Igrala je tiho, tiho. Niti en zvok ni zavriskal in vendar je čudno in neumljivo udarjal v njegovo srce. Tudi on je napol zaprl oči, nehote. Kot mehka tenčica se je razgrnila godba po njegovi

duši in bila kot trepetanje valov in je bila kot vrisk srca, kot hrepenenje molitve, kot upanje v nekaj velikega.

Simon je vstal in se ji približal. Kot čarobna sila ga je vleklo dekletu k sebi. Razprostrl je roke, toda ona je hipoma vstala in se zasmejala. Na obraz ji je legla zbeganost. Gledala sta si dolgo v oči, toda ona si je zakrila ustnice z dlanjo in se mu izvila.

»Sedi k mizi!«

Odprla je miznico in vzela iz nje v rumenkast papir zavito sliko.

»Star je ta papir, Simon! Na njem je stal kropilnik z oljkovo vejico ob njenem odru. Moja mati je umrla še lepa in mlada. Nimam nobene slike razen te in tiste v svoji duši.«

Pod visokim, s črnimi kitami ovenčanim čelom je sijala senca velikih oči. Od ustnic v lica se je prožila na vsako stran poteza, komaj vidna, zarisana v nekaj trpkega. Kite so se gubile mimo vratu v črnino. Tudi telo se je gubilo v njo in obraz je bil iz temnega ozadja kot svetel privid.

»Zelo mlada je umrla moja mati,« je zopet ponovila, ko je Simon gledal sliko. »Glej te oči in boš slutil, kako pričakujejo nekaj velikega, nekaj

tistega, ki je razprostrto skozi vesoljstvo in ji je dodeljeno sedaj, kajti v življenju ji ni bilo dano nič dobrega in lepega.«

»Dana si ji bila ti, Marija,« je odgovoril. Na to ni odgovorila. Pomislila je, potem pa je rekla:

»Ti si izdal pred tremi leti nekaj pesmi?«

Ozrl se je presenečen vanjo.

»Si čitala? So ti ugajale?«

»Ne! Naredil si jih. Ni bilo v njih niti najmanj kaj takega, kar so doživeli drugi, ki so res ustvarjali.«

»Da, tistega ni bilo. Toda ni bilo tudi tistega, kar sem doživljal sam. Sram me je bilo samega sebe, ker sem jih pisal, namesto da bi jih živel.«

Njej se je zarisal nerazumljiv usmev na ustnice, ki ga je zapazil in se zbal.

»Ne bom več pisal pesmi,« je odgovoril.

»Moral jih boš pisati. Samo tisti, ki mu je ukazano, piše pravo besedo. Toda tistemu, ki je ukazano pisati jo, tistemu je ukazano tudi potoovati po stezah, po katerih bi si drugi razbil dušo in telo. Tisti, ki mu je ukazano, se ne more izogniti teh stez, in le tistemu je dano govoriti veliko besedo, ki potuje potem skozi tisoče src. Duša se je doteknila duše, spoznala sem te.«

Gledal je prepadel v njen obraz.

»Marija, vse pesmi, če bi jih mogel doživeti, bi dal le za en tvoj dih, ki bi bil iz ljubezni. Sam sem, in kje je ukazano, naj grem vprav jaz na tiste steze? Saj si mi bila poslana ti. Tebe hočem in ne pesmi.«

Vstala je. Njen obraz je bil trpko hladen.

»Vem, da boš hotel podobne besede govoriti še. Zato ti rajši takoj povem: Pri spominu svoje matere in pri sliki, ki jo gledam, se ti zaklinjam, da ne bom tvoja nikdar. Beseda je jasna in odkrita in vem, da si jo razumel.«

Vstal je in jo gledal prepadel, kot da ne verjame, da je izrekla te besede v tem lepem jutru, skozi katerega sta šla.

Ni odgovoril. Okrenil se je in stopil k obešalniku. Ko je pričel oblačiti suknjo, je pristopila tudi ona in mu pomagala. Ni se branil. Nato je odšel, ne da bi se ozrl vanjo in jo pozdravil.

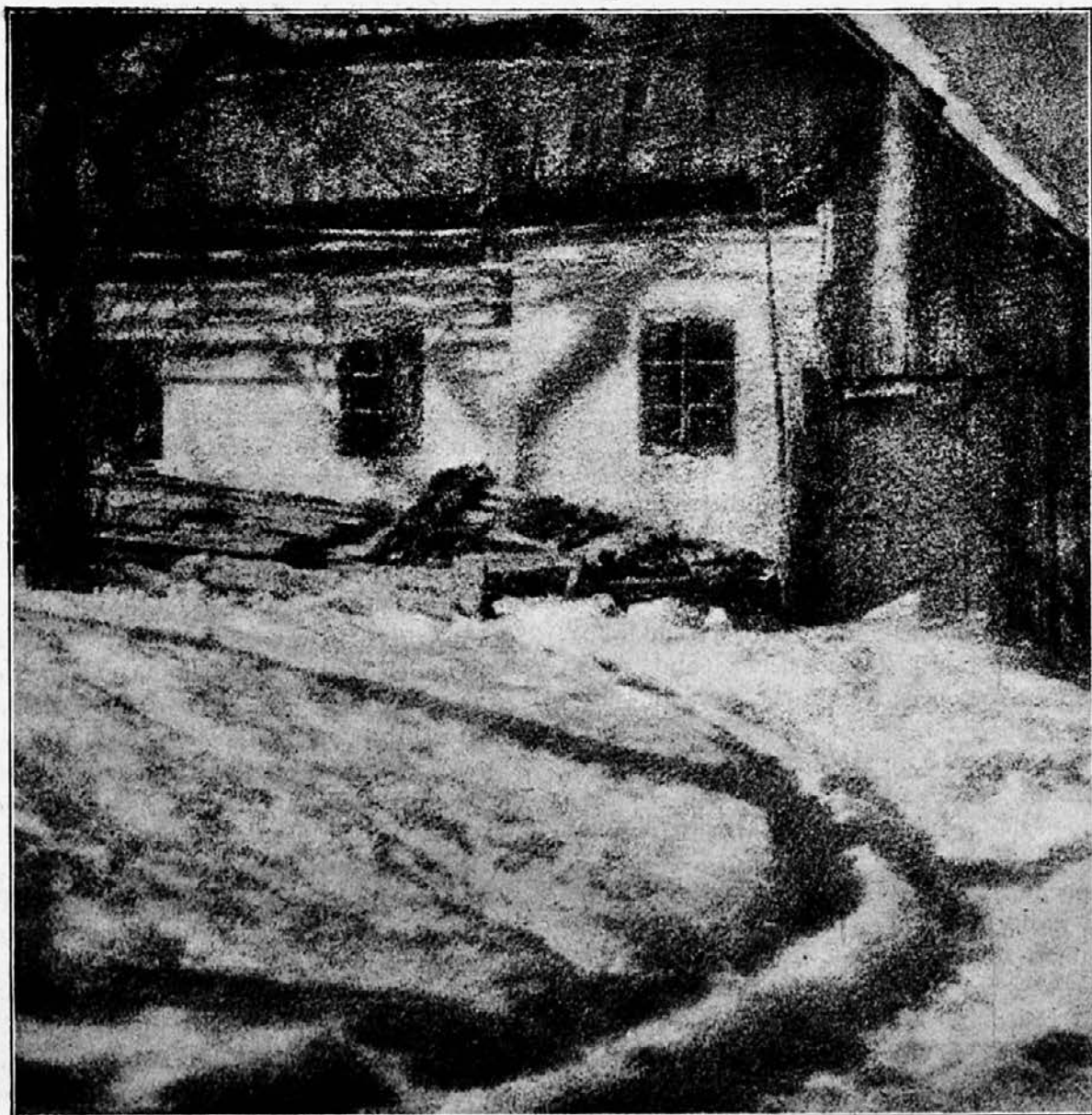
Ona pa je obstala nepremično in strmela v vrata. Potem se je naslonila na zid. V belo bluzo oblečene prsi so vztrepetale. Pričela je kašljati suho in hitro. Odprla je torbico in vzela robec iz nje in ga stisnila k ustnicam. Potem ga je pogledala in našla rdečo liso v njem: »Kakor mati! Hvala Bogu, da ni videl.« Polastila se je je omotica. Naslonila je glavo h križu. Nemo je strmela vanjo bronasti obraz. Majhne rokice so bile trpko razpete po lesu.

»Bog, ko bo preveč teme krog njega, mu odpri lino v stolpu, da posveti tvoje sonce v njegovo dušo. Daj, da bi našel čudežni cvet lepote, ki si ga usadil na zemljo!«

6.

Takoj ko je odšel Simon k Mariji, je stopila Jelka v njegovo sobo. Postavila se je pred visoko zrcalo in se dolgo opazovala. Nekam pomirjena je pospravila posteljo in sedla nanjo. Njeno lice je bilo utrujeno in blede. Naslonila ga je na blazino in gladila to blazino z roko. V očeh ji je pa ležal strah in grizla si je ustnice. Potem je zopet božala blazino: »Tu na tem belem platnu počiva vsako noč in v teh knjigah čita vsak dan.«

Odpirala je knjigo za knjigo. Tuje, nerazumljive besede so se vrstile pred njenimi očmi. Ni razumela nobene. Z mrkimi kretnjami jih je polagala na drugo stran mize. Skoraj na dnu kupa je našla drobno knjižico. Prečitala je naslov: »Poezije« in ime umrlega pesnika. Razveselila se je: »Slovenski je pisana ta knjiga!« Legla je znak na posteljo in pričela čitati stran za stranjo, pesem za pesmijo. Mimo nje so potovale slike, ob katerih je pozabila na vse drugo. Nič vesele, toda čudno silne so bile te slike. Grabile so v dno duše, trgale so srce. Potovala je med pokrajinami, zasenčenimi z oblaki. Le črni borovci so rasli samotno raztreseni po kameniti pustinji; potovala je skozi dim tvornic, ki se je vil med okajenimi hišami; bila je naenkrat metulj svilenokrili, ki se v soncu igra, a pride veter in ga tira v pokrajine brez rož; zaslutila je krik onemogle žene in videla sestradsane grudi umirajočega otroka; srečala je obupano služkinjo, ki je priletela iz četrtega nadstropja na kameniti tlak; videla je množico, ki se vali čez široki trg, in med njo je bila ona, bedno dekle iz predmestja, bila je Jelka, služkinja. Pride človek k njej in je njegova beseda lepa in vabljiva. Pravi ji človek: »Dovolj za dolgo so te zaprli v to sivo zidovje; dovolj dolgo so pili tvojega telesa kri; dovolj dolgo so brisali blato svojih čevljev ob tvoje srce. Besedo in dušo so ti hoteli vzeti, a rečem ti: Vstani, dekle iz predmestja, in odpotuj z menoj, da ne bo v tej sivi tujini ginilo tvoje telo, da ne bo venela duša, da ne bo umrla tvoja beseda. Vstani, dekle iz predmestja, da te povedem k novi pomladi, ti kri naše krvi, ti misel naše misli.« Jelka je čitala enkrat in dvakrat in čitala še enkrat. Ustnice so se ji širile v blažen nasmeh. Toda hipoma je zaprla knjigo. Nasmeh z ustnic je izginil in strah, ki je prej ležal na njenem obrazu, se je povečal v temotno grozo. Roke so se ji zakrivile, knjiga je padla iz njih. Zasadila je prste v belo platno. Slabotno telo je

Zimsko sonce. (Fot. Fr. Krašovec.)

stresal jok. Ni zapazila, kako je stopil gospodar v sobo in jo opazoval. Nelepe poteze so se mu začrtale še jasneje in usta so se mu skrivila v posmeh. Stopil je korak bliže, tedaj šele ga je zapazila in uprla oči sovražno vanj.

»Zakaj jokaš?« je vprašal.

»Saj veste, da bom mati. Saj sem vam povedala,« je zajecala.

Njemu ni izginil ostri posmeh z obraza, stopil je bliže, toda ona se je stisnila k steni ob postelji.

»Kaj hočete?«

»Ne kriči! Nič ti nočem,« je nadaljeval. »Prišel sem prav radi tiste stvari. Če bi pa ti hotela kričati, bi morala že poprej, ko so bili študentje tu.«

»Ostudnež! Lažete! Vi, vi, vi, samo vi, in nihče drugi!«

Gospodar se je zlobno režal.

»Nikar ne uganjaj take žalosti radi tega. Treba bo kaj ukreniti. Kaj bi imela od tega, če zve moja žena? Iz službe boš morala in povsod bodo zapirali vrata pred teboj. Če pa se drugače uredi, pa bo mir. He, koliko jih je in jim je to deveta skrb! Saj bom jaz uredil. Tudi plačal. Kaj me tako plašno gledaš? Kaj odkimavaš? — Pa še nekaj. Zdi se mi, da ti je padlo nekaj v srce, kaj? Morda se Jelka misli poboljšati radi tega nerodnega študentskega svetnika? Zdi se mi, da ne bo dober plačnik za stanovanje, saj je klavrno oblečen, kot kak umetnik. Samo nikake žalosti in joka! Kadar se ti bo zdelo potrebno, kajne, pa pridi k meni, da pojdeš k zdravniku.«

»Ne pojdem!« je kriknila Jelka.

»Seveda pojdeš. Zbogom, mala, in lepo obriši te nepotrebne solzice!«

Gospodar je odšel.

»Ne pojdem!« je ponovila Jelka glasno. »Ne pojdem, ne pojdem!«

Hotela je stopiti k umivalniku, da bi si izmila oči, toda tedaj je nekdo potrkal na vrata.

»Simon je,« se je preplašila. Pa ni vstopil Simon, ampak pismonoša.

»Je Simon Jeraj doma? Ni ga doma, to vidim. Priporočeno pismo. Rečem vam, priporočeno pismo ni kar tako. Lahko je v njem važna vest, lahko je denar. Podpisati treba! Kdaj pride Simon Jeraj?«

»Bom podpisala jaz.«

»Prav. Podpišite vi. Samo to rečem: ne pozabite izročiti!«

Simon Jeraj je podpisala Jelka in se vzradovala naenkrat, da mu more narediti uslugo. Ko je poštar odšel, je dolgo ogledovala pismo. Dvignila ga je proti svetlobi. »Pisava je ženska, toda prišlo je iz Primorja. Najbrže mu piše mati.« Zložila je knjige in naslonila nanje pismo tako, da bi ga zagledal takoj, ko bi prišel v sobo. Toda že med tem opraskom so se odprla vrata in vstopil je on.

»Kaj delaš tu? Kaj iščeš po knjigah?« je vprašal temno.

»Pismo sem prinesla,« je rekla in hotela zbežati.

»Ha, počakaj! Hvala ti! Nisem te hotel žaliti.« Stopil je do nje.

»Razumeš, nisem te hotel žaliti. Čakaj, kam hitiš? Rekla si mi nekoč, da tudi ti nimaš ne staršev ne bratov ne sestrá, da nimaš nikogar. In si služkinja tu, a veš ti, kaj je človek?«

Šele sedaj je zapazila, kako je prepadel, in se vsa preplašila.

»Kaj je človek, kaj si ti, a? Nekdo te je vrgel proti zlagani sreči, ki je nekje na obzorju. Pozabiš, da si sama, da si služkinja in letiš proti tisti varljivi sliki. Razumeš?«

»Razumem,« je zašepetala.

»Vidiš, in ko priletiš tja, ni tam nič, strašna in suha puščoba in dolgočasnejša od same smrti. Bolje je položiti glavo na tračnice in si pustiti zlomiti tilnik od tramvaja. Potem je že v hipu konec in ni treba leteti do obzorja. Si razumela? Pravim: si razumela?«

»Sem,« je prikimala Jelka. Simon pa se v lastni zagrenjenosti ni zavedal, kaj je govoril. Govoriti je mislil sebi, a je govoril njej, ki se je sedaj zasmejala in pokimala še enkrat z glavo: »Prav imate.« Nato je odšla.

Simon se je okrenil proti oknu in opazoval rumeno listje na drevesih in se smejal dolgo, dolgo, ne da bi se premaknil z mesta.

»Hvala Bogu, da bo kmalu zima,« je rekel in se obrnil. Šele sedaj je zagledal pismo. Vzel ga je v roke.

»Mati piše. Priporočeno!«

Ujezil se je. »Že dvakrat sem ji pisal, naj ne pošilja denarja. Kaj si bo trgala od ust! Pa še Danico ima doma. Ne more se odvaditi skrbeti zame. Pisati ji bom moral o tej stvari še enkrat.«

Odprl je pismo. Toda v njem ni bilo denarja. Ko je čital, ni bilo videti na njegovem obrazu nikake spremembe in niti roka mu ni vztrepetala.

»Oprosti, dragi Simon! Vem, da si boš raztrgal srce radi tega, da ti nisem hotela pisati že poprej. Toda poznam te dobro in vem, da bi prišel domov, če bi ti pisala. Ti pa si tu obsojen in bi te zaprli, kajti še vedno povprašujejo po tebi, odkar si spisal tiste stvari in si se družil z voditelji iz Trsta in odkar si pobegnil čez mejo. Veš, kako bi bilo meni, če bi te zaprli. Zadnje mesece je bila Danica bolna, težko bolna. Ne veš, dragi Simon, koliko je morala pretrpeti! O, kako te je ljubila! V budnosti in v omotici je klicala po tebi. On je zdravnik, on me bo rešil,« je govorila. Toda tukaj je meni povedal zdravnik, da ni nikake rešitve. Zato si ne ženi k srcu, da ji nisi mogel pomagati. Boš pa pozneje pomagal drugim ljudem, kajti gotovo boš ti radi sebe bolj razumel bol drugih. Vsak dan sem slišala govoriti Danico tvoje ime. Celó onega venca iz kostanjevih listov se je spominjala. Tvojo sliko je postavila na mizico poleg postelje in vedno je morala goreti sveča tam, da jo je lahko gledala. Šele tedaj sem spoznala, da te ljubi prav tako kot jaz. Med boleznijo je bila lepa kot angel. Vse tovarišice so ji nosile cvetja, zunaj na hodniku pa so jokale. Ko pa je umrla, je bila ona še lepša kot angel in je sedaj gotovo najlepši angel v nebesih. Zato se ne žalosti preveč! Glej, pred tremi dnevi smo jo pokopali. Vse te tri dni sem se obotavljala pisati ti. Toda prej ali slej bi tako moral zvedeti. Tudi vem, da si moj sin in da boš prenesel, ko sem prenesla jaz, njena mati. Pogreb je bil jako lep. Vsa dekleta naše fare so spremljale njeno krsto in dovoljeno jim je bilo celo zapeti ob njenem grobu.

Prosim te še enkrat, ne pripelji se domov! Ukazala sem usaditi vrtnico na njen grob. Ko se pomladi razcvete, ti bom poslala najlepši cvet in naj ti bo on takrat poslednji sestrin pozdrav. Med boleznijo je uvezla v robec svoje in tvoje ime. Poslala ti ga bom

v spomin. Če potrebuješ, dragi Simon, denarja, piši mi! Zdi se mi, da še nisi dobil nikake službe, ob kateri bi lahko studiral. Jaz imam nekaj denarja, samo piši! Te pozdravlja tvoja mati.«

Desna roka, s katero je držal pismo, se mu je povescila daleč proč od telesa: »Da, taka je ta stvar,« je rekel glasno in ponovil takoj: »Da, da, taka je ta stvar,« in se ni zavedal, da je stisnil levico na čelo.

(Dalje prihodnjič.)

TIHO HREPENENJE

Tiho hrepenenje
v meni si prižgala:
da bi duša moja
svetlo zasijala,
svetlo kakor tvoja.

Tvoje bele dláni
pa jo spet prižgo mi —
lučco hrepenenja,
da gori svetlo mi
v mračne dni življenja.

Včasi v temni noči
mrzlo váme dihne —
lučco hrepenenja
v srcu mi upihne
temen dih življenja.

Daj, da bo ta lučca
zmerom v meni tlela,
da bi duša moja
bila svetla, bela,
bela kakor tvoja! ...

Vinko Žitnik.

POLNOČ JE TAJNA

Grbavo polje
v sanjah ječi,
gora in loza
težko šumi.

Burno vro skrivne
sile življenja,
šla je skoz bilje
moč hrepenenja.

Polnoč je tajna,
steblo drhti,
divja in blazna
se želja iztrga,
k tebi beži — —

Jože Berkopec.

DOM MATERINEGA SRCA

Mara Husova

Iz goste, mrzle megle se je porajalo zaspano zimsko jutro. Neprijazna svetloba je s težavo prebijala nizke oblake in osvetljevala kalne valove Save, ki so neslišno polzeli mimo črnih trupel usidranih ladij. Na delavskih barakah so se škripaje odpirala vrata. Skupina pristaniških težakov si je v reki umivala blede, od sna še zabuhle obraze. V daljavi je pel žalosten, še napol otroški glas: »Žemlje! Sveže žemlje! Tople, tople žemlje!« Glas je prihajal vse bliže in jasno zvonil skozi rano jutro.

»Daj sèm!« je zavpil postaven delavec na produ, mahaje z ozko, lisasto brisačo kakor z zastavo. Izza ogla se je prikazal raznosač, petnajstletno fante, s polnim jerbasom na glavi. »Žemlje! Žemlje!« je zadrhtel njegov jokajoči glas.

»Sèm pridi, reva zmrzla!« je dobrodušno zaklical nekdo iz gruč.

»Zmrzla reva« je postavil na tla jerbas in si hitel s sapo greti premrzle prste, čudno se vrteč in poskakujoč.

Žuljave roke so grabile po kruhu in spuščale denar kar v košaro. Na pristanišču so se strinjale temne postave delavcev in oživiljale zaspano luko. Zateglo je zapela sirena prihajajoče ladje, voda je zašumela, ladijski stroji in kolesa so zahrumeli. Ladja je pristala in spustila most. Preko njega se je usula živa ljudska reka. Vpitje prodajavcev zelenjave, kriki mlekaric in žvenket njihovih vrčev je v trenutku napolnil ves prostor in zrak.

Izza sive meglene zavesa je planila rdeča luč in razsula po gladini dveh rek bogastvo plamenčih rož in obilje tekočega zlata. Oster sever je razgnal mlečno meglo, ki se je oprijela nizkih holmov onstran reke.

Ali le za hip. Siva zavesa je prekrila sonce in popila njegove plamenčice rože z reke. Oster piš je zavel preko vode in šibal obraze ljudi z ledenim prahom. Življenje v luki se je prebudilo z močnimi sunki premikajočih se ladij. Pod njimi je klopotala in vrela voda. Sirene so parale zrak z zateglimi glasovi.

Pri neki izmed nizkih barak so se odprla vrata. Skoznje je planil veter vanjo in skoraj odkril otroka pod tenko, razcefdrano plahto. Nad posteljo sključena ženska se je hitro zravnila in zaloputnila vrata, da je zazvenela šipa na edinem oknu. Odmeknila je zavesico in pogledala preko vode na nebo. »Moj Bog, moj Bog! In spet bo sneg, mraz in blato. A mi nimamo ne drv ne kruha.« Tako je govorila siva skrb iz mraka.

Sirene pojo, kličejo na delo.

»Kako naj grem, kako naj te pustim samega, moj angel mali? Ko si bolan, a oče je daleč na reki. Vode zamrzujejo. Bog vé, kdaj se vrne njegova ladja.«

Objela je otroka in zakopala svoj bledi, izmučeni obraz v njegovo posteljico, da zaduši obupne solze, ki so ji žgale od bdenja trudne oči.

Otrok se strese in prebudi. Njegove suhe ročice iščejo materine upadle prsi.

»Ah ni, ni več hrane zate, črviček moj. Ali pij, le pij, kri mamino izpij,« je govorila žena in pritiskala otroka na razbolele prsi. Zaman. Otrok je zajokal še močneje in iz njegovih široko od-

Tone Kralj: Veliki oltar v cerkvi v Avbru pri Tomaju (na Krasu).

prtihih temnih oči so polzele solze. Obupno ga je stiskala v naročje, nosila po ozkem prostoru sem in tja ter mu z jokajočim glasom pela. Nezaslišana bolečina ji je stiskala srce in kovala v sencih z bolnimi udarci žil.

Takrat se je spomnila, da so v mestu človekoljubni zavodi, ki jih vodi visoka gospoda. Veliko usmiljenje in vzvišeno plemenitost so zapisali na svoje zastave.

Rešilna misel ji šine skozi motno glavo. »I, tja ga ponesem! Skrbeli bodo zanj. Sit bo in čist. Igral se bo z drugimi otroki, lepo na gorkem. Jaz pojdem spet na delo, kupila si bom drv in kruha. Medtem se vrne moj mož in moj mali bo spet doma, lep, zdrav in sit.«

»Greva, greva, moj mali! — Takoj, takoj, da ne zamudiva!«

S hitrostjo, ki je lastna mladim delavkam, je otroka umila in oblekla. Zavila ga je v velik, črn šal in zaloputnila vrata za seboj. Sprejel jo je pristaniški vrvež in droben, leden dež, ki je pršel

izpod nizkega neba ter zbadal obraz in oči. Gluha za hrum in neobčutljiva za mraz je gledala pred seboj samo eno rešilno luč: zavod, kjer bo pre-skrbljen njen mali. Njena mlada duša, s križi in težavami obložena, zapletena v neprestane skrbi, se je v novem upanju čudežno razgorela. Jutrišnji dan ni bil več grozno strašilo in prihodnja noč je bila tolažba in mir, težko pričakovana. Veter se ji je zaganjal v krilo in ji mršil črne lase, da so frfotali po zraku. Njen korak pa je bil prožen in lehak.

»Moj mali, ljubezen moja neizmerna... Še malo, le malo še, pa boš na gorkem. Potrpi, srce mamino!« je šepetala srečna in stiskala v naročje premrlega otroka.

Pred veliko, lepo zgradbo je obstala. Črna slutnja je spreletela njeno dušo. Premrzli, pre-gosposki so se ji zdeli ti zidovi, da bi mogla za njihovimi stenami prebivati ljubezen.

Na pročelju se je bohotal zlat napis. Ni se ozrla nanj. Njeno srce, polno materinske ljubezni, je premagalo malodušnost in pogumno je stopila čez prag. Prijeten, topel zrak jo je objel v veži, ki je bila polna mater z otroki. Večina jih je bila takih kakor ona; a bilo je tudi nekaj lepo oblečenih gospá, ki so pripeljale svoje malčke v lepih vozičkih, širokih in udobnih, s svilo in vezanimi blazinicami postlanih. Njihovi dragoceni kožuhi so puhteli od prijetnega vonja in od tajajočega seinja.

V drugi sobi so delali zdravniki in sestre. Pregledovali so otroke, merili jih, zapisovali in delili higienskih nauk kar na debelo. Najubožnejše med najrevnejšimi so dobile brezplačno cenena zdravila, plenico ali celó srajčko. Vrsta je prišla tudi nanjo.

»Vstopite!« je rekla prijazno mlada sestra, najbrž še učenka.

»No, kaj je?« jo vpraša zdravnik, širokega dobrodušnega obraza.

»Moj mali je nekaj bolan,« reče boječe mlada žena.

»Bomo videli,« dé zdravnica.

»Slecite brž tega otroka!« se obregne nekdo za njenim hrbtom.

Prvič je bila pred tako učenimi in gosposkimi ljudmi. Njihove bele halje so se bliskale od čistote, a obrazi so bili svečano resni in trdi.

S tresočimi se rokami je odvijala malčka. Zadrega jo je tako prevzela, da je bila vsa nerodna in nespretna. Od zmede se ji je orosilo blede čelo in potne srage so ji polzele po telesu.

Mlada sestra ji je priskočila na pomoč. S hvaležnim pogledom jo je poplačala reva.

Suho, blede telesce je ležalo na mizi in jokalo z onemoglim glasom. Zdravnica ga obrača, tipa, trka in posluša. Potem ga prepusti zdravniku. Tudi on ga gleda, tipa, obrača in prevrača. Naposled ga spusti iz rok.

»Glad! — —« zadoni iz njegovih ust. Zdravnica mu molče prikima. Pri tem se ravnodušno spogledata, kakor da gre za čisto navadno reč.

»Koliko je star?« se oglasi malomarno vprašanje.

»Šestnajst mesecev mu bo, gospod.«

»Kako ga hranite?«

»Do zdaj sem ga dojila. Ali nimam več življenja,« žalostno odgovori prestrašena ženska.

»Tako! Ali ne veste, da po enem letu vendar ni več potrebno, da dete tešite? Otrok se drugače prehrani: z mlečnim zdrobom, z zelenjarno ali s piščančjevo juho, s kuhanim sadjem. Jesti bi mu dali, pa ne bi bil tak! Moj Bog, kako je svet neveden. Z neumnostjo ga ubijate. Nič me ne glejte tako široko! Tako je, kakor sem rekel. Vaš sin je nekoliko prehlajen in šibak je. Ali to ni težka stvar. In če ga boste negovali, kakor vam naročim, bo čez nekaj dni boljši.«

In začel je s trdim glasom: »Torej, poslušajte...«

Ali ona ga ni poslušala in ne razumela. Njegove besede so padale nanjo težke kot nezasluženi udarci. Ali ga ni hranila, dokler je bil zdrav? Ali ga ni negovala z vso ljubeznijo in skrbjo? Kako bi ona mogla napraviti zlo svojemu otroku? Ali ne rasto milijoni otrok pod istimi pogoji? Kaj so manj ljubljene od drugih, ki jim je življenje boljše in hiša lepša?

»Tako; ste me razumeli?« je končal zdravnik svoje koristno predavanje.

Z obupno močjo se žena zbere in tiho zaprosi:

»Sprejmite ga v vašo bolnico, gospod zdravnik, da bo na toplem. Delavka sem. Ničesar nimam. Kako naj ga negujem, komu naj ga pustim? Sama sem, mož je daleč na reki. Baraka je mokra, skozi špranje žvižga veter...«

Osebjem se spogleda.

»Ni prostora,« se oglasi ravnodušen upraviteljev glas.

»Vse postelje so polne,« ponovi zdravnica.

»Predpisi ne dopuščajo, da sprejemamo otroke na hrano in nego. Vaš otrok ni tako bolan, da bi bilo stanje resno. Pa očeta ima, ki služi, in vi tudi delate, kakor ste rekli; in pa, saj imate le enega!«

Upravitelj je končal svoj temeljiti odgovor, ki ni dopuščal ugovora.

»Lahko bi se postavila še ena posteljica,« pripomni sestra učenka. Žena upre vanjo svetel po-

Tone Kralj: Jezusa najdejo v templju.
(Freska v cerkvi na Sv. Višarjah.)

gled, poln obupne prošnje. Toda ledeni pogled šefa jo srepo ošine, da umolkne in povesi glavo.

»Ni mogoče,« zaključi kratko šef. Zavladala je mučna tišina, ki jo preseka obupen krik nesrečne matere: »Usmilite se, otroka se usmilite!«

Obrazi so bili trdi in svečani. »Oh kakšna sitnost, kakšna sitnost!« se otreša zdravnica. In res je plaval v zraku nekaj sitnega in neprijetnega.

»Sestra, dajte tej ženi zdravila in odpravite jo,« reče suho šef. Zamotali so ji otroka, porinili v roke zdravila in jo obzirno odpravili skozi vrata.

Vstopila je bogata, dišeča gospa in pokazala svoje okroglo in razvito dete.

»Kako da ga hranim? Šest mesecev je star, pa mu še niso zrasli zobki.«

Obrazi osebjem se razvedrijo, vsa soba zasije od njih.

»Tako in tako, gospa.«

Delo je šlo nemoteno od rok, kakor da se ni nič zgodilo.

Znašla se je pred vrati s stekleničico zdravil v pesti in z jokajočim otrokom v naročju.

Še ni doumela vse sreposti, ki se je tisti hip zlila nanjo, pekoča in nezmerno težka. Strmela je v veliki zlati napis na mogočnem gosposkem pročelju: »Dom materinega srca.«

Zlate črke so se čudno zmaličile in zveržile. Previjale so se in zvijale vedno hitreje v divjem plesu, iz katerega je pljuskal zasmeh in zlobno roganje vsemu, kar je svetega materinskemu srcu.

Močan val vetra ji je z drobnim snegom zasul oči, da so se zasolzile. V njih je žarela tista strašna bolečina, ki prikipi do vrhunca in okameni na njem, mrtva, grenka in težka kakor smrt.

Z nesvestno kretnjo je pritisnila k sebi otroka, da je zaječal od bolečine. Potegnila je šal preko izmučenega obrazka in odšla v veter, mraz in sneg z omahujočimi koraki.

*

Nad daljnim severnim mestom je posijalo sonce in obsvetilo skupino v ledu zakovanih ladij. Preko širokih, brezkrainih poljan so zaveli južni vetrovi in zlomili težki oklep, pod katerim je stokala reka.

Veselo je zašumela voda preko ledenih plošč, ki so zginjale v njeni peni.

Tisti čas se je odpela ladja in pohitela nizdol proti domačemu kraju in toplemu ognjišču. Kurjač Miha je delal s podvojeno močjo. »Ah, le naprej, hitro, še hitreje. Žena ga čaka in sin... Težke sanje je imel sinoči.

PRED ŠTIRISTO LETI IZ LJUBLJANE V CARIGRAD

Silvo Kranjec

3. V Turčijo globoko...

Kuripečič začenja svoj potopis s pripovedovanjem, kako sta ga poslanca kralja Ferdinanda k turškemu cesarju Sulejmanu II. v Carigrad, vitez Josip Lamberg s Šneperka in Nikola Jurišić, stotnik na Reki in v Kiseku, najela v Ljubljani za latinskega tolmača. Da bi čas bolje izrabil, je sklenil, zabeležiti si vse kraje, kjer bodo bivali podnevi in ponoči, gorovja, reke, doline, lastnosti in razmere dežel, skozi katere bodo potovali, in popisati šege in navade njihovih prebivalcev, kot jih bo sam videl ali mogel zanje zvedeti.

Omenjena gospoda sta bila odposlana od kralja iz Augsburga na Bavarskem in sta, prišedša v Ljubljano, poslala v Bosno h bosanskemu paši Hozrev-begu posebnega slà, ki naj bi pozvedel,

kje bi mogla prekoračiti turško mejo. Ta sel je v približno triindvajsetih dneh prišel z dobrimi novicami od paše v Ljubljano nazaj, na kar je Lamberg s svojimi spremljevalci in služabniki v nedeljo 21. avgusta l. 1530 zapustil Ljubljano. Potovali so po Dolenjski cesti čez Višnjo goro in Trebnje v Novo mesto in odtod v Metliko, kjer so počakali na drugi del odposlanstva pod vodstvom Nikole Jurišića. Ta je bil odšel s svojim spremstvom, v katerem je bil tudi Kuripečič, dan kesneje iz Ljubljane in prišel po drugi poti — čez Krko, Žužemberk in Toplice — v Metliko. Tu sta se na dan sv. Jerneja sešla oba poslanca in njih spremljevalci; bilo je trideset oseb. Dobili so pa v Metliki tudi hrvatsko-dalmatinskega bana Ivana Karlovića, kranjskega deželnega glavarja Ivana Kacijanarja ter mnogo druge kranjske in hrvatske gospode, ki so imeli ta dan v Metliki pregled konjenice.

V četrtek 25. avgusta so naši poslanci odjezdili iz Metlike proti Karlovcu in odtod skozi tako zvano Bosansko Krajino, ki je takrat pripadala še Hrvatski, v mestece Krupono na Uni. Tu jih je čakalo pet Turkov, ki so jim bili prišli iz Kamengrada naproti; sprejeli so jih prav prijazno in z njimi večerjali. V njihovem spremstvu so šli drugo jutro naprej in srečali pri Japri petdeset dobro oboroženih turških konjenikov, ki so jih lepo sprejeli. Vodil jih je subaša iz Kamengrada, Malkošić, ki ima okoli dvesto konjenikov pod svojo oblastjo in o čigar junaštvi se mnogo poje po Hrvatski in Bosni. Ko so se približali Kamengradu, so Turki ustrelili, na kar je prišel star, dobro rejen Turčin, Musija po imenu, pozdravil vso gospodo in jih odvedel v prenočišče. Večerjali so zopet skupaj s Turki in se prav dobro imeli.

Naslednji dan so potovali od Kamengrada v južnovzhodni smeri do Ključa, kjer so pod gradom na polju prenočili. Nato so šli ob Sani navzgor, prekoračili blizu izvira reko Plivo in se spustili v dolino Vrbasa. Kmalu so jo zopet zapustili in prišli proti vzhodu v dolino Lašve, kjer so se ustavili pri vasi Krušici. Tužno sliko iz življenja krščanske raje podaja na tem mestu Kuripečič. »Isti večer«, pravi, »so nekaj ur kesneje prignali Turki v vas Krušico, kjer smo bivali, okoli dvajset ubogih, onemoglih krščanskih otrok, dečkov in deklic, ki so jih bili na zadnjem pohodu pred šestimi ali sedmimi dnevi ulovili; ponoči pred našim odhodom pa so jih odgnali naprej k paši Hozrev-begu v Vrhbosno, ker so ti ujetniki pripadli njemu v delež. Uboga, žalostna babilonska sužnost!« vzklika pisatelj.

Od Krušice so potovali mimo Kiseljaka, Rakovice in Blažnja v sarajevsko ravnino ter prekoračili reko Bosno, kjer jih je sprejel vojvoda Murats približno stotridesetimi, lepo opremljenimi konjeniki in jih povedel v vas Kovačo na prenočišče. Kake pol ure nato so se odpravili poslanci k bosanskemu namestniku Hozrev-begu, ki je bival na letovišču v bližnji vasi Glavoje-dinu. Pred paševim dvorcem so gospodje razjahali in šli skozi dve dolgi vrsti Turkov, ki so stali sijajno opravljeni, vsi v zlatu, svili in žamet. Ko so prišli do lepo iz zelenja napravljenega dvorca, v katerem je žuborel bister potoček, sta se dva paševa dvorjana spoštljivo pred njimi priklonila, držeč dlani na prsih; gospodje so jima na isti način odzdravili. Nato so stopili v senčnico, kjer je dostojanstveno sedel paša, visok in močan mož, pod njegovimi nogami na travi pa je bila pogrnjena lepa preproga. Sprejel jih je z vso vljudnostjo in jim ukazal sesti, na kar so se skoraj dve uri z njim razgovarjali, preden so se vrnili v prenočišče.

Iz Kovače so odšli v sredo 14. septembra čez širno vrhbosansko polje in skozi mesto Vrhbosno (blizu Sarajeva), prekoračili visok hrib in se obrnili na desno od ceste v dolino, kjer so ostali v vasi Mokro. Ko so prišli to jutro v Sarajevo, so srečali žalosten sprevod: »Mimo nas so gnali petnajst ali šestnajst otrok, dečkov in deklic, kot gonijo pri nas živino, niso jih namreč mogli vseh prodati na sejmu. Bog se jih usmili!«

4. Bosna in prebivalstvo.

Na tem mestu je vpletel Kuripečič kratek popis Bosne, ki je edini, kar jih imamo iz tiste dobe in ki so ga zemljepisci 16. in 17. stoletja mnogo uporabljali. Vendar noče popisovati vse Bosne, ker drugega dela, namreč gornje Bosne, ni videl; zato govori samo o dolnji Bosni, ki se po njegovem razprostira od reke Une pa do Sarajeva. Ta dežela je gorata in ima veliko gozdov, je pa slabo obdelana, zlasti ob mejah, in sicer zato, ker jo Hrvati in drugi često opleni; dokler je bilo pa Jajce še v krščanski oblasti, okolice sploh niso smeli obdelavati. Odkar so Turki Jajce zavzeli, so obdelali tudi velik del dolnje Bosne, ki je bil prej dolgo pusta ledina. (Še istega leta 1463, ko so Turki zasedli Bosno, jim je bil namreč ogrsko-hrvatski kralj Matjaž iztrgal trdnjavo Jajce z okolico in uredil to posebno krajino, ki je še do l. 1528 kljubovala turškim napadom.)

V kraljevini Bosni — pripoveduje dalje Kuripečič — smo našli tri narodnosti in tri vere. Prvi so stari Bosnjaki, ki so rimsko-krščanske vere,

in tem so Turki, ko so osvojili Bosno, pustili vero. Drugi so Srbi, ki jim pravijo Vlahi, in ti izvirajo iz Smedereva in Beograda, a vere so sv. Pavla. Imamo jih za dobre kristjane, ker se nam zdi, da ni nobene razlike med njihovo in rimsko vero.

Mesto Krupa na Uni v 16. stoletju.

»Vero sv. Pavla« imenuje Kuripečič kakor tudi nekateri drugi pisatelji tiste dobe pravoslavno vero. To ime je nastalo najbrž po zamenjavi pravoslavni z bogomili, katerih nauk izvira od verske ločine pavlikijanov ali pavlovcev, ki jo je bil ustanovil v 3. stoletju neki Pavel iz Samosate ob Evfratu in se je razširila med Grki in Armenci v Prednji Aziji. Ko so se kasneje mnogi pavlovci naselili na Balkanskem polotoku ob bolgarski meji, so zanesli svoj nauk tudi med Bolgare, kjer mu je dal pop Bogomil novo, slovansko obliko in ime bogomilstvo. Preko Srbije se je to krivoverstvo razširilo v Bosno, kjer je postalo prava državna vera in povzročilo težke notranje boje. Bosanski bogomilski velikaši so kasneje iskali zaščite pri Turkih, klicali jih v deželo in nato po večini postali mohamedani.

Tretji narod so pravi Turki, ki so vojaki in uradniki, a z obema gori omenjenima plemenoma, s svojimi krščanskimi podložniki, ravna po tiransko. Turek jim je pustil vero, samo da obdelujejo zemljo (razen kogar sta mladost in lahkomišelnost privedla do tega, da se je poturčil), pustil jim je njihove duhovnike, cerkve in druge obrede. Oni niso bili dolžni dajati od zemlje, ki jo obdelujejo, drugega davka kot en ogrski forint na leto, t. j. 50 asprov od vsake hiše. Toda letos, ko je Turek osvojil večji del Hrvatske in Ogrske, je začel obe imenovani plemeni teže obdavčevati in jih z novimi davki mučiti. Najprej

je začel s tem, da jemlje po turškem običaju na leto iz vsakega kraja po troje, četvero ali petero dečkov, in sicer izbira najlepše in najokretnejše; tako vzame nekaterim staršem tudi edino dete, ako je lepo, a nekaterim, ki imajo štiri ali pet sinov, pusti vse pri miru, ako niso lepi in okretni. Drugič jemlje na leto od vsake osebe, stare ali mlade, poseben davek 30 ali 40 asprov. Tretjič pobira od vsake glave živine, od vsake njive, vrta in livade, od vsakih vrat v hiši po nekaj asprov, tako da včasih presega vsako mero. Vrh tega jim ne pusti Turek popravljati cerkvá niti zidati novih, ker jih misli s tem prisiliti, da se poturčijo. Zato so omenjeni kristjani obeh plemen zelo nezadovoljni in lahko si mislimo, da bi se jako radi preselili v krščanske kraje. To se vidi tudi iz tega, da so nam vselej, če smo prišli k njihovim hišam, razkladali vse trpljenje, ki ga morajo prestajati od turškega nasilja, ker so Turki pred našim prihodom neusmiljeno pretepali ne samo stare, ampak tudi mlade in celo ženske. Od nas niso smeli ničesar očitno vzeti, ko smo jim pa skrivaj plačali, so nam dali s tajnimi znaki razumeti, da bi bili rajši pri nas nego tam. Kolikokrat smo jih videli, ko so stali pred nami prekrižanih rok, vzdihovali in se ozirali v nebo, a niso smeli govoriti z nami! Ali brž ko so bili z nami na samem, so jeli pripovedovati: oh, kako željno smo pričakovali, da nas boste s Kristusovo pomočjo osvobodili; hoteli smo se preseliti izpod tega trinoštva v vašo deželo; toda sedaj smo ob vsako tolažbo, ko vidimo, da se morate tudi vi ukloniti turškemu carju in greste k njemu prosit miru. Odgovarjali smo jim z velikim sočutjem in jih tolažili z upom na boljše čase. Ko bi Bog dal, da bi vsi tisti, ki si turške sile ne jemljejo k srcu, to videli, potem bi imeli sočutje z ljudmi, ki jih mi smatramo za prave kristjane, ker so v neizrekljivi nesreči in težkem nasilju ostali zvesti krščanski veri. Omenjeni kristjani priznavajo, da je velik greh, ker se vojskujejo s kristjani; toda če se še tako spretno izmikajo, jih Turki vendarle prisilijo, da gredo z njimi v boj zoper druge kristjane. Toda mnogi od njih nečejo biti deležni plena in pripovedujejo, da malokdo izmed tistih, ki se vojskujejo s kristjani, umre naravne smrti. Seveda so tudi taki, ki gredo iz grešnih namenov in zlobe zoper nas, kot so tudi pri nas hudobni ljudje, in nekateri tudi k turški veri prestopajo, češ, ker nam vi nočete pomagati, bomo pa mi pomagali, da še vas razženejo. Omenjeni kristjani obeh plemen so oblečeni enako kot Turki, ločijo se od njih le po tem, da nosijo lase, dočim so Turki po glavi gladko obriti.

(Dalje prihodnjič.)

IZ ZDRAVNIKOVIH DOŽIVLJAJEV

Priobčuje Bogdan Kozak

2. Čemu je bolezen dobra?

Drzni očetov načrt se je zmajal v temeljih. Spravil me je v ljubljanske šole, ko je že sam začel bolehati. Že prej nam je predla trda, ko je bil še zdrav in jaz še nisem bil v šolah, kesneje pa so se ponavljale stiske doma in pri meni v Ljubljani skoraj da neprestano.

Za deset goldinarjev na mesec se je takrat dobilo v Ljubljani za dijačka prav skromno stanovanje s preprosto domačo hrano. Moj oče tega ni zmogel nikdar. Našel mi je stanovanje in zajtrk za štiri in pol goldinarja, ki jih niti redno ni plačeval. Na kosilo in večerjo sem hodil v Ljudsko in dijaško kuhinjo. Kosilo je stalo deset krajcarjev, imel sem pa za kosilo in večerjo skupaj na voljo samo sedem krajcarjev. Navadno sem že opoldne zajedel vse in odhajal iz kuhinje, ko bi bil najrajši še jedel naprej, ko bi kaj imel, za večer pa ni ostajalo nič. Kako se mi je prilegel kak ostanek kosila ali večerje mojih treh tovarišev sostanovavcev, ki so imeli pri gospodinji hrano! Žal, da jim je malokdaj kaj ostalo. Spominjam se, da sem o prostih dnevih hodil stikat na njive za Sv. Krištofom, kjer je ostala kaka repica ali korenček, drugič sem se potikal po Golovcu in iskal kostanja, ki sem ga užival sirovega. Na zimo se mi je odprl nov vir, hodil sem semeniščnikom snažit čevlje, za kar sem dobival redno kos kruha in časih celó kako jabolko. Kruleči in tolikrat boleči trebuh in neznansko domotožje sta me napravila iz živahnega dečka plašnega cmerljivca, ki je bil kaj priljubljena tarča ne baš dobrohotnim dovtipom svojih razposajenih tovarišev.

Z nebistvenimi izpremembami — v prvi šoli sem dobil stipendijo 20 gld. na leto, dva meseca na šolsko leto je torej skromno šlo — sem okušal bedo od vseh strani do pete šole. Stanoval sem pri gospodinjah, ki za tisto pičlo plačilo niso utegnile bogve koliko gledati name, tudi družba, ki sem se v njej gibal izven šole, ni bila primerna, v marsičem celó kvarna. Nekdaj dober in pobožen deček sem se razvijal v malopridnega pobalina. Spočetka sem izhajal v šoli brez pomoči prav lahko, a z vsakim razredom teže. Hlastno požiranje tistih neumnih knjižur, ki razvnemajo že itak razvneto domišljijo, klatenje po okolici s tovariši, ki so se odlikovali v nerednosti in potuhnjeni upornosti proti vsemu, kar je bilo v zvezi

s šolo, občudovanje in posnemanje starejših dijakov »svobodomislecev«, ki so v nas mlajših iskali privrženec za svoje prevratne »misli« o svetovnem nazoru in se izkazovali v razbrzdanostih, vse to je vplivalo name bolj ko oče in dom, kjer sem preživel počitnice in se telesno krepil, a duševno izgubljal vezi z njimi. Z žalostjo je opazoval oče moje odtujevanje od doma in domače miselnosti in se zaman trudil, da prepreči grozečo nesrečo — popolno izpridenje svojega študenta, kar so mu škodoželjni občani napovedovali, češ, »iz nič ne more priti nič!«

*

Bilo je sredi grudna, ko sem bil pri predstavi v čitalniški dvorani. Kaj so igrali, ne vem več. Pač pa vem, da sem prišel ves poten radi silne gneče v zimski mrz in da sem doma na stanovanju še dolgo trepetal v postelji. Konec tedna sem obolel, gospodinja me je gonila iz postelje, češ, da lenarim, zvrtilo se mi je, če sem se dvignil iz postelje. Pet ali šest siromašnih dijakov nas je bilo v sobi, ki je bila brez okna. Ležal sem tam dva, tri dni skoraj brez zavesti do jutra, ko so se odpravljali tovariši v šolo, z veseljem poudarkom, da zadnjič pred božičnimi počitnicami.

Z neznanjskim trudom sem se na veliko veselje svoje gospodinje »dijaške matere« oblekel ter šel v šolo, kamor sem prispel z enourno zamudo. Profesor me je ozmerjal in, ko je bržkone sprevidel moj položaj, napodil domov. Domov prišedši sem se oblečen vrgel na posteljo in ždel kakor v nezavesti. Tovariši so prihrumeli na stanovanje po končani šoli in odhajali domov na počitnice, jaz pa sem ležal kakor klada. »Zgani se ali domov ali v bolnico!« mi je velela gospodinja. O kako rad bi bil šel domov, a do doma je trebalo takrat tri ure z železnico in štiri s poštnim vozom!

Spomnil sem se, da zdravnik »tam za vodo« rad pomaga dijakom. Zatekel sem se, ne, opotekajoč sem prilezel k njemu s prošnjo, naj mi pomaga s kakšnim zdravilom, da pojdem domov. Dobrosrčni zdravnik mi je napisal listek in rekel, naj grem z njim v bolnico, kjer mi najhitreje pomagajo. S težkim srcem sem se napotil tja. Oprijemajoč se v Zvezdi kostanjev in naslanjajoč se ob zid sem prispel v eni uri z Brega, kjer sem stanoval, na Dunajsko cesto, kjer je stala stara deželna bolnica, ko se je že mračilo.

V veži sem se zgrudil. Zavedel sem se leže v veliki dvorani, ko me je preiskoval mlad zdravnik. Kaj je naročil, nisem razumel, dobro pa sem slišal, da naj mi dajo piti, kolikor hočem. Čez dolgo, dolgo časa sem dobil četrtingo litra limonade, ki sem jo izpil na dušek. Zaprošil sem je še, a od

mize sredi dvorane se je oglasil rezek odgovor v nemščini: »Počakajte do jutri zjutraj!« Ozrl sem se tja in opazil visoko in močno postavo usmiljenke, ki me je srepo gledala. »Vsaj vode mi dajte, kakor je naročil zdravnik!« — »Mir!«

Takrat je bilo okoli šestih zvečer, delili so večerjo, ki se zanjo nisem zmenil. Moledoval sem za kakršnokoli pijačo, najrajši vodo. Stroge besede sestre usmiljenke me niso mogle zadržati, da ne bi zlezal k sosеду in mu izpil, kar je imel na omarici tekočega. Kmalu se je pojavil močan človek, ki je dobil od sestre naročilo, naj me drži v postelji z lepa ali z grda.¹ V moji duši je vzkipeł besen, a onemogel gnev. Ko se je sestra kam oddaljila in je moj stražnik zadremal, sem se splazil do sosedov in pil vse, menim da tudi kateremu seč, ki ga je hranil v nalašč pripravljenih steklenkah za zdravniški pregled. Proti jutru sem trdno zaspal in imel mučne sanje: Od doma so mi poslali jabolka, orehe, potice in slične božične dobrrote, a tista brezsrčna okrutnica, se mi je zdelo, je prestregla pošiljatev ter jo pridržala zase, češ, da me mora kaznovati zaradi upornosti.

Bil je že svetel dan, ko so me zbudili, bila je glavna »vizita«. Primarij dr. B. je po nemško zaklical: »A ta je tisti nemirni duh, ki ni dal spati vsem drugim v dvorani? Odgrnite ga!«

Od strahu sem kakor okamenel.

»Za božjo voljo, študent ima škrlatico! Proč z njim!«

Kmalu sta prišla dva možaka s pokrito nosilnico v dvorano. Tisti trenotek se mi je zbledlo v glavi. Bil sem uverjen, da me hočejo spraviti v mrtvašnico. Obupno sem se branil, hotel uteči v sami srajci, a kmalu sem ležal na nosilnici, trdno privezan nanjo z močnimi jermeni. Pokrili so me s pokrovom, ki je imel na vsaki strani okence. Nisem se mogel geniti, a zato sem tembolj tulil ko ranjena zver in klical na pomoč ljudi, naj vendar ne pusté pokopati živega, nedolžnega človeka. Dolga je bila pot na Poljane, kjer je bila nizka hišica tik Marijanišča, takrat v rabi kot kužna bolnica, jaz pa sem bil prepričan, da me nesó k Sv. Krištofu v mrtvašnico. Polagoma sem onemogel in zaspal.

Proti večeru sem se zdramil v nizki sobi s tremi posteljami, ko so prinesli na sosedno posteljo odraslega človeka, ki je zastokal in obležal ko vreča krompirja. Obe okni sta imeli spodaj

¹ To sestrično ravnanje se mi je zdelo strašno trdosrčno in krivično. Najbrž ni dobila kot nočna sestra posebnih navodil glede mene, tudi so smatrali takrat mnogi vodo za škodljivo pri vnetnih boleznih, zato menim danes, da je bila tista sestra bolj vestna in natančna kakor kruta napram meni.

motna stekla, da se ni videlo ven. Uverjen, da sem v mrtvašnici, sem se vendar hotel prepričati, kako je z obližjem in kako bi se dalo pobegniti, saj svetega večera pač ne bi rad preživel pri Sv. Krištofu! Šel sem k oknu, a bilo je ne vem kako zaklenjeno, da se ni dalo odpreti. Vzpel sem se, da bi pogledal skozi gorenje prozorno steklo, pa sem telebnil vznak in obležal pod oknom.

V sobo je prišla mlada in krepka sestra strežnica z manjšim pokrivalom, kakor ga imajo usmiljenke, me kar pograbila in nesla v posteljo kakor otroka. Prišel je mlad zdravnik in mi lepo prigovarjal, naj bom kot dijak pameten in ubogljiv tudi nasproti sestri; zapiše mi dobro zdravilo, ki da mi kmalu pomore. Pri sosedu je bil njegov obisk kratek, z roko je dal znamenje, naj ga odneso, kar mi je dokazovalo, da bom tudi jaz kmalu pokopan.

Čez čas se je sestra vrnila in mi v težko umevni nemščini razlagala, kako naj jemljem temnordeče zdravilo, ki ga je s seboj prinesla. Vzel sem stekleničico in jo v divjem srdju treščil ubogi sestri v obraz, da se ji je na čelu, k sreči s čepico zavarovanem, razbila in ji je zdravilo in morda tudi kri zalila obraz. Odleglo mi je in mirno sem zaspal poleg mrliča.

Kaj vse še sem počel tisti sveti večer, ne vem več. Kesneje so mi pravili, da so me tisto noč

pogrešili in me naposled našli na dvorišču, ležečega v sami srajci v kupu zmrzlega snega in imeli mnogo opraviti z menoj, da so me ogreli.

Na božič popoldne me je zdramilo drobno zvončkljanje pred vrati, v sobo je stopil duhovnik, noseč sv. zakramente. Tisti trenotek sem se popolnoma bistro ovedel svojega položaja. Spoved je šla prav počasi, na vsako vprašanje sem po daljšem premisleku odgovarjal točno, prejel sem sv. popotnico, sv. poslednje olje in papežev blagoslov pri čisti zavesti. Po končanem obredu se je duhovnik še razgovarjal z menoj. Prosil sem ga lepo, naj mi vendar pove, če zares moram umreti. »Hudo si bolan, a dokler dihaš, upaj (to je povedal po latinsko) in moli: Zgodi se Tvoja volja!«

Kmalu po duhovnikovem odhodu je prišla druga strežnica v sobo in mi prinesla kave. Zgrabil me je besen gnev in znova sem poblêdel. Koliko dni je trajalo to stanje, ne vem iz svojega spomina, ker tistega časa dogodki se niso vpisali v moje možgane ali pa so bili iz njih radi bolezní izbrisani.

*

Prijazen mož je sedel pri moji postelji in me z novoletnim voščilom budil. Zastrmel sem okoli sebe, vse mi je bilo znano od prej, a vse tudi novo in prijazno, v sebi nisem čutil nikakih težav ali neprijetnosti, pač pa neko blagodejno spočitost.

Romarske hiše na Sv. Višarjah pred vojno. (Fot. Fr. Krašovec.)

Predstavil se mi je kot predstojnik te zasilne bolnice in mi povedal, da sem kakor čudežno prestal hudo bolezen, ves teden da sem bil v nezavesti in vsak dan so pričakovali moje smrti. Pred dvema dnevoma da je bil moj oče tukaj in hotel po vsej sili k meni. Iz usmiljenja do obupanega očeta mu je dovolil samo kratek pogled name izza vrat, danes pa mu dá sporočiti, da sem prestal glavno nevarnost, in me je še vprašal, ali naj pristavi še moje pozdrave in novoletna voščila.

Nisem vedel, kako naj se dovolj zahvalim blagemu zdravniku — bil je Nemec dr. D., ki se je preselil na odlično službo v Salzburg, pustivši v Ljubljani najlepše spomine za seboj — saj se mi je jezik zapletal in se še znanih navadnih nemških besed nisem mogel domisliti. Vsak dan mi je prinašal novice, pogostoma tudi jabolko ali pomarančo.

Ležal sem sam, prinesli so v sosedno sobo bolnika, ki je kmalu umrl. Zdravnik mi je povedal, da bom moral najmanj še dva tedna ležati in potem še dva tedna ostati v bolnici po predpisih, ki jih sam ne sme spreminjati. Lotevalo se me je strašno dolgočasje.

Prosil sem sestro strežnico Madžarko, ki je bila navzlic mojemu besnemu napadu na sveti večer zelo prijazna z menoj, naj mi preskrbi kakšno berilo. Prinesla mi je debelo knjigo »Življenje svetnikov« v nemščini. Pogledal sem napis in zagnal knjigo na sosedno posteljo, rekoč: »Kaj nimate drugega berila?« »V tej hiši ne razen molitvenikov,« je odvrnila sestra ter pustila knjigo na postelji. Tisti in še drugi dan je ležala knjiga nedotaknjena.

Drugi večer po večerji sem pa začel knjigo listati in si ogledovati številne čedno izdelane slike, tu in tam sem prebral tudi kak odstavek. Tretji dan sem se že vtopil v branje. Vso, nad tisoč strani obsežno knjigo sem predelal, nekatera poglavja dvakrat in celó trikrat. Ni mi bilo več dolg čas, zakaj branje je rodilo toliko novih, dotlej popolnoma neznanih misli in pobud v meni, da sem začel resno premišljevati o največjem nepoznancu, o sebi, prvič v življenju. Ob tolikih zgledih mi je postala očitna zgrešenost dotedanjega življenja; v nemotenem miru na Poljanah so zorevali v meni trdni sklepi za novo življenje, ki naj bo čisto drugačno od prejšnjega.

Težko mi je bilo slovo od očetovsko dobrega zdravnika in od sestre, ki mi je bila kakor duhovna mati naklonjena, a vendar sem hitel z veseljem nazaj v življenje.

Odločno sem se odtegnil svoji prejšnji tovarišiji, njenim burkam, nerodnostim in grehotam;

sramotenje bivših prijateljev me ni zadevalo več v živo, z vedrostjo sem se jih otepal. Iskal pa sem in kmalu našel ožjih stikov s pokretom za obnovo našega kulturnega in javnega življenja.

Tudi v šoli je bilo v kratkem drugače; ta in oni profesor me je pohvalil, kar se poprej ni dogodilo že nekaj let. Videči mojo resnost in prizadevnost so mi profesorji sami od sebe naklanjali poučevanje premožnih nižješolcev. Kmalu sem se gospodarski tako opomogel, da sem si izbral pri dobri gospodinjici stanovanje z dobro hrano. Ko sem drugo leto dobil večjo stipendijo (106 gld. na leto), sem prihajal na počitnice domov samoza-vesten, ker nisem bil več sestradan in raztrgan, pač pa sem prinašal temu in onemu kaj in še očetu časih dal kak petak ali desetak »za stroške z mano«. Tisto napeto razmerje med očetom in menoj se je razvedrilo; ko sem končaval gimnazijo, je občeval z menoj kakor s prijateljem in mi vse zaupal.

Ko gledam danes nazaj na dogodke, ki sem jih preživel pred 40 leti, se jasno zavedam, da mi nebo v vsem življenju ni naklonilo večje sreče od one bolezní v peti šoli, ko sem že naglo drsel v življenski prepad.

LOFOTSKI RIBIČI

Iz knjige: JOHAN BOJER, DIE LOFOTFISCHER

Priobčuje A. Šerko

Osebe:

Kristaver Myran, gospodar in poveljnik »Mroža«.	
Lars, 16 let star,	} Kristaverjeva sinova.
Oluf, 14 let star,	
Elezeus Hylla,	} ribiči na »Mrožu«.
Henrik Rabben,	
Kaneles Gomon,	
Andrej Ekra, gospodar in poveljnik »Galeba«.	
Per Suzansa, poveljnik »Morske luči«.	
Jakob »kratkonogi«, poveljnik »Morske rože«.	

1. Pred odhodom.

Prišel je bil božič z metežem in viharjem in takoj po praznikih so izvlekli velike, težke lofotske čolne iz šup. In zdaj so ti ležali na produ in iztezali svoja dolga trupla še brez jamborov in jader; ribiči so pa hiteli v snegu in burji s spravljanjem potrebščin v čolne, si pri tem hoteli kaj dopovedati, če so si klicali in dajali znamenja z rokami, kakor da bi bili že zunaj na morju.

»Mrož« je ležal dolg in težak pred Myranovo šupo in čudne stvari so nakladali vanj: mreže v čebrih, hrano v čebrih, doma kuhano pivo v čebrih, siratko v čeburu za priboljšek k juhi, sodček olja za svetilko v lofotski koči, zaboje in

skrinje in odeje iz kož. Večina tega je izginilo v širokem trebuhu čolna in vendar je bilo v sredi še za večji tovor prostora. Ko je čoln tako ležal na produ, je bil kakor dobrodušna domača žival, ki pusti, da lazijo ljudje po njej in počno z njo, kar se jim zljubi. Zdaj pa zdaj so ljudje prenehali z delom in si privoščili požirek žganja.

Isto se je godilo pri »Galebu« na severnem koncu proda, kjer je bil vodnik Andrej Ekra, in pri »Morski luči«, kjer je delal Per Suzansa s svojimi ljudmi; pri »Morski roži« pa je bil Jakob »kratkonomi« že z vsem gotov, dasi je bil šepav in od jutra do večera pijan. »Hej ho!« je dejal. »Naprej fantje, naprej ljudje božji!«

Zadnjo nedeljo je vzela večina mož svoje žene s seboj v cerkev, celo Jakob je prikrevsal kolikor toliko trezen in obrit po bradi, ki je bila zdaj čisto višnjeva.

In zbrali so se pred rjavo leseno cerkvico — njeni zvonovi so peli v otožni zimski dan — ljudje iz velike vasi, ki so se bili pripeljali z lepimi, okraguljčkanimi konji, in mornarji, ki so bili prigazili z ženami po snegu. V cerkvi so bili ti poslednji v družbi z onimi pravi pravcati ničci: zato so imeli svoj stalni prostor čisto zadaj pod korom.

Ko se je pel koral, so dvignile vse »žene od proda« oči od pesmaric in zrle tja na moše, ki so sedeli na drugi strani. In petje je bilo kakor molitev »zanj«, da bi se vrnil z dolge poti na sever.

In moše s plešami in moše še brez njih so zrl na župnika, ki jim je pridigal; pa moše od proda so imeli občutek, da je Bog v viharju, v nevihtah, na morju in da mu bodo šli kmalu na proti.

*

Naslednjega dne na večer je mrgolelo na produ ljudi; treba je bilo potisniti čolne v vodo. Poprej pa je bila v vsaki pečnici¹ majhna svečanost. Vrata, ki so vodila v pečnico, so bila tako majhna, da se je odrasel človek komaj prerinil skozi. V ozkem hodniku med ležišči z odejami iz kož je plapolal ogenj v zarjaveli pečici, na kateri je stal sedaj kotliček s kadečim se pivom. Na odejah so sedeli moše in žene in vrči vrelega piva ter žganja so šli iz rok v roke. In peli so in imeli solzne oči; pa Kaneles Gomon je igral na harmoniko in njegovo dekle je slonelo ob njem.

Tudi iz okenc drugih pečnic je padala luč na zaliv.

Pa so prihajale svetilke od bolj oddaljenih čolnov, a ena med njimi je šepala, bil je to Jakob. »Mrož« naj bi šel prvi v morje in moštvo z drugih čolnov mu je prišlo na pomoč.

¹ Kuhinja in spalnica na čolnu.

Sever je rezal v obraz, snežinke so plesale v zraku in v temi okrog čolna so se pojavili v svitu svetilk bradati obrazi.

In Oluf Myran je zapalil velik kup morskega mahu in naplavljenega lesa, ki ga je bil nabral. Plamen je zaplapolal visoko v zrak in osvetlil sneg in širok krog proda ob sivem fjordu.

In prišlo jih je nekaj s starim možem. Ta je imel dolgo belo brado, rdečo čepico s čopom in velikanske bele rokavice s palčniki. Bil je nekdanj vodnik in danes je bil njegov veliki dan; saj je bil še dober za klicarja, ko so potiskali čolne v morje. Pomagali so mu na visoko skalo, on pa se je odkašljaj, si obrisal z rokavico nos in zaklical:

»Torej, fantje, začnimo!«

Pečnica je bila zdaj prazna, moše so poprijeli, tesno drug ob drugem stoječ, s hrbtom uprti ob čoln in bili so tako majhni pod ogromnim rjavim čolnovim truplom. In vodnik je zapel: »Z božjo pomočjo, o ho-o-o-o!« In moše so se uprli, da so se jim spačili obrazi, pod gredljem so se prevalili valiči, težko truplo čolna se je premeknilo pa spet obtičalo. Kapitan Per pa je pel dalje: »Uprite se, o ho-o-o-o!« In so se uprli s hrbti in nogami in čoln se je zopet za par korakov premaknil. Nato so se oddehnili.

Lars Myran pa je strmел v starca z belo brado, stoječega v svitu plamena, in mislil si je, da je moral biti nekdanj pred stoletji tak starec veliki svečenik. Grmada je bila žrtveni ogenj in pivo so pili Tornu in Freji na čast, preden so odrinili čolni. Bil je isti prod, isti fjord, gore in čolni so bili taki kakor sedaj in ljudje tudi.

Starec pa je pel v visokem diskantu: »Giblje se, o ho-o-o-o!« Trenotek nato se je zazibal težki trup čolna v vodi. Kristaver se je zahvalil sosedom moštvo za pomoč in jim dal žganja, nato je odrinila gruča ljudi dalje in potisnila čoln za čolnom v morje. Starcu pa so od mnovega žganja postale oči vlažne in pel je še z večjim navdušenjem: »Uprite se, o ho-o-o-o!«

Preden pa so odšli moše domov, da prespe zadnjo noč v pošteni postelji, so se podali na čolne, jih privezali v primerni razdalji od proda, postavili jambore in pripravili jadra.

In tiho je postalo potem na produ, svetilke so izginile, ogenj ugasnil, v zalivu pa so ležale štiri jadrnice in se zibale na valovih, z zastavicami na jamborih, pripravljene za odhod.

2. Na poti.

In zdaj so bili na poti.

Domači prod z majhnimi kočami je izginil in oster veter, prihajajoč s kopnega, je z lahkoto

gnal čolne skozi valovje, ki jih je s penami obpluskavalo. Globoko tam notri v fjordu so se videla druga jadra; bili so to fjordanci, ki so prihajali; in dalje tam zunaj so se pojavljala iz zalivov in zasek jadra, hiteča proti odprtemu morju. Šli so staro pot proti severu, stotine milj v viharju in mrazu in metežu, pot, po kateri so hodili od davnih časov njih predniki.

Na »Mrožu« sta stala Elezeus Hylla in Henrik Rabben pri vodniku na krmi; če bi se dvignil vihar in postalo morje nemirno, bi imela oba dovolj posla z vrvmi in s planjem vode.

Spredaj na kljunu pri uzdi pa je stal Kaneles Gomon. Bil je učen dečko, če je bilo potrebno; kot izvidniku v temi mu ni bil nihče kos. Veter je tulil — jej, kako je to šlo!

Pa je bil še šesti mož na prednjem koncu pri Larsu in danes je bil prvič na čolnu na jadra: Arnt Aasan, bled dečko, z rdečkasto kozjo bradico in z zlatimi uhani. Doma zgoraj v dolini, se je bil priženil v ribiško kočjo na prod, a sedaj se je hotel poskusiti kot lofotski ribič na morju.

Da, da, so mu dejali ljudje, če te vzame Kristaver s sabo, se boš že naučil plesati.

Zdaj pa je stal ves neboljen v svoji težki ribiški opravi in še sanjalo se mu ni, kaj bi na čolnu počel.

»Kako praviš temu?« je vprašal Larsa, kazoč na vrv, ki je držala od enega roba čolna do drugega.

»To je volina,« je dejal Lars.

»In tole?« Bila je vrv, ki je šla od obeh koncev prečnika na jamboru proti krmi.

»To je brasa,« je dejal Lars. Bil je vendarle dečko, da je mogel poučevati moža, mnogo starejšega od njega.

»In to tu?« je kazal Arnt na trojno vrv, ki je visela od spodnjega roba jadra, pritrjenega na jambor.

»To je priar,« je dejal Lars.

Arnt je stisnil ustnice, saj je vedel že več kot poprej; in vse je hotel vedeti temeljito in je smatral vso stvar za zelo resno.

Ostali možje so razkoračeno stoječ čikali in bili veseli in zadovoljni. Pod njimi se je zibal čoln, nad njimi pa je brnelo v jamborju vrvjè. Tu sem niso mogli štacunarji in banke, zopet so bili na morju, zopet svobodni možje.

Pa mogočni lofotski čoln je bil še vedno prevelik za v fjord. Vse drugače bo šlo, ko se bosta odmeknila bregova in jim bodo pluskali valovi od morja samega nasproti. Tam je čoln šele doma; pod pritiskom razpetih jader se nagne na stran, jezdi navzgor in navzdol po valovih; zdaj udari

Zemljevid Lofotov.

val ob njegov kljun in preplavi ves prednji del, trup in jamborje se stresa, »Mrož« pa reže penečo se vodo naprej. In možje se spogledavajo, si brišejo kaplje z brad in se smejejo.

Ej! To je jadranje in slast prešinja telo. Zakaj bi se ne spogledavali in smejali?

»Misliš, da bo nevihta?« je vprašal Arnt Aasan, pogledal pri tem na Kanelesa in bil še bolj bled nego poprej.

Kaneles pa je ostal resen: »Res, slabo kaže.«

»Ali bi ne hotel prositi Kristaverja, da gremo na suho?«

Kaneles pa je ostal neizprosno resen in odgovoril: »Najbolje je, da ga vprašaš ti sam.«

Sinjejasen zimski dan nad zemljo in morjem. Na vzhodu se vleče kakor nemirna siva kamenita stena gorovje, kipeče v nebo, raztrgano v čeri in prepade, tu pa tam pokrito s snežnimi lisami, medtem ko se vlačijo plasti sivih oblakov okrog vrhov. Zalivi in fjordi se zajedajo vanj, jeziki suhe zemlje molé v večno morjé, jate temnih in pisanih morskih ptic se zibljejo v mrazu in vetru na valovih, veseleč se prekrasnega dne. Na zapadu pa valovi sivo morje, lomeče se ob skjarih in čerih, ki molé samotno tu pa tam iz vodé.

Pa privesla dvoje belomodrih galebov skozi zrak preko »Mroža« in hreščita v vetru: »Kam pa vi? Midva greva z vami na sever — na sever!«

Vsi trije čolni so se držali v doklicni razdalji, le četrti, Andrej Ekra na »Galebu«, jo je bil, kakor je bila to že njegova navada, skrivaj popihal ponoči naprej in jih pustil za sabo. Za nekaj čolnov na vetrni strani jezdi »Morska luč« na valovih z dvignjenimi jadri in Per Suzansa

krinari. Zdaj se nagne čoln, da se vidijo rumeni, pooljeni plašči in bradati obrazi na krovu, pa že ga prevale na drugo stran, da izgine vse s krova in je videti samo še bel trak jadra in pa rjavi kljun čolna. Na drugi strani se peni v presledku »Morska roža« z visokimi žoltimi jadri; Jakob »kratkonogi« krmari; namesto širokokrajnika ima rdečo čepico na črnih laseh. In kadar mu pljuske voda preko glave, sname čepico in z njo otepa ob rob čolna, dokler ni suha. Ima takó čopaste lase, da mu ne more ozebsti čepina. Danes žari dobre volje, saj je na Lofotih doma, in tukaj na jugu je tudi doma, sploh je povsod doma, samo da jadra.

Veter je postajal močnejši, morje nemirnejše, z gorá je butala burja, nagibajoč čolne, da so se jim videli gredlji.

»Kaj pa je tam spredaj?« je zaklical Kristaver in se, da bi bolje videl, sklonil pod jadro.

»Arnt Aasan hoče na suho,« mu je odgovoril Lars skozi burjo.

To je bil prvi pravi dan jadranja za »Mroža« in Kristaver je stal čuječih oči na čolnu, hoteč ga spoznati. Krmilni drog suče nad glavo, opazuje tok morja in vrvje čolna, poskuša z nogami, kako se drži trup v enakomernem vetru, pri sunkih vetra in ob valovih. Čuti, da nekaj ni v redu, da ni pravega razmerja med jamborjem in čolnom. Ženske in konji imajo svoje muhe, tudi čoln jih ima, pa on mu jih bo že pregnal. »Mrož« je za vsako kretnjo krmila tako občutljiv in Kristaver vé pri vsakem sunku vetra, pri vsakem pljuskju morja obenj že nekaj več, nego je vedel poprej. Čik valja po ustih in je vedno pozornejši. Zdaj dá jadrom samo pol vetra, sili »Mroža« proti vetru; spoznati hoče svoj čoln. Kakor da ima gosli v rokah, ki jih mora šele uglasiti.

»Kako ti ugaja novi čoln?« mu je zaklical, ko ga je »Morska roža« došla, Jakob.

»Je še prezgodaj, da bi kaj rekel.«

Pa oba čolna soseda se začneta porivati naprej. Kakor da bi mirno ležala na levi in desni in jezdila s penečimi se kljunci valove, in vendar prehitevata vedno bolj. Kristaverjev obraz se stemni in kakor da bi hotel prisiliti »Mroža«, se nagne z gornjim telesom naprej.

»Dečki, pozdravite mi Lofote!« je zaklical sedaj Kaneles onim.

»Ne gobezdaj, tepec!« je zarenčal vodnik in udaril z nogo ob tla. Novi valovi, nov veter, še imajo nekaj odprtega morja in voda pljuska čez krov, da jo morajo plati.

»Kaj pa je zopet tam spredaj?« je zaklical vodnik. In Larsov glas mu je odgovoril skozi burjo: »Arnt Aasan je bolan.«

»Morska luč« in »Morska roža« sta že za lep kos naprej, pa polagoma jih Kristaver dohiteva; ko se zave, da so oni usmiljeni in ga nočejo pustiti odzad, mu je še huje; jeza ga davi. Večja sramota ne more zadeti čolnarja vodnika.

In prišli so med skjäre, morali so skozi sunde, kjer so molela skladišča na kolih v morje. Sam Bog ve, kje stanujejo ljudje, ki prihajajo sem kupovat in prodajat.

In zopet odprto morje. V sivo steno gorá, se zajeda zaliv in v njem se vidi dim iz nekaj razpadajočih koč. Tu bi morala živeti mati, si misli Lars, tu bi prišla v resnici ob pamet. Uboga mati, da bi ji vsaj Oluf stal čez zimo ob strani.

In zopet sundi, veter jim bije naravnost v obraz, da je treba križariti po valovih. Čolni so kakor na kupu, jadro leži poleg jadra. V taki gneči križariti niso igrače. Vsak trenotek je treba prevreči jadra. Tam spredaj pri uzdi bi moral Arnt Aasan, četudi je ves betežen, vendarle pomagati, pa kaj ko prime vedno za napačno vrv in je vsem na poti!

»Stopi, stopi, Henrik, k njim, dečki potrebujejo pestunje!« In Henrik Raaben je skočil, se splazil pod jadrom naprej in pomagal pri prevračanju jadra. Na krmi je Elezeus že še sam zmogel vrvi.

Veter se je prevrgel na vzhod. Ko je postala vodna pot širša, je moral Henrik zopet nazaj. Lars k uzdi, Kaneles pa na izvid. Mračilo se je in v taki vodi se lahko nasede.

In Lars je spoznal, da je lofotski ribič vendarle nekaj več od drugih ljudi. Ima oči in ušesa in še druge različne čuti kot nihče drugi.

Vedno bolj se je mračilo; tam od zapada je metal pomežikajoči svetilnik luč po valovih; pa kamor ni segel, je bila tema še gostejša. Kmalu niso videli drugega kakor belo kipenje valov na skjärih pred sabo ali ob strani, pa so vendarle vozili naprej in našli svojo pot. Kaneles se je nagnil daleč čez rob in dajal z belo orokovičeno roko znamenja, oče pa je stal pri krmilu in silil »Mroža«, da je plul s polnimi jadri naprej.

»Morska luč« je vozila z zelenkastimi penami pred kljunom in kipenje vodá ob skjärih in otočkih je bilo kakor zelen plamen v temi. Na vzhodu so stale kakor črna stena gore, ob katere je butalo z bučanjem morje, proti zapadu pa je šumelo valovje vedno dalje v noč. In jadrati so venomer, saj jih je gnalo na sever, na sever...

Zavili so okrog rtiča; v zalivu so stale hiše, lučka pri lučki je brlela ob vznožju gorá; v pristanišču pa so žarele rumene svetilke ladij in čolnov, ki so bili spustili za to noč sidra.

»Jadra dol, sidra čez krov, kotliček za kavo na ogenj v pečnici!« Dasi so slekli pooljene plašče, je bilo na odejah iz kož komaj za šest ljudi prostora. Kruh z maslom in vroča kava pa jim je vendar dišala; kuhano jed so imeli pač le, če je nanesla prilika.

»Arnt! Ti si pa res od vraga mornar.« je dejal Kaneles; in dasi je majhna svetilka, zibajoča se pod stropom, le medlo brlela, so vendar vsi opazili, kako je Arnt Aasan postal ves rdeč. Lars se je smejal, Elezeus režal, Kristaver pa smehljal, ko je mazal maslo na kruh in ga z lovskim nožem rezal. Res ni bilo prijetno tičati v Arntovi koži in tudi on si je želel že zdavnaj samo eno: biti že zopet doma.

Pa se oglasi Henrik Rabben in obrne svoj obraz z lepo dolgo brado k njemu: »Nič za to. Arnt. Še nihče ni kot mojster padel z neba.«

To je bila tolažba in Arnt je je bil res potreben.

Na suhem so stale točilnice in štacune in že se je slišalo kričanje in razgrajanje ljudi, ki so si ga bili preveč privoščili. Tudi Kaneles je mislil tja, pa Kristaver mu ni dovolil. Zato pa je izvlekel iz slame raz ležišče steklenko žganja in vsakemu k jedi natočil kozarček.

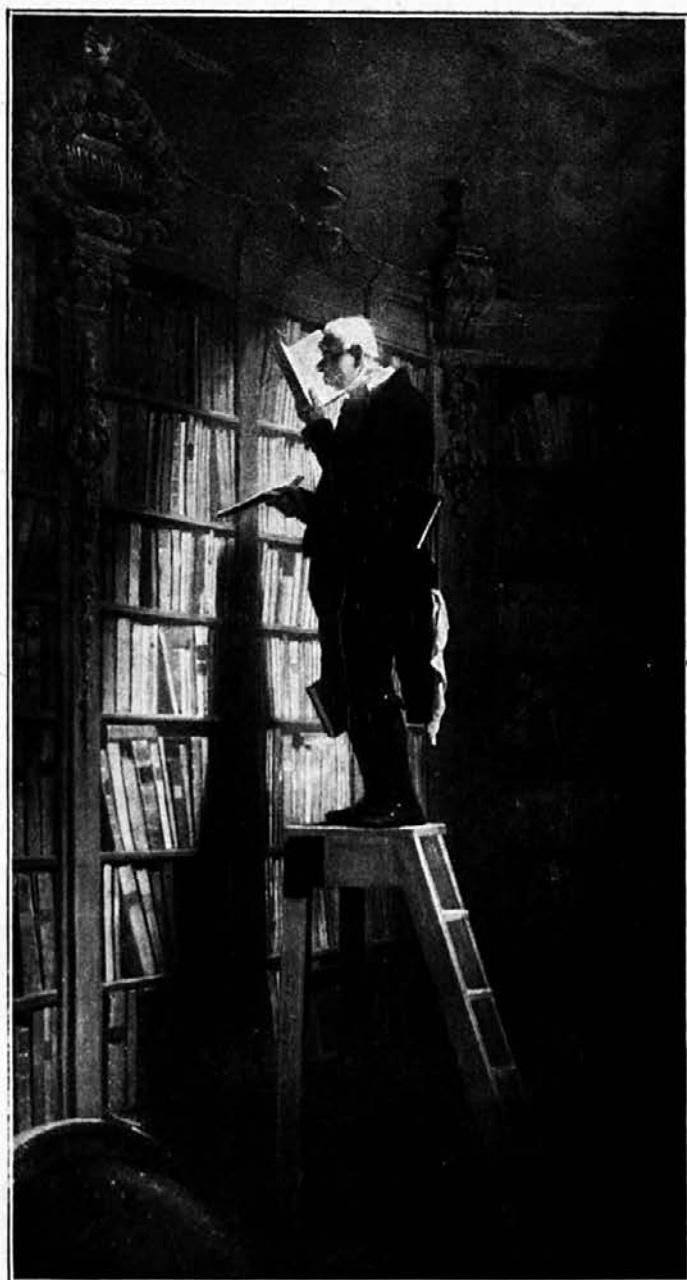
»Zdaj pa je čas, da gremo spat.« je izjavil nato.

Zunaj pa je veslal tik ob njih čoln in po glasu so spoznali, da je bil Jakob. Kjerkoli je bila prilika za kak pretep, je moral na kopno.

In sezuli so premočene vodne škornje, ugasnili luč in zlezli oblečeni pod odeje iz kože. Šest mož v vrsti. Lars, najmlajši, se je moral zadovoljiti z zadnjim koncem.

In ležal je prvič na poti k Lofotom, obsojen na prenočevanje vso zimsko noč v razpokani pečnici, v katero je silil od vseh strani prepah in mraz. In premišljeval je, ali se je danes kot mornar tudi obnesel. Premočene palčnike je potisnil podse, da bi jih osušil do jutra. Kmalu so smrčali trudni ribiči, kakor bi šlo za stavo z žvižganjem vrvja in orgljanjem morja. Mogoče so v spanju čutili, da so jim obraz in roke otekle od dolgega dela v mrazu in burji, vendar so spali, zibani od valov, neprestano butajočih ob čoln. Morda jih je obšlo hrepenenje v telesu in duši — saj so bili na poti, kamor jih je gnalo srce: visoko gori na sever, nešteto milj daleč na sever.

Na suhem pa so razgrajali pijani ribiči, pretepajoči se z mornarji z velikih ladij v pristanišču in zdaj pa zdaj se je gugal z vreščečimi ljudmi kak čolnič preko vode. (Dalje prihodnjik.)

K. Spitzweg: Knjižni molj. (Dunaj, Liechtensteinska galerija.)

IZ ANATOMIJE POMEMBNOST DIHANJA ZA ZDRAVO ŽIVETJE

Dr. Janez Plečnik

Radi se pogovarjajo o zdravju, o bolezni. Pravijo: zdrav človek je, in rečejo: bolen človek je. Tako pogosto se razgovarjajo o zdravju in o bolezni, da so besede postale že povsem prazne, da niso meso, da so brez vsebine; slišijo besede, besede jih pa ne ganejo.

Premišljivi ne govori rad o zdravju, o bolezni. Premišljivi pozna praznost takih pogovorov: ne vemo namreč nikdar, jeli smo zdravi, jeli

nismo. Celó ta trditev je drzna: rodimo se; »zdravi« smo — recimo — vse življenje, pa vse to naše »zdravje« vodi neizbežno kar le v smrt. Vse modrovanje ne da jasnosti v tej zadevi.

Berem (v enciklopedičnem besednjaku Nouvelle Petit Larousse illustré ob besedi »santé«): »Zdravje je stanje tistega, ki njega opraviči niso moteni po nikaki bolezni.« In kaj je bolezen? Berem (prav tam ob besedi »maladie«): »Bolezen je motnja (alteration) zdravja«.

Nismo torej ne zdravi in ne bolni — mi smo. In smo od rojstva do smrti in umiramo in propadamo od rojstva do smrti. Res pa je: počutimo se časih povoljnejše, časih nepovoljnejše.

Novorojenček naj je — postavimo tako — povsem zdrav. Povsem »zdrav« novorojenček je dobro ješč; povsem »zdravemu« novorojenčku srce bije pravilno in dobro; povsem »zdrav« novorojenček spi dolgo in dobro; povsem »zdrav« novorojenček presnavlja dobro, iztreblja blato primerno, pridobiva dnevno na teži. Povsem »zdrav« novorojenček pa — ne more stati, ne more držati glave vzravnane. Meso lehti, hrbta, vrata, beder je torej kaj malopridno pri povsem »zdravem« novorojenčku. Pa je vse meso novorojenčka malopridno. tudi ono ob grodi, torej tudi dihalno meso, dihalne mišice, ki naj razpirajo rebra in raztezajo koš ter ki naj tudi stezajo rebra in naj ožé koš.

Obilo hraniva pogori v povsem »zdravem« in ješčem otroku, pa torej obilo CO₂ nastaja v zdravem in ješčem otroku. Treba je odstraniti, treba je »izdihati« ta CO₂ in to izdihanje je težka briga za otroka — saj je obgrodnó meso, saj je dihalno meso nežno in slabotno. Kar življenski posel otroka je, da se ne pusti zadušiti od samega sebe.

Slabotno razviti novorojenčki pa pred pravočnim časom rojeni novorojenčki res često umro kar tako, da ne dihamo in kar ne dihamo zadostno, oni kar prestanejo z dihanjem. Njih meso je pre-slabetno, da bi dvigalo in razpiralo rebra; CO₂ zastaja v krvi otroka in omami celice dihalnega spravišča, pa dihanje torej preneha in otrok umre. Nasveta, da treba kar najboljšega in svežega zraka otrokom (novorojenčkom) in da ne gre povijati otroka (novorojenčka) v trdno ter mu stiskati koš in trebuh s pleniciami, sta torej umevna in opravičena.

Vemo, da ima vsaka žival — pomislimo na telička — malopridno meso za delo prav do časa, ko doraste. Tako je tudi pri človeku. Otroci ima (nekam) do 14. leta nežno, za vztrajno delo —

torej tudi za dihanje — malopridno meso in človek dobi trdne mišice šele krog 20. leta pa še pozneje. Umevno je torej, da »zdrav«, dozorevajoč otrok ima z dihanjem težje (podzavestne) brige od »zdravega« 25letnika. Pa je umevno, je povsem naravno in torej kar opravičeno, da otroci samoodsebnó iščejo »dober«, svež zrak, da uhajajo na prosto in da se skušajo razgibati: saj telesna pogibanja, priklanjanja, zvijanja, sklanjanja, vzravnavanja, vzpenjanja vplivajo tudi na grod, na koš. Dihalno meso pa še druge prav raznotere mišice potezajo ob koš ter ga stiskajo in ožé in ga širijo pri takih gibih — pa se otroku globoko in zadostno diha.

»Naš poba je sam živ ogenj, ne za trenotek ni miren.« Veséli se svojega poba! On čuti, kaj je dobro zanj: midva sva bila prav taka. Tudi tisti so bili taki, ki so jim matere povedale, da »prav res« niso bili taki in da so bili »vzorni« otroci: matere so pogosto slepe in pozabljive v domačih zadevah.

Meso pri starcu zgubi prožnost in uskočnost ter oslabi. Umevno je torej, da tudi starci časih kar »zaspe«: prenehajo z dihanjem in umro: iztreba dvokislega ogljika postaja nezadostna pri njih: CO₂ se nabira v krvi in duši celice v dihalnem spravišču in omami te celice pa dihanje pre-
stane.

Nemir otrok po šolah je kar umeven. Ne dela prav, ki zarenči na otroke tako, »da si niti dihati ne upajo«. Otroci itak slabo diha, ustrašovan še plitkeje diha, in to ni otroku v prid. Otroci naj bi ne hodili pred 8. letom v šolo: mirna in ure trajajoča seja, ki jo zahtevajo po šolah, sploh ni pridna za zdravje otrok in je tem manj pridna, čim manjši je otrok. Vemo, kako močno se otrok spremeni že v prvih tednih šole: spi slabo in nemirno, bled postane, strašljiv je in brez teka. Vse to postane še vidnejše, ko — povsem nepotrebne — domače naloge pritisnejo; domače naloge so — tako menim — po svoji neodkritosrčnosti in goljufivosti tudi npravnstveno kvarne.

Otrokovo telo tem več trpi v šoli, ker so šolske sobe nezadostno prezračevane. Sovekarska (modern) kurjava s skupno pečjo (centralna kurjava) je močno neugodna za prezračevanje in so tožbe čez kurjavo po skupni peči kar obče. Naša navadna peč (v sobi) sesa zrak iz sobe in ga žene skozi dimnik iz sobe; nov (svež) zrak priteka skozi špranje pri vratih in oknih v sobo: zrak v sobi se torej urno menjava, se prenavlja. Ni tega prenavljanja pri skupni peči. Slišal sem nebroj tožb od sodnikov, ki so imeli svoje uradne prostore v velikih sodnijskih poslopjih,

kurjenih na skupno peč in — baje »dobro« pre-
zračevanih (ventiliranih). Večkrat sem imel vtisk,
da je vplival obupno slab zrak v razpravnici na
razpoloženje in delazmožnost sodnikov in torej
na pravdorek.

Gledajo po šolah zvečine le na toplomer in se
zadovolje, če (toplotni) stopinjar kaže primerno
toploto v šolski sobi. Stopi v tako »primerno«
toplo šolsko sobo v prvi uri pouka, pa ti nos
pove, da »primerno« razgreta soba ni vse; ozračje
sobe udari po tebi, da komaj dihaš. Take razmere
niso ugodne za pouk: učenik in učenec trpita.
Očitajo otroku: nemiren si, grdo je to! Nemir,
ki je v otroku, in otrokova želja, da se razgiblje
ter poprime s sosedom, je pa premišljivemu kar
umevna in ni nič »grdega« na njej.

Slabotno obgrodnno mišičje, torej slabotnost
dihalnega mesa je (deloma vsaj) povod neprijet-
nosti, ki jih opažamo pri naglem vzpenjanju na
dobro visoke hribe in sploh v višine, nam ne-
navadne. Zrak je redek v višavah pa nam njega
pičli kisik ne zadošča in trebamo hiteti z dihi in
globiti dihe: treba je torej večje dejavnosti di-
halnega mesa, treba je torej močnejšega obgro-
dnega mišičja. Res opazujejo, da imajo človeki,
živeči trajno v višinah, nad navadno mero močno
obgrodnno (dihalno) meso. — Slabotnost obgro-
dnega mesa je torej močno pomembno dejstvo pri
otroku.

Umevno je še, da (zaprte) telovadnice nikdar
in nikakor niso primerne otrokom. Kako to, da se
le malo brigamo za to pomembno zadevo? De-
narja primanjkuje, pa splošna nemirnost, ki se je
lotila sovekarskega (modern) človeka, se je lotila
tudi šole.

»Slišiš, vidiš, bereš — v pogovoru, v dnevnih,
v časopisih, v knjigah, v filmu, žal tudi že
v gledališču o splošnih, o posebnih in o drugih
»nujah« (Not) otrok. Kamor prideš, ti pripovedu-
jejo in te poučujejo o hudih nujah pri učenju,
o preobremenjenju šolarčka, o krivih in pravih
načinih poučevanja, o hudih nujah glede svobode
vesti, o hudi nuji razteličkanja (Aufklärung; »te-
lečja leta človekova«) in še o sto drugih nujah. Ne
moremo do konca z dejanji za otroka, nikdar ne
moremo zadostiti otroku, nikoli zadostno ne opa-
zujemo duše otroka, nikdar se dovolj ne menimo
za dušo otroka. Otrok je postal predmet dolgo-
trajnih znanstvenih in vzgojniških poskušanj, je
postal predmet državarstva (Politik), predmet
morečega ozkočutarstva (Pedanterie), predmet
ježe le na lastnem oslu (Steckenpferdreiten),
predmet muhavosti, predmet hipne trmavosti.

Neprestojno zboljšujejo šolo, uvajajo nove in
opuščajo stare nauke, spreminjajo šolam ustroj,
drugačijo izobrazbo učnikov, mesijo, mešajo,
ločevajo dečke od dekličev, pa skupna odreja
obeh spolov jim znova postane kar nakrat od-
rešenje za odgojo, ločevajo brezverce (Dissiden-
ten) od veram pripadnih (Konfessionellen), pišejo
debele bukve o novi šoli, pretresajo o davni, že
zastareli šoli in obsojajo jo, zborujejo skupno s
starši, pristajajo na šolarske sosvete, zvišujejo
šolnino, pa znova povsem ali delno oproščajo od
šolnine, odpravljajo božično porazvrstitev ter od-
stranjajo rede za prvake v razredu, ne poraz-
vrščavajo več po učnih uspehih in navajajo imena
po abecedi ali kakorkoli že, pišejo višnjeva
(plava) pisma, pogruntali so prve izpite (pred-
izpite), prave izpite, premestne izpite, stavijo
telovadnice, stadije, igrišča ter sportne prostore,
brez konca in kraja prenamejajo in drugačijo
glave in ude. Današnja šola drobniči in
mrviči svoje moči; zasedla je preveč okolij
(Gebiet), speši v vsem pa zgublja na temeljitosti.
Pogosto se menim s starši in z otroki prav razno-
terih stanov in krajin in slišim eno in kar eno:
starši tožijo, da se otroci premalo (na)učijo, otroci
tožijo, da se morajo preveč učiti. »Otroci v nuji!«,
— starši v nuji — — —. Trebal bi popisati cele
strani, ko bi našteval današnje šolske potrebščine,
ki naj jih starši kupijo in plačajo. — Starši torej
vzdihnejo, pritrgajo samim sebi ter kupijo, kar je
treba kupiti: knjige pa še knjige, zvezke ter še
zvezke, pisane (farbig) in črne svinčnike, barve,

Srež. (Fot. Fr. Krašovec.)

krede, kinežko črn (tuš), čopiče, risarske sklade (Block), korice (Mappe; Einbanddecken), šestila, ravnila, merila, bleskaste papirje, lepenke, pole z načrtki (Modellbogen) in kar je še takega. Jutri prinesimo s seboj to in ono, pojutrišnjem tako in tisto — o pač! Trebamo vse to — učenik je tako naročil, učenica je tako ukazala. Starši zastokajo in plačajo. Mamica, jutri naj prinesem v šolo eno marko (nemški denar), izleteli bomo pa trebamo 80 pfénigov (nemški drobiž) za vožnjo. Učenik je dejal tako; prav v pravem je vožnja dražja, imamo pa znižane vozne cene. Starši zajavkajo in plačajo ter dodajo otroku še 50 pfénigov — otrok naj ni prav zadnji, otrok naj ne občuti povsod in vselej, da je beračev. (Eltern in Not. A. K. Rieger. Berliner Lokalanzeiger 1930, 25. okt.)

Tudi naši hodijo v Nemčijo; pripovedujejo po povratku o blestečem globokoumju, ki vodi Nemce pri preureditvah šole; nemške šole da so kar zgledne in vodilne. Navedek iz Lokalanzeigerja pa pove, da (neki) Nemci gledajo na preurejanja po šolah s strahom.

Otrokovo telo ima slabotno, nežno meso. Umevno je torej, da otroci niso za tekme in da sport, pripravljen v tekme, ni primeren otrokom. Ne govorim torej proti telesnim vajam otrok, pravim le: redne in naporne telesne vaje, ki naj vodijo urno na višek telesne gibkosti in moči, niso primerne za otroke; tekme, prirejene od starejših za otroke, pa kar sploh niso za otroke. Človek je pa otrok po telesu vsaj do 18. leta — in otrok ni za trajno, težje delo. Sovekarska (modern) težnja, prej ko prej »vpeljati« otroke v življenje, ni zdrava. Vodijo otroke, vodijo otročičke na strme in visoke gore — prav res ne v prid otrokom. Vemo, da otroci, »prepuščeni samim sebi«, lepo, duhovito, uspešno telovadijo — igrajo se namreč.

Beseda pelje, pa še par besed slédi o sportu. Neki obsojajo (telesni) sport, neki ga nad vse visoko cenijo. Povedali smo že, da je sport (telesno gibanje) nekaj samoodsebnega in ne bomo ponavljali tega. Sportno gibanje (sportno telesno delo) je združeno z neko nevarnostjo za zdravje, za telo: hribolazec pade, plavač utone, telovadec si polomi kosti; pa je vsaktero telesno delo v neki meri nevarno: voznik pade z voza, krovec pade s strehe, drvar se useka v koleno.

Državne in cerkvene oblasti pa tudi pripadniki tega ali onega npravstvenega naziranja (etike in morale) se ne brigajo dosti za take okvare — nesreča je pač tako hotela.

Tekme med sportniki so pa nekaki dvoboji. Nerednosti in nepravilnosti se godé čestokrat pri tekmah, pa se oblasti torej brigajo za tekme v neki meri.

Sabljanje je tudi sport in boksanje je tudi sport. Pa sabljači imajo svoje tekme in boksarji imajo svoje. Sabljači stojé mož proti možu s (topo) sabljo v roki in javljajo svojo gibkost in izurjenost tako, da le nakažejo, kako bi zadeli nasprotnika in ga ranili (z ostro sabljo); nasprotnik pa pokaže, kako bi se uspešno branil udarca. Zadeva je torej tudi pri tekmah le sport in brez (resne) nevarnosti.

Izrodek sabljaških »tekem« so resni dvoboji s sabljami: sabljača stojita z ostrima sabljama in se skušata resno zadeti — gre za življenje in smrt. Oblasti zalezujejo in so zalezovale ta izrodek sabljaškega sporta in ga zalezujejo (ter kaznujejo) časih z veliko vneto.

Poznamo še drug izrodek sabljaških tekem: študentovske dvoboje (»menzure«). Študenti po (nemških pa tudi drugih) vseučiliščih »iščejo« časih toliko časa, da »najdejo«: sporekó se, prisolijo si jih pa se na to »študentovsko« dvobojujejo. Dvobojnika pri »študentovskih« dvobojih sta (navadno) dobro zavarovana pred težjimi okvarami: imata povit vrat, zaščitene oči, zaščitene trebuh; sablje so čiste kot kirurgov nož; obvezila in druga pomagiva so pripravljena. Dobro število teh dvobojev je kar »prijateljskih« — prijatelja puščata brez jeze v srcu drug drugemu kri.

Študentovski »prijateljski« dvoboji močno spominjajo na boje, ki so jih fantje iz škofjeloškega okraja bili. Nek sodnik mi je pravil o teh škofjeloških bojih tole: fantje hočejo neljubega jim nasprotnika časih le »zacahnati«, pa torej ovijejo klino pri nožu s cunjjo, usnjem ali pa jo obkladijo z lesenimi platnicami in ostane le špica kline — nekam 2 cm — prosta in rezava. Fantje se torej »koljejo« brez verjetnosti, da nastanejo težje okvare. Rekali so o teh bojih: da se gredo »na maso« (odmerjeno, abgemessen).

Študenti so smatrali (in smatrajo) »študentovske« dvoboje le za »krvav« sport; oblasti jih smatrajo za nedopusten sport in kaznujejo take dvoboje. Sem povsem na strani oblasti: sem namreč proti vsakteremu nasilju in neka nevarnost za življenje je le združena z onimi dvoboji. Dvoboji so torej proti ukazu: Ne ubijaj.

Boksarske tekme so vselej resna zadeva: dva taka pobijavnika se obdelujeta s pestmi, in to toliko časa, dokler eden njih ne obleži. Okvare so pri boksarskih tekmah neizbežne in so pogosto precej težke. Krvni podplutki v vekah boksarjev so prav obče znani. Hyrtl pripoveduje (po Mackenzieju): »Veke zabreknejo angleškim

boksarjem po udarcih ob oko prav močno in razsodniki prerežejo podplutke z nožem in odstranijo zgrizeno kri kar na bojišču, saj bi premaganec sicer ne našel pota domov.«

Boksarske tekme se vršé javno in za denar; nikakršne oblasti ne zalezujejo boksarjev. Očividno pa je, da so boksarske tekme vsaj prav tako nevaren sport, kot so »študentovski« dvoboji. Zveza nemških kirurgov (Deutsche Chirurgenvereinigung) je prav tega mnenja. Nekam pred letom je Zveza nemških kirurgov poslala nemškemu ministru za pravosodje spomenico, ki opozarja na česte nezgode pri boksarskih tekmah in ki pozivlja ministra, naj stori »študentovske« dvoboje nekaznive, dokler so boksarski spopadi nekaznivi.

Ne kličem ognja in žvepla na boksarje. Ti naj le nemoteni opravljajo sirovosti, dokler bo človeška družba to trpela. Govoril sem o zadevi zgolj le v namenu, da pokažem na dvojno mero. Neprestojni opisi boksarskih bojev in slavospevi boksarskim orjakom, ki jih bereš prav vsak dan po dnevnikih prav katerekoli smeri, se zde — pri vestnejšem ogledu — ne povsem pravotna zadeva. Za vse namreč je napisano: Ne ubijaj!

(Dalje prihodnjič.)

KO SO HRASTI ŠUMELI ZGODOVINSKI ROMAN

Spisal S. R. Minclov / Iz ruščine prevel B. Vdovič

Drugo poglavje.

Jutro je vstalo černo: s talabske¹ strani je pihal veter in kakor vedno nesel s sabo težke modrosive oblake. Velikaja je potemnela in srdito metala valove na kamenite bregove, podobne podrtim, a še vedno strmim zidovom iz apnenčevih plošč.

Ne glede na rano jutro se je pod strmino, na kateri so se stikali zidovi Detinca in Krom, na ozkem obrežnem pasu in na pologu od vrat gnetlo naroda.

Zlasti hrupno je bilo pri mostu na čolnih, kjer se je sredi množice, oblečene v svetle, raznobarvne »mjetelice«² in tu pa tam v črne »opašni«³ z odvihljivimi rdečimi ovratniki, v zelene ali črne hlače, zatlačene v rdeče škornje, in v šapke, s krznom obrobljene, razposedla po pesku in po obrežnih

kamnih družba glumačev; ona se je ostro odražala z docela posebnim, moskovskim krojem svojih kaftanov in »enoredk«.¹

Med glumači so bili videti tudi medvedi; velikanski kosmatin je stal na zadnjih nogah in težavno plesal, privzdigovaje zdaj eno zdaj drugo šapo. Plečat in črnoobrv medvedar, oblečen v rdečo, raztrgano enoredko, ga je potezal za verigo in govoril pri tem smešne stvari, da se je vsa tolpa naokoli krohotala.

Zraven glumačev so ležale torbe iz brezovega lubja in »godbene« priprave: gusli,² nakre,³ domre⁴ in sopeli.⁵

Smeh, govorjenje in prepir so se razlegali daleč nad reko.

»Odkod vas nese Bog?« se je obrnil prilet in zastaven Pskovič v črni opašni do enega glumačev.

Rusobradi glumač je ležal na trebuhu in podpiral svoj izpiti obraz s pestmi. Obrnil je vodene, nesramne oči v vprašajočega.

»Iz Izborska!« je siknil skozi zobe, ogledavši si sobesednika.

»S sejma, ka-li? Ste dosti nagrabili po poti?«

»Mi ne grabimo!« je mirno odgovoril glumač, odvrčaje se od sobesednika, na čigar prsih se je rumenila zlata verižica; »grabijo drugi, ki hodijo v zlatih verižicah, mi pa plešemo in pojemo!«

Postarni Pskovič je zmajal z glavo in se odpravil dalje k prevoznemu brodu. »Moskva nesramna!« je rekel odhajaje. Za njim se je razlegal smeh.

»Po zobeh dobil!« je zakričal neki glas za njim, toda Pskovič se je, ne da bi se obrnil, skril v množici.

Do črnobradega glumača sta se prerivala v tem času dva človeka. Spredaj, brezobzirno vsak-sebi pehaje vse naproti idoč, je korakal dolgin z mračnim obrazom, poraslim prav do oči s temno-rdečo brado: sive barúse so se srebrile povsod v njej. Njegove vnete, nekoliko izbuljene oči so pričale o posebnem nagnjenju svojega lastnika do žitnega žganja. Zunanost dolgina je bila toli ne- navadna, da je takoj obrnila splošno pozornost nanj in vzbujala sprva neverjetnost, za tem pa neprostovoljen smeh. Njegovo telo je obdajala temna, s sivim domačim platnom zakrpana halja; na glavi se mu je, pokrivače bujne lase, ki so se v gostem valu usipali na pleča, dvigala koničasta

¹ »Odnorjadka« = dolga suknja brez ovratnika z eno samo vrsto gumbov, oblačilo, ki ga je podedovala Moskva od Tatarjev.

² Neke vrste ležeča harfa. (Op. prev.) — ³ Boben s kraguljčki, pavka. (Op. prev.) — ⁴ Neko pihalo, piščalka. (Op. prev.) — ⁵ Žveglja. (Op. prev.)

rumena čepica s kraguljčki; na pasu iz vrvi je dolginu visel tamburin, za hrbtom je visela torba, pletena iz luba; v rokah je držal ogromno gorjačo, spuščeno z debelim koncem nizdol, in se je opiral nanjo kakor na palico. Vštric njega se je zibal, sezajoč mu z glavo komaj do prsi, plečat čokatec v čevlji iz ličja in v pisanih glumaških capah.

»Fedja?« je zabučal v nizki oktavi dolgin, prišedši tik do črnobradca, »pozdravljen!«

»Pozdravljen tudi ti, Djakon!« je rekel medvedar, si pogladil narazen svoje zmršene brke in trikrat sočno cmoknil tovariša.

»Ali bi šel tudi ti z nami, Fedja?« je rekel čokatec, ko se je bil tudi on razpoljubil z medvedarjem.

»Tako je tako,« je odgovoril črni, »tudi jaz bi šel, toda tegale mi je žal zapustiti!« je pokazal z glavo na medveda, ki je sedel kakor človek in ni odvrnil svojih malih svinjskih oči od njega. »Moj Mihajlo je silno pameten!«

»Pameten je, to je res!« je soglašal čokatec.

»Ali boš dolgo tu na trgu?« je vprašal Djakon.

Fjodor je zabliskal z belimi zobmi in se nasmešnil. »Tukaj ne smem dolgo ostati!« je rekel in znižal glas: »Imam neke račune s posadnikom.«¹

»Kam pa torej sedaj?«

»V Jurjev se pretolčem, Nemce pokratkočasim, od tam v Novgorod...«

Prijatelji so pomolčali.

»Bodi zdrav, če je tako!«

»Bog vam daj plena!« je rekel medvedar. »Morda se vidiva spet, Ščenok,² in tudi midva, Djakon, ne?«

»Vsi bomo v enem kraju!« je kakor izpod zemlje zabučal poslednji.

V tem je vzel nekaj iz svoje torbe in krmil medveda; ta se je stegnil k njemu in pohlepno cmokal s spodnjo, rilčku podobno šobo.

»No, Mišenka, zdrav bodi!« je rekel Djakon, široko razprostrl roke in objel medveda. Medved je vstal na zadnje noge, postavil svoja, za znamenje nasekana ušesa pokonci, zarjovel na ves breg in objel s prednjimi šapami dolgina, pri čemer se mu je zadel s smrčkom v lice. In Djakon je zares, v veliko zabavo tolpe, poljubil medveda na gobec, odsunil s komolcem torbo na hrbet in odkorakal proti vratom.

»Torej v Vjatsko zemljo pojdete po Nevi?« je zakričal črni za tovarišema.

»Pravijo tako!« je odvrnil, obrnivši se, čokatec. »Zbogom!«

»Da se zdravi vidimo, bratci!«

Medvedar je še nekoliko postal na mestu, sledeč z očmi odišlima, potegnil nato za verigo, medved je vstal in oba sta se zgubila v šumni množici.

Rusobradec je vstal z zemlje in odšel za njegovima tovarišema, ravna se na poti po kuštravi glavi in po žolti čepici Djakona, ki se je za do-brega pol komolca dvigala iznad vseh.

Glumača sta se povzpela po bregu navzgor in se po namestju Trgovišču odpravila proti Okolnemu gradu.

»Saj je pri njih vse drugače, ne tako kakor pri nas v Moskvi!« je opomnil Ščenok, ves čas radovedno oziraje se na vse strani.

Djakon je zmajal z glavo. »Kaj še. Tukaj je svoboda!«

»Ne mislim tega!« je odvrnil Ščenok. »Lej, kakšno zidanje je to, vse iz kamna! Tudi obleka je drugačna.«

Posebno je zanimalo in zamikalo Ščenka to, da so bili trgi in ulice, po katerih sta šla, preloženi s kamenitimi ploščami.

»A pri nas?« je vzkliknil Ščenok, trepljaje se po bokih s kratkimi, žilavimi rokami. »V Kitajgorodu je nekoč obtičala v blatu kočija na saneh — šest konj je ni moglo izvleči, pa so jo kar pustili, dokler se ni posušilo na ulici; potem so jo odkopali. Blato — tako!« in je pokazal z roko do svojega senca.

Djakon je korakal molče. Ulice so se vile križem kražem; nizki zidovi iz opločnika so se kar naprej prekinjali z nevelikimi trgi, na katerih so se dvigale cerkve; križi in zelene čebule kupol so gledale izza poslopij od vseh strani.

Vsako cerkev so liki mlad gozdiček obkroževali beli in črni križi ter zelene gomile: mrtvi so v tistih časih imeli zavetje med živimi.

Malo prej, preden sta prišla do cerkve Sergija Prepodobnega, se je Djakon ustavil pri nekakih visokih vratih, odprl mala stranska vratca, se pripognil in oba tovariša sta stala na nevelikem dvorišču. V njegovem ozadju se je za dvema prekošatima lipama pokazala lesena hiša na kameniti podkleti; z leve in desne od nje so izza grmov gledale nizke sobice in spalnica, služeče za skladišča in za stanovanje poslov.

Pod gosto streho ene izmed lip je za dolgo leseno mizo, zveraje se po klopeh, sedelo dvanajst ljudi; ne glede na rano jutro so se bili že temeljito opili; vsak je držal v rokah po en volovski rog, ki ga je pridno polnil iz velikega prstenega vrča; poleg njega je bila kopica kruha iz presejane

¹ Posadnik — starešina mesta, nekakšen župan.

² Ščenè, kuža.

moke. Na sredi za mizo je sedel, oprt s hrbtom na počrnelo, od stoletij razorano deblo drevesa in malomarno pogledovaje po tovariših, mlad človek v svetli živordeči obleki; neveliki temni brki so komaj pokrivali njegovo nalahko privzdignjeno zgornjo ustnico, ki je dajala njegovemu obrazu porogljiv izraz. Njegova lica so bila gladko obrita; izpod rdeče, s krznom obšite čepice so mu silili kodrast, temnoplavi lasje.

»O, Djakon, dobrodošel!« je vzkliknil, zagledavši prišleca.

Djakon je v znak pozdrava pokimal z glavo. Ščenok je snel čepico in jo mečkal v svojih kakor lopate širokih dlanéh.

»Prišel sem...« je zagodel Djakon. »Na, tovariša sem ti pripeljal s sabo, Vasja; Ščenok se kliče.«

Pokazal je z glavo na čokatca, se približal mizi, oprezno vzel iz rok mladega Pskoviča ponudeni rog z žganjem in ga začel, iztegnivši spodnjo ustnico naprej in nagnivši glavo nazaj, osuševati.

Med popivači se je razlegnil smeh.

»Saj si se zmotil!« je izpregovoril plečat, visok mlad fant, sedeč na kraju mize, »v pasjico, ne k nam, odvedi prijatelja!«

»Kaj bi z njim počeli? Ali bo komarje pobijal, ka-li?« je poprijel drugi.

Zmedeni Ščenok se je obrnil proč in se delal, kakor da nič ne sliši.

Djakon je, ne da bi se odtrgal od roga, po strani obrnil s krvjo zalivše se oči najprej na enega besednika, potem na drugega, izpil žganje in položil prazni rog na mizo.

»Norčevskih kap, kakor vidim, nimata na glavi, a norca sta oba, in še prav prava!« je rekel, obrisavši si usta z rokavom. »On iz sekire vodo izžme, a vaju stisne — in ne kliči popa, ne bo čemu odpevali!«

Od Djakona prizadeta sta skočila pokonci, toda kodrolasec je potrkal z roko po mizi in vsi so se obrnili v njegovo stran.

»Ne razsajaj!« je rekel. »Djakon ni človek, ki bi kar tako koga s sabo pripeljal. Pridi bliže, mladec, zakaj te je postalo sram? Kako ti je ime?«

»Nikita... za Ščenkà me kličejo...« je odgovoril, zardevši po vsem širokem pegastem obrazu, in se od strani pomeknil k mizi.

»Ti je povedal Djakon, čemu nabiram tovariše?«

»Povedal!« je potrdil čokatec.

»Torej ti je ljubo pluti z nami na Vjatko?«

»Ljubo.«

Vasilij je še enkrat z očmi preletel Ščenkovo trščato postavo.

»Dobro... vzamem te... Toda pomni!« je rezko pristavil. »Kadar smo brez posla, smo vsi enaki, a kadar pojdeš po opravku, le žugni na zoper — pa ti razbijem glavo!«

»Seveda... se razume!« je zamrmral Ščenok, pogledovaje Djakona.

Ta mu je izpodbudno pomigal.

Vasilij je vzel največji rog, ga nalil do roba z žganjem iz vrča in ga pomolil Ščenkù: »Pij, ako je tako. Toda, glej, na dušek!«

Ščenok je vzel rog, ga brez odduška izpraznil in položil na mizo.

Ščenku je obraz pordel, izpito žganje mu je udarilo v glavo. Krajni izmed sedečih, ogromen širokoličen mlad fant z naravnost stlačenim nosom, se je dvignil z mesta, uprl roke v boke, se razkoračil in se izzivajoče vstopil pred Ščenkà. Ščenok mu je segal samo do pasa.

»Komu od naju, bratci, bodo odpevali, ako ga zmečkam?« je širokoustno izpregovoril, obračaje se k tovarišem. »No, kako naj napravim s teboj? Ali naj te na en pot, ali naj te na zemlji zmečkam? Kakšno smrt hočeš? Govori!«

»Daj ga, Tjurja!« so se razlegnili veseli glasovi, »kar po njem! Pokaži kosorepi Moskvì, kaj se pravi v Pskov laziti!«

Krohot je pozdravil te besede.

Vasilij se je smehljal in si gladil podbradek. Ščenok se je umeknil za korak.

»Ne rini vame!« je odgovoril. »Kaj se brez glave zaletavaš?«

»Udri ga!« je kriknil Djakon. »Pokaži, koliko te je!«

»Kaj bo!« se je prezirljivo oglasil nekdo. »Boji se. To ti je uškujnik! — Nič ne de. Pojde za babo z nami, da nam bo kruh pekel!«

Spet je zagrmel splošen krohot.

Velikan Pskovič je stopil za korak naprej in iztegnil roke po Ščenku; ta se je znova umeknil.

»Varuj se nesreče!« mu je zagrozil. Obraz mu je pobledel. Pskovič mu je, ne da bi odgovoril, položil svoje, volovskim nogam podobne roke na pleča. Vsi so utihnili.

In mahoma je zletelo, razprostrši roke kakor krila, ogromno telo Pskoviča visoko v zrak in, opisavši velik polkrog, dva sežnja za Ščenkò z vso težo telebnilo na zemljo; Pskovičeva glava je kakor buča butnila ob suho zemljo.

¹ Uškujniki — nekakšni rokovnjači, ki so hodili z lajdami v Nemce pleniti.

Djakon se je nakratko zarežal. »Znanje je luč, neznanje pa je tema!« je rekel poučljivo in si nalil še žganja v rog.

K padlemu in nepremično ležečemu fantu sta skočila dva tovariša; bil je omamljen in, ko sta ga dvignila in posadila, je izbuljeno pogledal okoli in očitno ni vedel, kje in kaj se je z njim zgodilo.

Na dogodek pod lipami je razen opisanih oseb gledal še en človek: nad kamni zidu se je liki zrak njuhajoč ris pokazala glava rusobradega glumača. Ko je videl padec dolgina, je smuknil na dvorišče in že bil sredi njih, ki so pomagali poškodovancu.

Za mizo so živahno presojali poraz mladega fanta.

»Korenjak, Ščenok!« je razglasil Vasilij, »sem sedi, pojdi k nam!«

Djakon je potegnil tovariša za roko k mizi in ga vstric sebe posadil na klop; ta se je obrisal z rokavom in vzel rog, ki mu ga je porinil Djakon.

»Takole je pri nas!« je rekel poslednji, zavihova se si rokave in zmagonosno oziraje se po vseh; potem je nalil žganje sebi in Ščenku. »Treba še koga poučiti? Kar naprej, fantje, ne pomišljajte se!«

Nekdo se je doteknil njegove rame. Djakon se je ozrl: za njim je stal rusi glumač.

»Odkod si se pa ti vzel?« je vprašal Vasilij, ki je bil takoj opazil novega človeka na dvorišču.

»Za tema tu...«

Rusobradec je pokazal z glavo na Ščenka in njegovega tovariša.

»Prvič ga vidim!« je zagodel Djakon.

»Slišal sem, da nabiraš prostovoljce,« ga je priliznjeno prekinil rusobradec; »torej bi tudi jaz...«

»Ti? K nam?« je siknil Vasilij in z očmi ošinil mršavo postavo prosvitca. »Pa moreš ubiti komarja na en mah, ali ti je treba trikrat po njem počiti?«

Smeh je zagrmel naokrog.

»Oster jezik imaš, Vasilij Petrovič,« je odgovoril rusec, »da bi ti bil tudi um tako oster. Morda ti bom tudi jaz lahko še kako koristen!« Rusec je izrazito potresel z roko.

»S čim mi boš koristen?«

»Ognje bomo zažigali z njegovo glavo!« se je oglasil Djakon. »Pij, dragec, pij, Ščenoček moj!«

»Vse zmore moja glava!« je odgovoril rusec. »Tu zažge ogenj, a tam tudi z rdečim petelinom opravi!«

»Govori kakor kakšen pameten!« je pripomnil Vasilijev sosed.

»E, kaj, bomo videli,« je odvrnil poslednji. »No, sedi, rusec bo naš. A kako se kličeš s krstnim imenom?«

»Za Andreja me je pop krstil,« je odgovoril rusobradi in narejeno skromno in pomenljivo sedel na klop med skupaj pomeknivše se klateže.

»Nalijmo hlapcu božjemu, Andreju, korec žganja in naj ga izpije do dna!« je vzkliknil eden sosedov, podajaje mu korec, do roba nalit z žganjem. »Izvoli, prosimo ponižno!«

Rusec je vstal, se nizko poklonil vsem navzočnim, vzel korec in začel hlastno vleči iz njega. Izpivši korec, ga je obrnil, potrkal s palcem po dnu, udaril zviška z njim po mizi in sedel na svoje mesto. Obraz in oči so se mu vidno zalili s krvjo.

»Piti umé!« so se slišali glasovi.

»Sedaj pa pesem, pesem!« so kričali na drugem koncu mize.

Zadonela je plesna pesem. Eden mladcev je skočil na noge, dvignil roke, leté pretekel krog in začel prožiti kolena predse. Djakon je zdajci zmajal z glavo, vstal, snel čepico z glave, jo počil ob tla, juhnil in se spustil med splošnim krohotom, vpitjem in priteptavanjem v »prisjanko!«¹

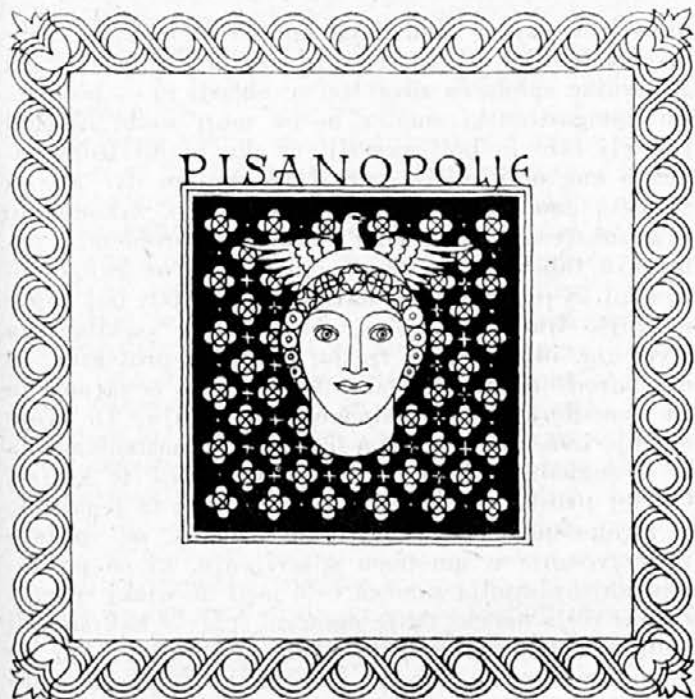
Dolgo, skoraj prav do poldne, je bilo z dvorišča Vasilija Petroviča daleč naokoli slišati pesmi, krike in topot nog.

Priletni ljudje, ki so šli mimo vrat, so postajali, poslušali nekaj časa, neodobravaje majali z glavami in šli svojo pot naprej.

¹ Ruski narodni ples, pri katerem plesalec zdaj z desno zdaj z levo nogo počepa, dočim drugo nogo sunkoma izteguje predse. Po slovensko bi se temu plesu lahko reklo »počepka«.

(Dalje prihodnjič.)

VERSKA RAZMERE NA BOLGARSKEM

Jan Šedivý

Plovdiv je važno bolgarsko cerkveno središče. Poleg Sofije je edino mesto v Bolgariji, ki ima pravoslavno duhovno akademijo (bogoslovno semenišče). Zakaj velika večina pravoslavni duhovnikov se vzgaja v Bolgariji v raznih samostanih v posebnih tečajih, ki trajajo deset mesecev. V njih se izobražujejo samo duhovniki za vasi. Uče se v glavnem cerkvenih obredov, petja bogoslužnih molitev in le malo se bavijo s proučevanjem krščanskih resnic. Za sprejem zahtevajo cerkvene oblasti štirirazredno ljudskošolsko izobrazbo, lep glas, posluš za petje in npr. stvarno spričevalo od domačega župnika. Ker je večina bolgarskih kmetov in delavcev mlajšega pokolenja dovršila nižjo gimnazijo, zato so pravoslavni bolgarski vaški duhovniki na nižji stopnji izobrazbe kot njihovi verniki iz kmetijskih in delavskih vrst.

Kdor pa hoče postati duhovnik v mestu, mora dovršiti duhovno akademijo v Sofiji ali Plovdivu. Duhovna akademija je neke vrste gimnazija, kjer se razen gimnazijskih predmetov poučujejo bogoslovni predmeti. Pouk traja sedem let. Ker pa je duhovna akademija enakovredna z gimnazijo, zato se jih po končanih studijah mnogo noče dati posvetiti, ampak gredo v državne službe. Nekateri dijaki so vstopali v duhovno akademijo samo zato, da morejo eno leto prej v službo ali na univerzo. Bolgarski pravoslavni škofje so zato nedavno prosili vlado, naj ne sprejema več gojencev duhovne akademije v državne službe, da bodo na tak način prisiljeni stopiti v duhovski stan. Zakaj v Bolgariji so pravoslavni duhovniki zelo osovraženi. Pristojbine za krst, poroko in pogreb so tako visoke, da jih ljudstvo ne more zmagovati. Pravoslavni duhovnik pri vsakem obisku svojih vernikov blagoslavlja vodo, a to treba plačati. Radi tega marsikje

zaklepajo vrata, če se bliža duhovnik. Edino tam, kjer so v bližini katoliški duhovniki vzhodnoslovanskega obreda, so pristojbine zmerne, ker pravoslavni verniki groze svojim duhovnikom, da bodo šli h katoliškim. Zavoljo te osovraženosti gredo gojenci duhovne akademije po končanih studijah rajši v slabo plačane državne službe. Zato ni čudno, če je nedavno priporočal Cerkev vestnik, ki je uradno glasilo bolgarske pravoslavne cerkve, naj se pravoslavna duhovščina uči verske gorečnosti in dušnopastirskega delovanja od katoliških duhovnikov. Čim bolj bodo pravoslavni duhovniki posnemali katoličane, tem bliže bodo Kristu in tem bliže tudi cerkvenemu zedinjenju s katoliško Cerkvijo.

Genialni pokojni ministrski predsednik Stambolijski je uvidel, kako izjemajo bolgarsko ljudstvo njegovi pravoslavni duhovniki in da je boljša bodočnost bolgarskega naroda edino v zedinjenju s katoliško Cerkvijo. Zato je njegova vlada prevzela skrb za vzdrževanje katoliških ljudskih in srednjih šol v Bolgariji, četudi so bili vsi ministri pravoslavne vere. Tik pred svojo smrtjo pa se je začel neuradno pogajati s sv. Stolicco za zedinjenje vsega bolgarskega naroda s katoliško Cerkvijo. Če bi se ta njegova zamisel uresničila, bi zavladali prijateljski odnosi med Jugoslavijo in Bolgarijo in bi Italija ne mogla več hujskati Bolgarije proti Jugoslaviji.

Na pravoslavni bogoslovni fakulteti v Sofiji studira zelo malo bogoslovcev. Tudi tem se ne ljubi iti v dušno pastirstvo. Navadno nastopijo službo profesorjev na obeh duhovnih akademijah, ali pa postanejo protosinkeli (tajniki) škofov in opravljajo druge važne cerkvene službe. Škofje morejo postati samo tedaj, če se ne poroče. Kdor pa se hoče oženiti, se mora pred posvetitvijo v duhovnika, ker se pozneje več ne sme. Če pa je svetni neoženjen duhovnik izbran za škofa, potem mora vstopiti najprej v kak samostan za menihi, ker more postati škof samo menih.

Versko življenje med bolgarskimi pravoslavni verniki in duhovniki ni kaj razvito. Le malo se jih udeležuje nedeljske službe božje. To je razumljivo, ker se vrši vsako nedeljo samo ena služba božja, ki traja nad tri ure. Zelo strogo pa se drže postov. V pravoslavju je mnogo več postnih dni kot v katoličanstvu in posti so mnogo strožji. Na postne dni tudi mleka in jajec ni dovoljeno uživati. Večina ljudi živi ob teh dneh ob nezačinjenem fižolu, suhem kruhu in sadju, ali kvečjemu smokvah in oljnatih jedeh. Tako se postijo ves štiridesetdanski post, ves advent in štirinajst dni pred praznikom Marijinega vnebovzetja: pred obhajilom se postijo verniki tri dni tako, da zaužijejo nekaj malega samo proti večeru.

Vrhovno cerkveno oblast nad pravoslavni bolgarskimi verniki ima sv. sinod v Sofiji, ki ga tvorijo štirje nadškofje z vrtačanskim metropolitom Paisijem na čelu. Cerkva in kapel je okrog 2500, duhovnikov okrog 2200, škofov pa 11. Med škofi ni prave edinosti. Nekateri se nagibljejo k protestantizmu, drugi pa nočejo imeti z njim nikakih zvez. Tudi versko življenje pri njih ni globoko. O sofijskem metropolitu Stefanu je znano, da se je ponujal katoličanom, če bi ga potem papež povzdignil v patriarha in kardinala, kar so seveda katoličani odklonili. Slivenski škof pa je pred tremi leti strahovito razburil pravoslavne vernike v okolici Burgasa ob Črnem morju. Po vizitaciji je

napravil z malkotrnovskim glavarjem izlet v sosedno vas. Čeprav je bil petek pred binkošti, ki velja pri pravoslavni za še večji post kot pri nas veliki petek, je dal sredi vasi na raznju speči jagnje in ga je jedel s svojim spremstvom; ni se zmenil za opomine vaščanov, da je ta dan najstrožji post. Vsi zbegani so iskali pravoslavni vaščani verske tolažbe pri — katoliških duhovnikih vzhodnega obreda v Malkem Trnovu.

Katoličanov je v Bolgariji samo okrog 50.000. Delijo se v katoličane latinskega in vzhodnega obreda. Katoličanov našega latinskega obreda je okrog 45.000. Imajo dve škofiji. V severni, nikopoljski škofiji delujejo zlasti danski duhovniki, ki znajo le slabo bolgarski. Tudi škof Theelen ni Bolgar. V južni Bolgariji je sofijsko-plovdivska škofija. Škof msgr. V. Pejev stanuje večinoma v Plovdivu. Zakaj največ katoličanov je v Plovdivu in okolici. V Plovdivu nimajo le samo svoje katoliške bolnišnice z 200 posteljami in katoliške deške in dekliške osnovne šole, ampak tudi katoliško moško in žensko gimnazijo. Katoliška moška gimnazija v Plovdivu, ki jo oskrbujejo francoski redovniki asumpcionisti, je eno izmed največjih šolskih poslopij v Bolgariji, vendar je premajhno. Samo lansko leto so morali odkloniti radi pomanjkanja prostorov nad dve sto dijakov, po večini pravoslavne vere.

V plovdivski okolici je več katoliških vasi s katoliškimi šolami in cerkvami. Potres l. 1928 je prizadel največ škode vprav katoliškim vasetem. Ker imajo slovanski katoličani več smisla za črnce v Afriki kot za svoje slovanske brate, je prispeval za obnovo teh cerkv in šol sam papež.

Bolgarski katoličani latinskega obreda so ostanki nekdanjih krivoverskih pavlikijancev. Pavlikijansko krivo vero so prinesli v Bolgarijo priseljenci iz Male Azije, odkoder so jih preselili bizantinski vladarji, ko so imeli pod svojo oblastjo Bolgare. Ti azijski pavlikijanci so sicer sprejeli bolgarski jezik, ne pa bolgarske vere. Z Bolgari samimi se niso mnogo mešali. Zato jih je še danes mogoče ločiti od ostalih Bolgarov po temnejši kožni barvi in po velikem nosu. Ker so jih preganjali Turki in pravoslavni Bolgari, so se tem rajši približali, ko so prišli bosanski frančiškani v Bolgarijo ob koncu 16. stoletja, da bi jih privedli v katoliško Cerkev.

Katoličani vzhodnega obreda pa so se zedinili s katoliškimi Cerkvijo po letu 1860, ko je nastalo gibanje za cerkveno zedinjenje. Ti katoličani vzhodnoslovanskega obreda so pristni Bolgari. Sv. sinod jih zelo zatira in pošilja proti njim tiste bogoslovce, ki so dovršili duhovno akademijo pa se ne dajo posvetiti, ampak gredo za pridigarje. Ker ogromna večina vaških pravoslavni duhovnikov ne zna pridigovati, zato pošilja cerkvena oblast take pridigarje zlasti v bližino katoliških vasi.

NOVE KNJIGE

Dr. Ivan Matko: Protituberkulozni dispenzar v službi socialno-higienske borbe proti jetiki kot ljudski in kužni bolezni. Maribor 1930. — Tak je naslov knjige v treh delih in dveh zvezkih z 810 stranmi, ki je splošno presenetila. Že po obsegu, nenavadnem za naše skromne razmere, še bolj pa po bogati in z izredno vnemo ter ljubeznijo obdelani tvarini. Knjiga je po

pisateljevi izjavi zamišljena kot učbenik za skrbstveno osebje, skrbstvene zdravniške in sestre, za zdravniške sploh, za zdravstvene oblasti in — bolnike. Ta mnogostranski smoter bi po moji sodbi dosegel pisatelj laže in bolj zanesljivo, ako bi bil izdal namesto ene obsežne in zato drage knjige dve ali tri manjše: eno bolj teoretsko z zgodovino, zakonodajo in zdravstveno-higienskimi vidiki ter s problemi o pobijanju tuberkuloze, drugo bolj praktično z ugotovljenimi in preskušenimi navodili, kako biti boj zoper najhujšo ljudsko kugo v vseh prilikah vsakdanjega življenja, in morda še tretjo, poljudno prosvetno, ki naj narod opozori na stalno in zavratno nevarnost in ga vzpodbuja k dejanskemu sodelovanju. To svoje mnenje izražam, ker upam in želim, da nastane morda že v doglednem času potreba nove izdaje te knjige. Ob tej priliki naj uvaža pisatelj tudi ta pomislek. V knjigo, namenjeno najširšim krogom, ne spadajo razmišljanja o umetnem splavljanju, ki so po zatrevanju pisatelja samega celó med učenjaki sporna. Za nas velja načelo, da je namerni splav v kakršnikoli obliki in kakršnihkoli prilikah nedopusten, ker je dejansko umor nedolžnega človeka, ki se sam ne more braniti. Saj vidimo dovolj, koliko morije se vrši danes pod pretvezo protituberkulozne borbe! Iz tega razloga pogrešam v tako bogati knjigi večjega poudarka glede npravstvene strani te velevažne zadeve. Brez zavesti, da je vsakdo odgovoren za vsa svoja dejanja tudi v posledicah, brez te npravstvene zavesti, ki nalaga vsakomur časi prav težke žrtve samozataje, ni izhoda ne iz splošnih družabnih stisk ne — iz jetike. Teh pripomb naj pisatelj pri prihodnji izdaji ne prezre in ne pozabi; saj prihajajo od človeka, ki je že pred leti sam oral to ledino (glej knjižico »Jetiki — boj!« l. 1918 pri Novi založbi v Ljubljani, ki jo je vsa kritika sprejela s priznanjem in zahtevo, naj se odstavi iz nje nvrsté v šolske knjige), in javnega delavca, ki ni bil pri ustanovitvi in dovršitvi zdravilišča na Golniku samo — peto kolo. DRAB

Damir Feigl: Čudežno oko. Izdala Goriška Matica. Gorica 1930. Str. 131. — Feigl je znan humoristični pisatelj. »Pol litra vipavca« je zbirka njegovih najboljših humoresk. Z romanom »Pasja dlaka!«, ki je tudi izšel v Goriški Matici, se nam je pokazal kot prvi slovenski pisatelj, ki hoče pisati zabavnohumoristične utopije iz sveta moderne tehnike. Tudi »Čudežno oko« je nekaj sličnega. Slovenski inženjer iznajde aparat, »čudežno oko«, s katerim more zasledovati tok bližnikovih misli, videti vse, kar se dogaja bližnjemu v mislih in duši. Preden iznajdbo izroči javnosti, mu jo praktično preskusita sodnik z dežele in veletrgovec iz mesta, ki pa po prestanih dogodivščinah odločno odsvetujeta, da bi se iznajdba objavila. Tako tudi iznajdba »čudežnega očesa« ne pride v javnost. — Pri preizkušanju aparata se dogajajo zabavne, smešne dogodivščine: tu je bilo pravo polje za pisatelja Feigla. In ob teh komičnih dogodibah se človek časih nasmehne. Feiglov humor je bolj karikatura in umstveno domiselna satira, zato pusti človeka nekako hladnega: ne ogreje nas. Poleg tega se Feiglu kljub obilemu slovstvenemu delu še vedno pozna začetniška okornost in hlad prisiljenega ustvarjanja. Tako ima človek od tega branja časih vtisk hladnosti, dolgočasnosti in prisiljenosti. A kljub vsemu je Feigl vsaj čisto in časih zabavno branje. Sm. V.

Koledar Goriške Matice za leto 1931. Str. 120. — **Osolnčje in osvetje.** Spisal Šlibarjev Polde. Str. 192. — **Dr. Josip Potrata: Zdravje in bolezen v domači hiši.** IV. del. Str. 110. — Razen Feiglovega »Čudežnega očesa« in Vrbanjakovih potopisnih črtic je Goriška Matica izdala še tri gori imenovane knjige. Koledar z novo zunanostjo ne ugaja. Králjeva oprema je bila lepša. Poleg najrazličnejšega, rekel bi časnikarskega gradiva je le ena izvirno slovenska črtica, drugo so prevodi iz tujih slovstev. Ta utrujenost pri Slovencih ni dober znak. — Knjigo o zvezdoslovju in o zdravilstvu bi moral oceniti strokovno le strokovnjak. Zato o njiju le nekaj besed. O zvezdoslovju smo imeli Slovenci do sedaj že šestdeset let staro knjigo (Ogrine) in je zadnji čas, da smo dobili novo delo iz tega znanstvenega področja. Knjiga je zelo obsežna, po navajanih virih sodeč (še iz l. 1950) zelo sodobna in zelo bogato ilustrirana. Je to Goriške Matice najboljše in najlepše letošnje darilo. Težkoča je le to, da je knjiga premalo poljudno pisana. V tem pogledu je boljša knjiga dr. Potrate, ki piše o najbolj pogostih in običajnih kužnih boleznih in kako se treba zdraviti ali braniti pred njimi. To delo še ni končano in bo naslednje leto izšel še peti del. S. V.

N A Š E S L I K E

Peter Brueghel starejši: Kmetško življenje. Dasi je naša slika približno tri sto petdeset let stara, je vendar prizor, katerega predstavlja, razumljiv vsakomur. Saj je danes ob takih prilikah na kmetih precej tako, kakor je bilo tiste čase na Flamskem. Dekle iz premožne hiše se omoži, in ker je povabljenec za največjo izbo preveč, so pogrnili dolgo mizo kar v skednju. Na težkih klopah sedé svatje, sorodniki in drugi povabljeni, velika miza se kar šibi samih jedi. Sredi ob zidu pod krono, z vencem okrog čela, sedi nevesta. Ob njej teta, malo niže pa sedi med očetom in materjo ženin. Na dešno, čisto na vogalu sedi menih in govori z žlahtnim gospodom z gradu. Na drugem koncu so posajeni manj odlični gostje, ki so zatopljeni v jelo in pilo. Dva strežaja sta snela kar skedenjska vrata in na njih nosita okrog mize skledo z nekakšno gosto tekočo jedjo. Eden svatov pravkar jemlje skledo s tega nenavadnega nosila. Za zabavo skrbita dva godca, ki krepko pritiskata na mehova. Levo spredaj toči domačin pijačo v trebušaste majolike. Ob njem sedi na tleh otrok in si obližuje vseh deset, s katerimi je postrgal slastno skledico. Na vrata pritiska trop zaplečnikov, katerim služabnik deli ostanke od gostije. — Slika, ki verno podaja prizor iz kmečkega življenja, je zaradi svoje resničnosti še danes ne le umetnostno, temveč tudi predmetno zanimiva. Kako živo so podane posamezne osebe, s kakšno prirodnostjo in skrbno točnostjo so izdelani njihovi obrazi, obleka in sploh vse okolje. Ta resničnost sega že skoro do pretiravanja, prav zato se je pa slika ohranila sveža do naših dni. — Peter Brueghel starejši je bil utemeljitelj znane slikarske družine. Živel je približno v letih 1530 do 1600. Ime je dobil po rojstni vasi. Dasi je obiskal Italijo in tam proučeval renesančne mojstre, je vendar ohranil vse značajnosti flamskega naroda in ostal vse življenje izrazit naturalist, pravi mojster

kmetjskih prizorov. Rad v svojih slikah poučuje, pridaja kompozicijam nraavstvene smernice in s sliko pojasnjuje narodne pregovore. Često pretirava prav do karikature. Kar je pa najvažnejše, je pa to, da je bil v tistih časih izmed prvih in doslednih pokrajinarjev in pokazal pravi smisel za posebnosti in lepoto prirode. Peter Brueghel, ki so mu zaradi premnogih slik iz življenja kmetov vzdeli priimek »Kmetjski Brueghel«, da se je ločil od sinov Petra »Peklenskega Brueghela« in Jana »Žametnega Brueghela«, spada med največje flamske slikarje. Najbolj znana njegova dela so: »Babilonski stolp«, »Slepec vodi hromca«, »Križev pot«, »Vaško proščenje« itd.

Ferdinand Hodler: Mlinar, njegov sin in osel. To zgodbo poznamo še iz ljudske šole. Uči nas, naj ne poslušamo ljudi, ker vsem ni mogoče nikoli ustreči, prav kakor nista mogla mlinar in njegov sin storiti vsem po volji. Umetnik je podal prizor, ko ženske na cesti očitajo mlinarju, zakaj košato jezdi na oslu, ubožčka sinka pa pusti iti peš. Prav imenitno je slikar pogodil tri jezikave klepetulje, ki jim je obiranje bližnjega najvažnejši in najljubši posel. S svojim norčevanjem dosežejo popoln uspeh: oče se skobali z živinčeta in posadi nanj sina. Dokler ne bosta srečala prihodnjega popotnika, bo še vse dobro, potem se pa izkaže, da je bil svet klepetulj napačen in treba se bo spet pokoriti novemu nasvetu. — Naša slika je manj znano delo znamenitega švicarskega slikarja Ferdinanda Hodlerja (1853—1918). Dasi je nastala že okrog leta 1890, je vendar v njej že pre mnogo poznejših slikarjevih značilnih svojstev. Kaže Hodlerja bolj kot krepkega risarja, resnovega in trpkega umetnika, ki ima čisto svoje pojme o lepoti in ki ume najenostavnejši predmet s pomočjo samoraslega sloga povzdigniti do vzvišenosti. O Hodlerju, ki je bil velik slikar in si ustvaril lasten, monumentalni slog in ki predstavlja enega viškov sodobne švicarske umetnosti, bomo ob priliki spregovorili več.

Karl Spitzweg: Knjižni molj. Med nemškimi romantiki prve polovice devetnajstega stoletja je poleg Moritza Schwinda, Ludwiga Richterja in Alfreda Rethela (katere tri poznajo bravci Mladike po nekaterih reprodukcijah v prejšnjih letnikih), ena najprikupljivejših osebnosti po svojem prirščnem humorju, kakor tudi po resničnem in izrazitem barvnem občutju, Karl Spitzweg. Rojen je bil 1808 v Monakovem (tam l. 1885 tudi umrl) in bil določen za lekar narja. Te nauke je res tudi dovršil. Toda težka bolezen je odločila, da je zamenjal lekarniško tehtnico in možnar s paleto in čopičem. Prav v svojem prvotnem poklicu je imel priložnost spoznati dosti smešnih čudakov, vase zaprtih čemernežev, starih samcev in drugih zastopnikov tistega malomeščanskega sveta, katerega je umel tako pristno in iskreno upodabljati. Spitzweg je v pravem pomenu besede slikar tihe zadovoljnosti »starih dobrih časov«, katero slika smeje se, vendar z neko sočutno otožnostjo, ki jo izraža s svojo nežno in res občuteno barvno skladnostjo. — Prizora ni treba razlagati. Na visoki lestvici stoji stari knjižničar, ves zatopljen v branje. V obeh rokah drži knjige, pod pazduho, s koleno jih tišči. Visoko s stropa starinske, s starimi knjigami zatrpene knjižnice pada žarek sonca nanj, vabi ga in kliče v smerjo se prirodo, ven v živo življenje, med pisani svet — zaman. Njegova sreča je tu, med knjigami.

Tone Kralj: Slike za cerkvi v Avbru in na Sv. Višarjah. O freskah Toneta Kralja, katere je izvršil v cerkvi v Avbru blizu Tomaja na Krasu, smo že pisali in nekatere izmed njih tudi objavili. Danes objavljamo celotni pogled na veliki oltar in na presbiterij, katerega je vsega umetnik enotno poslikal in s slikami tudi arhitektonski razdelil. Podoba kaže izredno ugodni in krepki učinek, ki ga dosega celota Kraljevih slik. — Lansko poletje je pa ta umetnik poslikal romarsko cerkev na Svetih Višarjah nad Trbižem. Ta starodavni božji hram je bil med vojno do tal razrušen, kesneje so ga pa na starem temelju spet sezidali skoraj čisto v prvotnih oblikah. Vso notranjost je Tone Kralj pokril s slikami na presno. Danes objavljamo samo eno sliko s stranske stene. V tesni, približno trioglati prostor, katerega na steni tvorita dva oboka, je naslikal prizor, ko Marija in Jožef najdeta mladega Jezusa med pismarji v templju. Prizor je prav mojstrski zgneten v tesni in neprikladni okvir in kaže umetnika z najboljši strani. Več posnetkov iz te cerkve, ki je znana tolikim Slovencem, objavimo prihodnjič. — Že danes pa moramo ugotoviti, da je Tone Kralj s svojimi cerkvenimi deli dosegel že mnoge resnično nesporne umetnostne uspehe, tako da spada danes k prvim našim cerkvenim slikarjem. Z deli v višarski cerkvi, katera so priznali nešteti tuji strokovnjaki, je podal Tone Kralj nov dokaz svoje, od dela do dela vse bolj čiste in popolne umetnosti.

PO OKROGLI ZEMLJI

Bodo li zrakoplove še gradili? Ves svet je pretreslo, ko se je leta 1930 na Francoskem ponesrečil angleški zrakoplov R 101 in pokopal pod seboj do 50 najboljših zrakoplovnih veščakov. Ni pa ta nesreča ne prva ne največja. Zrakoplovstvo je terjalo že ogromnih življenjskih in premoženjskih žrtev. Poglejmo nekoliko! Amerika je poskusila z zrakoplovi samo dvakrat. Prvega — Roma po imenu — je kupila od Italije. Zgorel je l. 1922 s posadko 45 mož vred, od katerih jih je 34 umrlo v strašnih mukah. Amerika si je zgradila nov zrakoplov Shenandoah — tako imenovan po ameriški reki in mestu. Komaj dovršen se je že zrušil l. 1925. Ob najlepšem vremenu se je v zraku prelomil čez sredo in pokopal 14 mož, rešilo se je le šest mož. Ti neuspehi so Američanom zadostovali. Italijani so v zrakoplovstvu iznašli mnogo izvirnega. Prišli so z zračno ladjo pod vodstvom Nobila in Amundsena celó na severni tečaj. Niso se pa upali vrniti po zraku, ampak so zrakoplov podrli in v kosih pripeljali domov, a ga doslej še niso znova uporabili. Nobile je nato zgradil nov zrakoplov Italia. Z njim je zopet dosegel severni tečaj, na povratku pa se je ponesrečil, kar je stalo nekaj človeških življenj. Od tedaj Italija z zrakoplovi ne poskuša več. Francija sicer ni gradila zrakoplovov sama, pač pa je konec svetovne vojne dobila nekaj nemških ter jih uporabljala s poraznim neuspehom. Leta 1925 se je ponesrečil zrakoplov Dixmude in potegnil s seboj v smrt 53 mož. Kapitanovo truplo so našli v morju, kako se je nesreča pripetila, pa še danes nihče ne ve. Tudi Francija zrakoplovov ne gradi več. Nemčija je v gradnji zrakoplovov Z (Zeppelin) prva na svetu. O Zeppelinih

je Mladika že pisala. Tu samo povzamemo: Od 61 zrakoplovov jih je propadlo 17 z vso posadko, v vojni se jih je ponesrečilo 28, 6 pa so jih kot nerabne razdrli. Anglija je imela že lepo število zrakoplovov, saj je zadnji nosil številko R 101 (R pomeni Regible, rídzíbl, vodljiv, 101 pa, da je ta zrakoplov že sto prvi). Mnogo se jih je ponesrečilo. Zrakoplov NS 11 je l. 1919 zadela strela, zgorel je in padel v morje in z njim posadka 7 mož. R 24 so po kratki rabi razdrli, R 26 čez 10 mesecev, R 29 po nekaj poletih, R 31 po dveh poletih, R 32 takoj. R 33 se je dvignil l. 1919. Stal je 350.000 funtov ($350.000 \times 275 \text{ Din} = 96.250.000 \text{ Din}$). Popravilo je stalo novih 30.000 funtov. Leta 1925 se je R 33 na pristanišču odtrgal, zopetne poprave so stale 40.000 funtov. Vsega skupaj je bil ta zrakoplov v zraku 800 ur, nato pa so ga razdrli. R 34 je zletel l. 1919. Stal je 350.000 funtov, l. 1919 preletel Atlantski ocean, l. 1921 pa se ponesrečil. Ob gradnji R 35 so Angleži pogodbo z graditelji razveljavili, preden je bil zrakoplov izgotovljen in dasi so imeli z njim že 75.000 funtov stroškov. R 36 je bil zgrajen l. 1921 in je stal 350.000 funtov, pa so ga po 97 urah poleta razdrli. R 37 je stal 325.000 funtov, pa so tudi njega razdrli. R 38 iz l. 1921 je stal 500.000 funtov. Še istega leta se je prelomil v zraku in vzel življenje 44 možem. R 39 je stal 90.000 funtov, pa so ga razdrli. R 80 iz l. 1920 je stal 275.000 funtov, pa so ga razdrli, ker je bil neraben. L 64 (L = Luftschiff, zrakoplov) so dobili Angleži konec vojne od Nemcev, pa so ga razdrli in iz njega zgradili R 36. Ista usoda je doletela L 71. R 100 obstoja še danes. R 101 je stal okoli 1.000.000 funtov ali 275 milijonov dinarjev! Leta 1930 je zgorel, kakor se še dobro spominjamo. Ta zrakoplovska nesreča je tem bolj zadela, ker je prišlo ob življenje toliko odličnih mož. Zrakoplov je balon, ki požre že ob gradnji ogromne vsote, ki se da zanesljivo voditi le v lepem vremenu, ki pa kljub svoji neverjetni velikosti dvigne le majhne tovore. Vzgon mu daje plin vodik ali pa helij. Vodik je skrajno opasen, ker je gorljiv. Helij je sicer negorljiv plin, pa silno drag, ker je tako redek. Posamezen zrakoplov rabi helija za 11 milijonov dinarjev! Zrakoplovov se ponesreči zato toliko, ker imajo ogromno površino in so zato prešibko zgrajeni, da bi bili dovolj odporni zoper veter in vihar. Zračnih tokov pa je na zemlji velikansko, saj pride na vsem svetu do 40.000 viharjev na dan. Po vsem tem soditi, je težko, da bi imel zrakoplov kedaj boljšo in varnejšo bodočnost.

Kovinat zrakoplov. Najprej so zgradili letalo, ki ima vse dele iz kovine, zdaj so se spravili pa še nad zrakoplove, kajpada Američani. Zrakoplov je ves iz neke spojine aluminija in napolnjen s helijem. Poizkusne vožnje so se tako dobro obnesle, da je vlada U. S. A. sklenila zgraditi še enega, ki bo še dosti večji. Dolg bo 182 m, prostornine pa bo imel 3.758.300 kubičnih čevljev. Gonilo ga bo osem motorjev, ki bodo skupno razvijali 4800 konjskih sil in gnali zrakoplov z brzino 160 km na uro.

Kanadsko zlato. Angleška Kanada v Severni Ameriki je glede pridelka zlata tretja na svetu; 35 ton zlata je vsako leto nakopala v svojih rudnikih. Lani pa so dali njeni zlati rudniki 53 ton zlata, ki je vredno okoli 2200 milijonov dinarjev. Prva zlata pokrajina na svetu pa je še vedno Transval v južni Afriki z letnimi 285 tonami zlata.

IZ DUHOVNEGA ŽIV- LJENJA DRUŽINE

Milica Grafenauerjeva

NAJVIŠJI CILJ

Bližnji cilji, ki jih zasledujemo pri vzgoji, pa najsi so še tako koristni in dobri, naj nam nikoli ne zastro končnega in najvišjega cilja — pogleda na Boga.

Končni življenski cilj nam je že znan iz katekizma, ki nam odgovarja na vprašanje, zakaj smo na svetu: »Bog je človeka ustvaril, da ga spoznava in časti, ga ljubi in mu služi ter se tako večno zveliča.«

Dojeti Boga ne more niti največji človeški um, a v bistvu ga spozna tudi preprosti otroški duh.

Za primer zgodnjega otroškega pojmovanja o Bogu, navajam razgovor o tem s štiriletnim otrokom.

Bilo je nekega dopoldne v adventu. V adventu so srca še bolj kakor sicer dostopna, da se usmerijo navzgor, tudi mala — in morda zlasti mala, če le nekoliko rahljamo njihovo notranjost.

Tistega dopoldne sva bili tedaj z malo doma, sami, v dvoje, jaz s pletenjem, pri meni otrok s svojo iskro domišljijo. Bila je zdaj na klopi, zdaj na tleh, zdaj na stolu za menoj z ročicami okrog mojega vratu ali v mojih laseh in nato zopet v tek po kuhinji.

Pravkar se je pripravljala, da zleze na mizo. Kar se domisli: »Mamica, na mizo ne smem, na mizi je kruh pa — Bog.« »Res je,« ji pritrdim. Nekoliko pomolči in pravi: »Mamica, kajne, Jezuščka moram imeti še bolj rada kot tebe?« »Seveda, še veliko veliko bolj. Tudi Jezušček te ima veliko veliko bolj rad, kakor te sploh more imeti rad kdo drug, tudi bolj kakor te moreva imeti rada jaz in očka ali kdorkoli. Tudi mene ti je Jezušček dal in tebe meni. Jezušček — Bog nam daje sploh vse: življenje in zdravje; kruh in vodo, sonce in zrak. Konjičke in krave, ovčke in putke, ptičke in zajčke, vse imamo od Njega.«

Enkrat, dvakrat je odskakljala po kuhinji gori in doli, od oken do vrat in vpraševala: »Mamica, ali je Jezušček Bog?«

»Da, Jezušček je Bog; druga božja oseba je. Svetka, ali veš, koliko je bogov?« In pravila sem ji, kakor že nekaterikrat: »Samo en Bog je.« Svetka pa je ponavljala za menoj to in še dalje: »Koliko je božjih oseb? In kako se imenujejo?« Odgovora, da so božje osebe tri in da se imenujejo Oče, Sin in Sveti Duh sta ji bila lahka, ker se že precej dobro prekriza. Zopet je skočila na tla in nazaj na klop in še enkrat na tla in tekla od okna do vrat in spet do okna.

Pa pravi odvažno: »Mamica, Bog je priden.« Odvrnem ji: »Bog je priden je premalo. Več, več. Bog je popoln. Najboljši je in najlepši, najbolj rad nas ima in med nami prebiva. Povsod je, vse vidi, vse sliši. Za nas se je rodil, delal, trpel in umrl in od mrtvih vstal. Samega Sebe, svoje telo in svojo kri nam daje za hrano v sv. obhajilu.«

Tako se je nadaljevalo skoraj vse dopoldne. Tak pogovor z otrokom štirih let nas nehoti opominja, naj pojma o Bogu ne podajamo premalo duhovno, preveč po domače, človeško prikrojenega. Kolikor je treba, si ga itak priredi in približa v predstavi otrok sam. Mi pa glejmo, da obvarujemo pojmo o Bogu in o božjih skrivnostih čim najbolj čist, brez nepotrebnih primesi, ki se jih prerade primejo sence in slabosti naše pomanjkljivosti.

Drugi primer: Bilo je o božiču za tem. Ista deklica je dobila na sveti večer punčko. Drugega dne sem jo vabila s seboj v cerkev »k Jezusu«. Pa se ji kar ni in ni dalo ločiti od punčke. Vprašam jo tedaj: »Koga imaš rajši: punčko ali Jezuščka?« Ona brž: »Punčko.« »Kako? Saj ti je punčko Jezušček dal,« se čudim jaz. »Če mi je Jezušček punčko dal, moram punčko rada imeti,« se mala brani dalje. »Toda,« ji odvrnem, »ko ti Jezušček punčke še ni dal, si ga imela najbolj rada, zdaj pa ti je dal še punčko; ali ga ne boš imela še bolj rada?«

Vstala je, odnesla punčko spat in šla z menoj v cerkev, »k Jezusu«.

O BOŽJI LJUBEZNI IN ZAPOVEDIH

Boga ljubimo in mu služimo, če izpolnujemo njegove zapovedi. Sveti apostol Janez pravi: »Zakaj v tem je božja ljubezen, da spolnujemo njegove zapovedi.« (1 Jan 5, 3.)

Ni dovolj, da spolnujemo zapovedi samo po črki, temveč jih moramo po duhu. Če tega duha ljubezni nimamo, tudi zapovedi ne izpolnujemo.

In obratno: Če zapovedi ne izpolnujemo, tudi ljubezni ni v nas. Kajti vse zapovedi so vključene v dveh glavnih zapovedih, v zapovedih ljubezni: »Na teh dveh zapovedih stoji vsa postava in preroki« (Mt 22, 40), pravi Kristus Gospod.

Tudi te dve zapovedi sta eno. Obe skupaj tvorita ono veliko, največjo zapoved: zapoved ljubezni. Ljubezen je namreč le ena. Sveti apostol Janez pravi: »Ako kdo pravi: 'Ljubim Boga', pa sovraži svojega

¹ Prava ljubezen se pokaže v dejanju. Kdor Boga zares dejansko ljubi, ljubi vse, kar Bog ljubi. Torej mora ljubiti tudi bližnjega, ki je ustvarjen po božji podobi in mu Bog hoče podeliti blaženost. (Sv. pismo novega zakona, II. del, str. 275.)

brata, je lažnik. Kdor namreč ne ljubi svojega brata, ki ga je videl,¹ kako more ljubiti Boga, ki ga ni videl? In to zapoved imamo od njega, da naj, kdor ljubi Boga, ljubi tudi svojega brata.« (1. Jan 4, 20—21.)

Vse naše življenje mora biti tedaj usmerjeno k ljubezni do Boga in ljubezni do bližnjega. To je naš vrhovni življenski cilj. To mora biti tedaj tudi središče vse naše vzgoje. Z ljubeznijo, z besedo in z življenjem moramo voditi mladino, da svoj glavni življenski cilj spozna, ga doživi v vsej njegovi, našemu razumu pojmljivi veličini, lepoti in sreči in da si ga vsadi v dušo.

Tako poduhovi vzgoja novi rod in njegovo življenje. Dvigne ga iz oblasti materije in materializma, iz malenkostne tesnobe omejenosti, ki ga vanjo uklepajo bližnji življenski cilji brez končnega duhovnega vrhovnega cilja.

Da bo naša vzgoja res tako usmerjena, duhovna, moramo motriti in presojati vse z enotnega vidika končnega življenskega cilja. Zlo nad vsakim zlom nam mora biti greh, ker gazi postavbo božjo, ker nasprotuje ljubezni. Zatapljajmo se v globine božjih zapovedi in podajajmo s črko hkrati duha zapovedi. Edino in stalno življensko merilo nam mora biti nepodkupno in nepreklicno — božja volja.

Svet se ravna, žal, po drugih merilih. Kratkoviden — gleda na bežne bližnje cilje, na minljive dobrine. A nam mora biti višji cilj vselej nad nižjim. Svet odobrava n. pr. marsikateri prelom šeste zapovedi; celo bori se ponekod, naj bi se tak ali tak prelom uzakonil, da bi bil popolnoma pravno priznan kot negrešno in pravilno dejanje. Le spomnimo se n. pr. na razne boje zoper neločljivost zakona, na poskuse, da bi se postavno dovolili umetni splavi itd. Celó prestopke zoper šesto zapoved, ki ga svet sicer javno obsoja, te v očeh istega sveta ne omadežuje, da le zanj nihče ne zve. Svet sodi tudi pristranski, tega strože, onega mileje za isti prestopke; strože žensko kakor moškega (dvojna moral!), strože človeka iz množice kakor dostojanstvenika, katerega se boji.

Pri Bogu pa ni tako. Pred božjim zakonom ni razlike. Greh zoper šesto zapoved je enak, naj ga stori kdorkoli, mož ali žena, imenitnež ali prostak, bodisi očitno ali skrivaj. Enaka krivda je v duši proti ljubezni do Boga, ki si ga žalil in oskrnil njegovo svetišče: svoje telo, kakor proti ljubezni do bližnjega, ki si mu storil zlo — in morda proti potomstvu, ki si s tem grehom oškodoval njegovo zdravo silo. Niti najvišja časna sreča, ki bi si jo upal pridobiti z grehom, bi ne odtehtala zla, ki ga zakrivi greh. Vsak greh je neskončno zlo, greh nečistosti pa se še posebej zagriže v značaj kakor črv, trga telesnost iz nadoblasti duha, usužnjuje dušo telesu, zanika odgovornost, pogreza v pogubo cele rodove.

V duhu pete zapovedi nam govori apostolova beseda: »Vsak, kdor brata sovraži, je ubijavec.«¹ (1. Jan 3, 15.)

Duh sedme zapovedi nam ne prepoveduje le, bližnjiku jemati, ga varati, goljufati, marveč nam istočasno tudi zapoveduje, bližnjiku, ki je v potrebi, dajati. Zopet nam veli apostol: »Kdor ima premoženje

sveta in vidi brata v pomanjkanju, pa svoje srce pred njim zapre, kako more biti ljubezen božja v njem. Otročiči moji, ne ljubimo z besedo, tudi ne z jezikom, ampak v dejanju in resnici.« (1. Jan, 17—19.)

Druga zapoved je kakor pesem. Prepoveduje nepoštljivost do imena Gospodovega. Izza prepovedi pa zveni sladkost, sreča in lepota prav tega imena, ki naj se ga veselimo, kadar mislimo nanj, ki nam je vir moči, kadar ga kličemo na pomoč.

Tretja zapoved, polna resnobnosti, nas spominja, naj nikoli ne odrečemo Bogu, kar je božjega, naj mu posvečujemo vsak Gospodov dan. Določil ga je tudi radi nas, da se vsaj od časa do časa iz svoje raztresenosti zopet notranje bolj zberemo, da redno otrešamo prah s svoje duše in da prihajamo k Njemu nemoteni od posvetnih opravil.

Ali naj govorim o veličastnosti prve zapovedi? O modrosti in pravičnosti četrte zapovedi? Ne morem govoriti o vseh. Spregovorim pa naj še

O L A Ž I

O laži ima človeška družba svoje posebno muhaste, prav malo dosledne nazore. Prebrisan laž, tudi otroško, pohvali in je nanjo »odlikovanec« lahko ponosen. Kolikokrat se pobaha kdo: »Pa sem ga nalimal.« Še otroke slišiš: »To sem ga namazal.« Celo vzgojitelji sami zavajajo večkrat otroke v laž.

Zatirajmo laž na vsej črti, načelno in dosledno in predvsem zaradi notranjih razlogov:² zato ker je laž greh, ker je proti božji postavi in ljubezni. Da je proti ljubezni do Boga, je jasno, saj jo Bog prepoveduje. Pa tudi proti ljubezni do sebe in do bližnjika je. Saj sloni vse občevanje in poslovanje s človeško družbo na resničnosti, in če ta temelj družbi izpodbiješ, uničiš vso pravo človeško družbo. Prav tako jasno je, da škoduje laž najbolj lažniku samemu, ker ne pusti, da bi zrastle v njem najlepše čednosti: zvestoba in trdnost. Pride tudi včasih dan in ura, ki hoče vsa sloveti na veljavi tvoje besede; gorje takrat, če je ta veljava zapravljen!

Resnica ne vpraša, — če komu po godu je: — le s tem se ponaša, — da nikdar ne škoduje. (Anton Medved.)

Otrok naj to spozna. Spozna naj tudi, da se gradi na resnico, zvestobo in trdnost — značajnost. In da je čista, krepostna značajnost najdragocenejša, najvišja dobro izmed vsega, kar si more človek na svetu pridobiti in priboriti. Da sloni na značajnosti edina prava, resnična sreča, sreča, ki ni uničljiva. Ne uniči je ne trpljenje ne rane ne smrt. Koliko je trpela Makabejska mati s sinovi mučenci! In vendar v njeni duši ni zašlo sonce, ker je bila značajna in zvesta in so ostali značajni in zvesti tudi vsi njeni sinovi. In kako mirno in veselo so hodili v smrt mučenci vseh časov!

Ker je resnica izraz ljubezni, ne sme biti nikdar način, kako jo govorimo, zasmehljiv. Tudi če mora kdaj biti trda, kakor mora kdaj zdravnik žgati ali rezati v živo meso, povejmo vselej z ljubeznijo.

Resnica brez ljubezni — je lune svetle žar, — ki snežni prt obsveti, — a staja ga nikdar. (Ant. Medved.)

¹ Ako bi hoteli, naj se otrok iz strahu in bojazni pred družbo izogiba laži, tedaj je dovolj, da se še bolj spretno zlaže, da se bolj večje potuhne. Ni treba, da zato laž opusti. »Da je le nihče ne zve«, pa je vse v najlepšem redu!

² V svojih mislih in željah, ker želi bratu hudo. (Sv. pismo novega zakona, II. del, str. 272.)

MIKLAVŽ IN BOŽIČEK.

Še o Miklavžu in o božiču. Način, kakor običajno obhajamo praznik sv. Miklavža in božično obdaro- vanje, se ne strinja z resnico, niti z načelno vzgojo k resnici. Prav in lepo je to praznovanje in obdaro- vanje, v kolikor je predstavno. Kadar pa vodi otroke v zмотo, smo dolžni, da zмотo popravimo in neresnico zavrnemo. Žal pa tega čisto ne storimo. Vprav značilno je, da prevladuje po Miklavževih izložbah »parkelj« in rdeča parkljeva barva nad Miklavžem. O »Miklav- ževih plesnih prireditvah« in o »parkljevih večerih«, trajajočih tja do jutra pri pijači in plesu, rajši ne govorim.

Otroški poeziji mojih malih o Miklavžu ni prav nič škodilo pojasnilo, da so sicer res obdarovani v čast sv. Miklavžu, v spomin, da je sv. Miklavž obdaroval tri nedolžna dekletca, ko je še živel na svetu, a da to vršita v imenu svetnikovem oče in mati ali kdo drugi, ki so mu otroci pri srcu.

In kako naj bi tudi sicer pogledali v oči otrokom revnih staršev, ko vemo, da vidijo, kako so bili ob- darovani otroci imovitih staršev, morda še celo malo- pridni. »Ta je dobil vlak, drugi avto, ki se navije, tretji kolo.« »Oni deklici je prinesel Miklavž pre- krasno punčko in še voziček zanj,« pripovedujejo doma drug čez drugega in dodajajo grenko: »Nam pa ni prinesel nič, niti belega kruha ne, ker smo preveč revni.«

Ali mar moremo pustiti nedolžne otroke v zmoti, da tudi pravična nebesa delé svojo naklonjenost po bogastvu in po uboštву, ne po notranji kreposti in srčni dobroti?

In še eno! »O vsem sem zdvomila, ko sem se za- vedela, kako sem bila prevarana, in celó še od mamice in očka, kaj pa bi šele od drugih!«

Tako je rekla deklica, dobra, da malo takih, ko je zaznala resnico o Miklavžu. Zatem pa se je borila dolga leta, preden se je zopet znašla nazaj na trdna tla. In takih je več.

O božiču! Pastirci so prinesli Jezuščku darila. Mi Jezuščka nimamo tako med seboj kakor pastirci. Hočemo ga pa tudi obdarovati in razveseliti na bo- žični, svetonočni način. Zato obdarujemo otroke, saj vemo, da Jezušček male najbolj ljubi, in tako poča- stimo novorojenega Jezusa. Sam pravi: »Resnično, po- vem vam: kar ste storili kateremu izmed teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili.« (Mt 25, 40—41.) Tako vam prinaša darila s svojim rojstnim praznikom.

In prav kakor drugi si pravijo in razmišljajo tudi moji otroci: »Jezušček mi prinese to, Jezušček naj mi prinese ono,« dasi tudi malim popravim, če hočejo zmotno razumeti simbolni pojmi. O božiču je listala mala, štiriletna Svetka bratčevo knjigo: »Najdenček Jokec.« »Prinesel mu jo je Jezušček.« Pa pravi Svetka: »Mamica, kajne, to je vse Jezušček naslikal in na- pisal.« »O ne, Svetka, temveč Jezušček je tako uredil, da sva imela z očetom denarja, da sva knjigo kupila,« sem ji povedala.

In še to: Sveti večer je družini lepši in pobožnejši pri jaseleah brez drevesca, kakor pri drevescu, če- tudi so jaselece poleg. Tudi pri nas smo imeli drevesce nekaj let, šele kasneje smo ga opustili, od kraja v ža- lostnih vojnih letih, pozneje ga pa nismo več pogrešali.

A iz tistih časov, ko smo imeli še drevesce, se spominjajo otroci le drevesca, nič jasele, dasi smo jih imeli vselej. Bili so še majhni in drevesce je zasenčilo jaselece, saj je drevesce tako svetlo in sijajno, jaselece pa tako ponižne in skromne. Pozneje pa otroških oči in želja ni več slepilo drevesce, in tedaj so postale jaselece središče in lep spomin svetega večera.

Od takrat dalje so bile od leta do leta stalno živo v spominu vsem otrokom, tudi tistim, ki so bili radi prenežne mladosti še bolj »kratkega spomina« za večino dogodkov. Kolikor toliko drevesce tudi moti duhovnost večera, ker je tako vse obloženo s slašči- cami. Pripominjam pa, da se nikakor ne borim zoper božično drevesce, pač pa vsi vemo, da božična smre- čica ni našega, marveč nemškega izvora.

SVETOPISEMSKE ZGODBE.

Silno globoko se dojmi otroških src vseh starosti pripovedovanje svetopisemskih zgodb, zlasti še če na- vežeš to hkrati na primerne slike. Pripovedovati pa moraš spoštljivo in skrbno, kolikor le moreš lepo in toplo. Tedaj boš okušal tudi sam ogenj in lepoto tega opravila. Zatapljal se boš vanje, kakor v pravo službo božjo, ker to tudi res je. Umirjenejši, čistejši in boljši se boš vračal od njega v svoj običajni »vsak dan«. Zlasti prav je, če porabiš zato nedeljske popoldneve ali večere, ko imaš družino, zlasti mlajšo družino, doma, okrog sebe in so »naloge« izvršene. Pa tudi med tednom porabi zato prost dan ali večer, če ti je na priliko in otroci nimajo nalog.

* * *

Na misel mi prihaja ob koncu ljub spomin. Opa- zovanja so to, čisto svoja, doživljena vedno in vedno iznova, iz časov, ko so mi otroci — še dojenčki — počivali v naročju. Ker so zanimiv pojav in ker so me vedno po svoje opozarjali, da se otroški duh drami, da se zgodaj drami in da mu je takrat treba zveze s tvojim duhom, jih navedem. Kadar sem dojila, sem vmes jako rada brala. Pozneje sem se tudi pogovarjala ob tem tudi z drugimi otroki, jih učila in jim pripo- vedovala. Doznala pa sem vedno in vedno znova, da sem smela delati vse to le v prvih mesecih. Potem je postajalo dete nemirno in ni hotelo piti, dokler nisem opustila vsega drugega in se zanimala le zanj. Naj- prej sem opustila govorjenje, zatem še čitanje. Tudi skrbem ali žalosti se med tem nisem smela prepuščati. Mirno pa sem smela moliti med tešenjem rožni venec. Le enakomerna, mirna zbranost rožnega venca je bila skladna z mojim opraviлом, ki ni preneslo nikake valujoče živčne napetosti niti burne vznemirjenosti. (Slutim po vsem tem, da utegne biti materina velika žalost in jeza res strup, če se ponavlja večkrat, celo smrtonosen strup za dojenčka, če ga mati tedaj hrani, kakor trdijo preproste matere.)

Ob mislih, nanizanih tu, se nam pač jasni, da je vzgojno delo neizčrpno. Tudi uspeh se nam ne pokaže vselej takoj. Siva, mrtva vsakdanost morda zagrinja tvoje delo za duhovnost. Pa nikar se ne boj! Duša žari pod to vsakdanostjo kot živo oglje pod pepelom.

Kako pa ostanemo stalno v živem stiku z duhov- nim življenjem svojih otrok in gojencev, zdaj kot sodelavci in svetovavci, zdaj kot tihi, dobri deležniki samostojnega otroškega dela, nam mora svetovati ljubezen.

(Dalje prihodnjič.)

KAKO SHRANJUJEMO ŽIVILA

Živila za našo prehrano, ki jih imamo doma v zalogi, morajo biti shranjena tako, da se ne pokvarijo in da se čim manj zamudimo, kadar jih uporabljamo za pripravljanje jedil.

Vprav glede shranjevanja živil v shrambi in kuhinji pa so skoraj vse gospodinje žal še vedno na prvotni stopnji; zato lahko trdimo, da smo baš v tem oziru v gospodinjstvu še najmanj napredovali. Že shrambe same so pogostokrat neprimerno zidane, vrhu tega pa še slabo in nepraktično opremljene. Najbolj zastarelo in nepraktično izmed vsega pa je posodje, v katerem živila neposredno shranjujemo.

V mnogih kuhinjah in shrambah vidimo, da imajo spravljena živila v papirnatih vrečicah (škrnicljih), ki so zložene v redu ali neredu po policah ali v omari.

Če le malo razmišljamo o tem načinu shranjevanja, tedaj takoj uvidimo, da je skrajno nepraktičen in za sodobno kuhinjo popolnoma neprimeren. Kako neprijetno je v tem slučaju iskanje prave vrečice (z zaželeno vsebino) posebno, če nam je čas za to bolj na kratko odmerjen! In zopet, kako zamudno je odpiranje teh shranil in kako težko je jemati živila iz njih in ponovno zavijati škrniclje! Skrajno nepripravne so te vrečice tudi takrat, kadar hoče skrbna gospodinja urno, a natančno pregledati zalogo živil, da vidi, česa primanjkuje in kaj bi bilo treba nanovo nabaviti. Vsaka gospodinja bo pritrdila, da sploh ni mogoče najti bolj nepraktičnega in zamudnejšega shranjevanja živil, kakor je pravkar opisani.

Nepripravni za shranjenje živil so tudi lončki (púšice) iz gline ali pločevine z napisi, ki jih pogosto vidimo lepo razstavljene po kuhinjskih policah. Nešteto krat namreč naletimo, da je spravljeno v njih čisto nekaj drugega, kakor pa pove napis. Take ne ljube pomote imajo za posledico, da zaželeno blago iščemo, pri čemer moramo odpreti in zapreti kar več lončkov, dokler se nam ne posreči dobiti pravega. Tudi ni niti kovina niti glina povsem najprimernejši material za to.

Pri proučevanju tehnike gospodinjanskega dela so inozemski strokovnjaki napravili glede shranjevanja živil poskus, ki bo gotovo zanimal tudi naše gospodinje. Izvršili so ga takole:

Eno izmed gospodinj so določili, da je določeno množino moke, shranjene v kuhinjski omari, prinesla in stresla v lonec na štedilniku. To nalogo je morala izvršiti dvakrat. Pri prvem poskusu je bila moka v papirnatih vrečici v predalu kuhinjske omare (treba je bilo torej odpreti predal, odviti vrečico, prijeti za žlico, zajeti moko, nato odložiti žlico, zaviti vrečico nazaj in zapreti predal). Pri drugem poskusu pa so uporabljali praktične nove steklene púšice za shranjevanje živil. Oba poskusa so fotografirali. Da so napravili gibe gospodinje pri izvrševanju te naloge vidne, so ji pritrdili na zapestje desne roke (ki je imela pri tem delu največ opravka) električno žarnico. Pri prvem poskusu s papirnatimi vrečicami je predstavljala fotografija cel klopič in zmedo silno zavozlanih črt, kar dokazuje, kako zamuden, počasen in nepripraven je popravek s papirnatimi vrečicami.

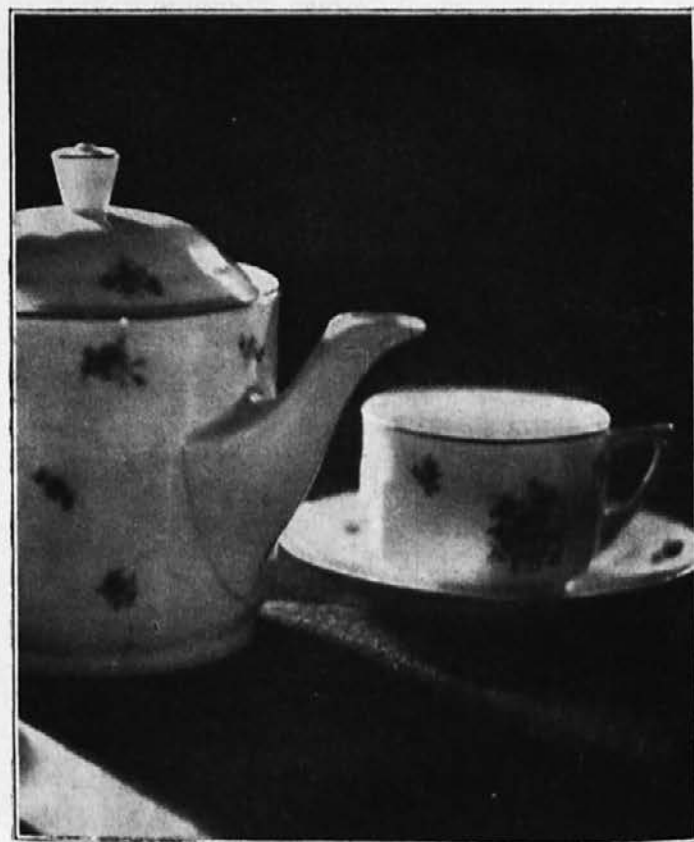
Druga fotografija pa ni predstavljala drugega kot nekaj jasnih črt — to je hitro in enostavno delo! Opisani poskus je znanstven dokaz za to, kar smo trdili.

Sedaj bo pa gotovo že vsakogar zanimalo, kakšne so te novodobne shrambe oziroma posode za živila. Imamo jih že več vrst, od katerih so vse več ali manj praktične — vse pa neprimerno boljše od sedanjih.

Moderne posode za shranjevanje živil so iz stekla. Ta material se je izkazal za najboljšega, ker ne vpliva kvarno na vsebino, je prozoren, da v hipu lahko najdemo zaželeno živilo ter obenem tudi vidimo, koliko ga je še v zalogi. Te posode jako lahko snažimo (umivamo).

Prednost teh shranil pa ni samo idealen material, temveč tudi priročna, praktična oblika. Glede oblike jih razločujemo več vrst. Najbolj znani so pokončni stekleni kozarci (kakor jih imajo po lekarnah) z brušenimi steklenimi zamaški, ki steklenico neprodušno zapirajo. Rabimo jih največ za shranjevanje začimb, ki se v njih ne morejo izdišati.

Boljša iznajdba je kovinasta omarica »Monopol«, ki vsebuje nekatere steklene predalčke s steklenimi ročaji. Ročaju nasprotna stran predalčka ima koničasto obliko, da živilo lahko kar stresamo iz njega v lonec ali skledo, ne da bi nam bilo treba rabiti žlico. Ta vrsta bo skoraj najbolj priročna izmed vseh. Skozi prozorni predalček jasno vidimo, kaj in koliko je v njem; pri uporabi ni nobenega odpiranja in zapiranja pokrovov; samo prijeti treba za ročaj (z eno roko) in stresti snov iz predalčka kot iz vevnice.

Doma. (Fot. Fr. Krašovec.)

Tem posodam so podobne nekake ležeče štirioglate steklene posode, slične ležečim steklenicam. Imajo to prednost, da jih lahko zložimo podolgem v vsako omaro, ki jo tako v globino zelo dobro izrabimo. Sprednji konec teh posod zapira brušen steklen zamašek, ki ga z lahkoto odpremo in zapremo z eno samo roko (v kuhinji važno!). Posode imajo na spodnji strani zareze, da leže popolnoma zanesljivo in varno, ako jih naložimo v več vrstah drugo na drugo. Najmanjša velikost je zelo pripravna kot shranilo za začimbe.

Mnogo je še iznajdb, opisanim podobnih, le da je nekatere mogoče uporabljati samo v za to narejenih kuhinjskih omarah.

Pomnimo, da pravilno shranjevanje živil delo v kuhinji mnogo olajša in skrajša.

Stefanija Humek.

KUHARICA

Jabolčna juha za bolnike.

Nalij v lonec $\frac{3}{4}$ l vode, $\frac{1}{4}$ l vina in 2 oprani kisli jabolki, ki si jim odstranila peclje, pečke in muhe ter jih zrezala na kose. Lonec pokrij in kuhaj, da se jabolka zmehčajo. Kuhani jabolki pretlači z vodo vred skozi penovko. Pretlačeno snov počasi vlivaj med vednim mešanjem v skledo, v kateri si zmešala rumenjaki z žlico sladkorne sipe. Prideni v skledo še pol stare, na rezance zrezane in opečene žemlje. Juha je gotova — daj jo takoj na mizo.

Ostra (huda) omaka.

Skuhaj tri jajca v trdo, kuhana olup in čez pol prereži. Izloči rumenjake, deni jih v skledo in prideni 3 žlice olja ter mešaj četrto ure. Nato prilij 2 žlici vina, olupljeno in nastrgano jabolko ali 2 dobro zrezani šalotki, pol žličice popra, nekoliko soli in sok cele limone. Ko si vse skupaj mešala nekaj minut, pokusi; če je premalo kislo, prideni še žlico kisa. Napolni s to omako 6 beljakovih skledic ter postavi vsako na kolobarček kisle kumarice. Če ti ostane še kaj omake, jo stresi v sredo krožnika in okrog naloži beljakove skledice, okrog njih pa na lične kose zrezano mrzlo pečenko. Tudi lahko položiš v vsako skledico vrh omake po 3 kapare ali po eno kislo gobico. Daj ostro omako za predjed opoldne ali zvečer.

Ohrovtov narastek.

(Uporabi ostanke mesa.)

Kuhane liste srednje debele ohrovtove glave se-sekljaj, v kozi pa razgrej 2 žlici drobno sesekljanih ocvirkov ali slanin, prideni žlico moke, ko je moka blede zarumenela, prideni sesekljani ohrovt in odstavi, nato prideni 2 na majhne kocke zrezani stari žemlji, 10—15 dkg kuhanega ali pečenega mesa (ali prekajenega in kuhanega svinjskega mesa). Nato prideni še 2 dobro razmotani jajci, soli, velik ščepec popra in kumne, drobno zrezan strok česna in čebule. Vse skupaj premešaj, stresi v dobro pomazano skledo in peci v srednje vroči pečici pol ure. Ohrovtov narastek lahko tudi kuhaš kakor puding. Če to storiš, ga zabeli z ocvirki. Ohrovtov narastek je samostojna jed.

Korenje s fižolom.

Skuhaj $\frac{1}{4}$ l namočenega belega fižola. Posebej pa duši v kozi, v kateri si razgrela 2—3 žlice olja in zarumenila v njem drobno zrezano čebulo, debel, na rezance zrezan koren. Ko se koren zmehča in je fižol kuhan, stresi koren k fižolu, osoli, prideni še žlico drobno zrezanega zelenega peteršilja in ščepec popra. Ko vse skupaj še nekaj minut povre, je prikuha gotova.

Poljska jetrna klobasa.

Zmelji v stroju pol kilograma svinjskih jeter, stresi jih v skledo in jim prideni 15 dkg kuhane in na majhne kocke zrezane sveže slanin, nekoliko soli, velik ščepec popra in stolčnega muškatoevega cveta. Drobno zrezano srednje debelo čebulo in celo jajce. Ko si vse dobro premešala, nadevaj zašpiljeno goveje ali ozko, debelo svinjsko črevo. Zašpili, deni v zavrelo vodo in kuhaj previdno, tako da komaj vre, eno in pol do dve uri. Kuhano klobaso popolnoma ohladi, razreži na tenke kolobarje, naloži jih na krožnik in daj na mizo s kislimi kumaricami ali gobami.

Kašnati pire.

Stresi v $\frac{3}{4}$ l zavrele vode $\frac{1}{4}$ l oprane kaše in osoli. Ko kaša zavre, prideni žlico nastrgane zelene, 2 žlici olja in 2 stroka drobno zrezanega česna, pokrij in kuhaj pol ure. Kuhani pire postavi s kislo repo ali zeljem na mizo.

Okisani biftek.

Potolci za prst debelo rezino pljučne pečenke, posoli jo in potresi po eni strani z moko, nato položi nepomokano stran bifteka na vročo mast in prideni nekaj koscev čebule. Ko biftek po eni strani zarumeni, ga obrni, in ko zarumeni še po drugi strani, odlij nekaj masti in prilij 3—4 žlice juhe, žlico kisa ter žlico kisle smetane. Ko vse prevre, položi biftek na krožnik, precedi nanj omako in ga obloži z makaroni ali čim podobnim.

Zapečeni makaroni z jajcem.

(Uporabi ostale makarone.)

Nalomi v skledo $\frac{1}{4}$ kg makaronov in jih polij z vrelo vodo. Odcedi jih in skuha v zavreli slani vodi. Kuhane odcedi zopet in jih naloži vrsto v kozo ali skledo, namazano s sirovim maslom. Na vrsto makaronov razloži 2 v trdo kuhani in na listke zrezani jajci in na jajčno plast ostale makarone. Povrh makaronov polij 4—6 žlic kisle smetane in potresi 2 žlici nastrganega bohinskega sira. Peci jih četrto ure v srednje vroči pečici. Jajčno plast lahko potreseš tudi še z 2 žlicama drobno sesekljane prekajenega svinjskega mesa. Pečene makarone daj na mizo s kislim zeljem.

Jabolka s snegom.

Stresi v kozo 10 dkg sladkorne sipe in 6 dkg sirovega masla. Najprej sladkor nekoliko zarumeni v maslu, na kar prideni žlico marelične mezge in 10 srednje debelih, olupljenih, na kosce zrezanih jabolok. Duši jih, da se zmehčajo. Nato jih premešaj in stresi v skledo. Napravi sneg iz 2—3 beljakov in mu primešaj žlico sladkorja. Naloži sneg po jabolkih in ga potresi z žlico drobno zrezanih mandeljnov. Nazadnje deni vse v pečico, da zarumeni. M.R.

SMEŠNICE

Na poročni dan.

Don Juan Manuel (1282—1347).

V nekem mestu je živel ugleden Maver s svojim sinom; ta je bil najboljši mladenič, kar jih je bilo kdaj na svetu, samo žal ne dovolj bogat, da bi izvršil velike čine, po katerih je hrepenela njegova narav; in zato se je vdal veliki žalosti, ker so njegovi dobri volji manjkala vsa sredstva. V istem mestu pa je stanoval tudi neki drugi Maver, še veliko veljavnejši in bogatejši nego oni, in ta je imel edino hčer, ki je bila popolno nasprotje onemu mladeniču, kajti kakor so bile njegove nravi lepe, tako hudobne in izprijene so bile njene, radi česar se nihče ni upal tega škrata poročiti. Tedaj je oni krotki mladenič stopil nekega dne pred svojega očeta in rekel, da dobro ve, da radi njegovega pičlega premoženja ne more od njega toliko pričakovati, da bi mogel dostojno živeti, in ker mu potemtakem nič drugega ne preostaja, kakor ali borno in siromašno živeti, ali iti po svetu, zato se mu zdi, ako on ni zoper to, pametneje, da se kakó oženi, da bo mogel izhajati. Oče je odgovoril, da soglaša s tem, ako bo le našel kako nevesto, ki mu bo prijala. Tedaj je odvrnil sin, naj torej, če mu je tako prav, ukrene, da mu oče one deklce dá njo za ženo. Pri teh besedah je oče prezačudeno vzkliknil, kako more le kaj takega misliti, ko je noben človek na svetu, ki jo pozna, in naj je še tako ubog, ne mara poročiti. Toda sin ga je vztrajno prosil, naj mu izposluje njeno roko, in je tako dolgo silil vanj, dokler ni oče, dasi se mu je to prav čudno zdelo, slednjič le privolil in res takoj odšel k onemu možu.

Oba sta si bila dobra prijatelja; povedal mu je torej vse, kar se je z njegovim sinom zgodilo in kako da ima pogum, snubiti njegovo hčer; on da je od svoje strani s tem zadovoljen in zato se naj še on privoli.

Ko je slišal mož svojega prijatelja tako govoriti, je odvrnil: »Za Boga, ko bi to storil, bi ravnal z vami kakor lažniv prijatelj: vi imate tako izvrstnega sina in bi bilo prav izdajalsko od mene, ako bi privolil v njegovo nesrečo ali v njegovo smrt; kajti za gotovo vem, da bo to njegova smrt, ako vzame mojo hčer, ali da mu bo smrt vendarle ljubša nego življenje. Toda nikar ne mislite, da pravim to samo zato, da odklonim vašo željo, kajti ako jo hočete kljub temu imeti, mi je to popolnoma prav, ako jo dam vašemu sinu ali komurkoli, samo da se je znebim iz hiše.«

Prijatelj se mu je prav lepo zahvalil za to svarilo, prosil pa ga je, ker njegov sin tako hrepeneče želi, znova, naj privoli v to zvezo.

Tako je bil tedaj zakon sklenjen in novoporočenka pripeljana v možovo hišo; kajti pri Mavrih je navada, da pripravijo mladim zakoncem na poročni dan večerjo, pogrnejo mizo in jih do prihodnjega dne pustijo same. Tako se je zgodilo tudi tukaj; toda obojni starši in sorodniki so bili v velikih skrbah, da najdejo mladega zakonca zjutraj mrtvega ali drugače grdo poškodovanega.

Brž ko sta bila zakonca sama v hiši in sta sedla za mizo, je začel gledati mož, preden je mlada žena mogla priti le do besede, okoli mize, zapazil svojega lovskega psa in mu že precej osorno zaklical: »Pes, prinesi mi vode, da si roke umijem!« Toda pes ni storil tega: zastran tega se je ujezil in ponovil svoje povelje še osorneje; toda pes tega zopet ni storil. Tedaj plane besno od mize, pograbi meč in gre nadenj; pes je, ko ga je videl tako nanj planiti, zbežal; on za njim čez mizo in klopi in ognjišče kar naprej, dokler ni slednjič psa dohitel. Zdaj mu je odsekal glavo in noge, sesekal vsega na kose in okrvavil stene, mize in vse pohištvo.

Ves besen in krvav se je vrnil k mizi, pogledal zopet povsod okrog, opazil naročnega psička in mu ukazal, naj prinese vode; in ker kužek ni slušal, je zaklical: »Kaj, gospod potuhnjenec, nisi videl, kaj sem napravil z lovskim psom, ker ni hotel storiti, kar sem mu bil ukazal? Zaklinjam se, da se ti zgodi kakor njemu, ako boš samo še trenotek tako uporen.« In ker ščene kljub temu ni storilo, kar je zahteval, ga je pograbil za noge, vrgel ob zid in ga v še večji togoti nego pri lovskega psa raztreščil na tisoč kosov.

Ves divji in razkačen je sedel zopet za mizo in znova gledal na vse strani; žena pa, ki je vse videla, je mislila, da je znorel in ni rekla besedice. Ko se je pa tako oziral okoli sebe, je zagledal svojega konja (in imel je samo enega) ter mu osorno zaklical, naj mu gre po vode za umivanje; toda konj tega ni storil. Tedaj je zakričal: »Kaj, mrha, misliš morda, ker nimam drugega konja, da jo uneseš, ne da izpolniš mojo voljo? Resnično, kakor ona dva, pogineš žalostne smrti tudi ti in vse, kar živi na zemlji, ako se ne pokori mojim ukazom.« Toda konj se ni genil; in ko je videl, da ga ne sluša, je šel k njemu, mu odrezal glavo in ga v največji besnosti, ki jo je zmožel, sesekal prav tako na drobne kose.

Ko je tedaj žena videla, kako je umoril svojega edinega konja in isto zagrozil vsakemu, ki bi se ne pokoril njegovim ukazom, si je mislila, da se to vendarle ne godi samo za šalo, in objel jo je tolikšen strah, da ni več vedela, ali je živa ali mrtva. On pa se je ves penast od besnosti in ves krvav vrnil k mizi

in se zaklel: in če bi imel tisoč nepokornih konj, moških in žensk v hiši, vsi bi morali umreti; potem je spet sedel, položil krvavi meč na kolena in se oziral okoli sebe.

In ko je gledal od ene strani na drugo in ni opazil nobenega živega bitja več, je strašno pogledal svojo ženo in ji, držeč goli meč še vedno v roki, silno razkačen rekel: »Vstanite in mi prinesite vode!« Žena, ki ji ni bilo nič drugače, kakor da je že sama razsekana na kose, je naglo poskočila in mu prinesla vode. Tedaj je vzkliknil: »Ha! Kako hvalim Boga, da ste slušali moj ukaz, kajti pri besnosti, v katero so me spravili oni norci, bi se vam zgodilo kakor onim.« Nato je ukazal, naj mu da jesti, in ona je storila; rekel pa ji je s takim glasom, da je mislila, da se ji je že glava razletela. In na ta način je šla stvar vso noč in ona ni črhnila, temveč je storila vse, kar ji je ukazal. Ko sta pa nekaj časa dremala, ji je rekel: »Od silne jeze ne morem mirno spati; skrbite, da me nihče ne zbudi in imejte pripravljen dober zajtrk!«

Drugo jutro navsezgodaj so se zbrali očetje, matere in tete pred vrati; in ker je bilo notri vse tiho, so se bali, da je mladi zakonski mož mrtev ali ranjen, in ta skrb se je še povečala, ker so skozi špranje v vratih zagledali samo ženo. Komaj pa jih je ta opazila na vratih, se je prav po tistem priplazila do njih in jim takoj zašepetala: »Nesrečniki! Kaj delate tu? Kako se drznete priti na vrata in blebetati? Molčite, če ne smo vsi zapadli smrti!«

Ko so oni zunaj to čuli, so se vsi silno začudili. Ko so pa izvedeli, kako sta mlada zakonca prebila noč, so vsi poveličevali mladega moža, da si je vedel tako dobro pomagati in znal napraviti red v svoji hiši.

In od tega dne dalje se je dala žena okoli prsta oviti in oba sta živela srečno življenje skupaj.

Nekaj dni za tem je hotel tast napraviti kakor njegov zet in je na isti način usmrtil konja; tedaj pa mu je rekla žena: »Le pusti, stari! Si se prepozno zmisliš. Midva se že pozna.« Prevel Georges.

Jezavec.

Bil je mož, ki je slučajno slišal, ko je stal pred tujo hišo, kako ga notri nekdo svojcem hvali. Drugi pa mu odgovarja: »Res je, ljubi prijatelj! Mož je za kaj. Toda ima dve napaki: nepremišljen je in togoten.«

Komaj pa je to izgovoril in komaj je zunaj stoječi to slišal, je že planil nepremišljeno v hišo in začel daviti onega za vrat. »Lopov!« je kričal in jeza mu je gorela iz oči. »Lopov! Kdaj si me še kdaj videl nepremišljenega? Kaj sem še kdaj v togoti storil?«

Sport.

»Da, moj nečak, ki je bil tako slaboten, se je bil to zimo s sportom silno popravil in bi bil zdaj prav gotovo zdrav ko riba, da si ni bil nazadnje tilnika zlomil!«

Iz šole.

»No, Ančka, koliko reber ima človek?«
»Ne vem, gospodična, me tako ščegeče, da si jih ne morem sešteti!«

Dobro podnebje.

»Pri Vas mora biti pa jako zdrav zrak.«

Domačin: »Kako to?«

»Ker postanejo pri vas dekleta tako stara!«

Silobran.

Pravni izpit.

»No, gospod kandidat, kaj je silobran?«

Molk.

Gospod profesor mu hoče pomagati in pravi: »Torej — recimo, da greste sami skozi velik samotni gozd. Hipoma skoči izza grma razbojnik, vam nastavi pištolo na prsi in zahteva od vas tisoč dinarjev. Kaj boste napravili?«

»Smejal se mu bom, gospod profesor!«

Sramota.

Potepuh (gredeč mimo zborovanja brezposelnih): »To je zares prava sramota! Tukaj je na stotine ljudi, ki ne morejo dobiti dela, meni ga pa povsod ponujajo, kamor pridem!«

Mučenik.

»No, zakonski mož novopečeni, kako se ti godi v zakonu?«

»Prav slabo!«

»Zakaj?«

»Prvo, kar hoče žena zjutraj od mene, je — denar. Pridem opoldne h kosilu — denar. Zvečer — isto. Zmerom denar — denar — denar!«

»I, kaj pa počne žena s tolikim denarjem?«

»Ne vem, dozdam ji nisem dal še — nobenega!«

Previdni začetnik.

Starejši gospod ponudi v vlaku mlademu sosedu smotko: »Ali izvoliti eno, gospod?«

»O, zakaj ne, če ste tako prijazni... samo prosim, da me pustite k oknu... jaz sem še začetnik!«

Pokrovitelj umetnosti.

Dragoletnik (v restavraciji): »Kaj pravite? Da jaz nič ne storim za umetnost? Le vprašajte onega le slikarja, ki sedi za mizo v kotu... temu sem še sinoči plačal pol litra vina!«

UGANKE

Urejata Peter Butkovič - Domen in Josip Novak.

Vremenska uganka za februar.

(—ol—, Ljubljana.)

4, 3 — 1, 3 — 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 —
21, 10, 1, 5, 19 — 18, 11, 10, 5, 13 —
18, 6, 12, 8 — 14, 3 — 11, 19, 20, 9, 19 —
17, 16, 15, 13.

Ključ: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 = praznik;
9, 8, 11 = kača; 12, 6, 14 = glockdavec;
15, 16, 17 = pregrinjalo, 18, 19, 20, 21 = mrčes.

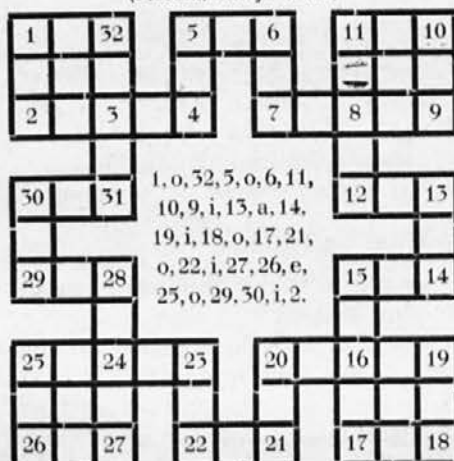
Čarobni kvadrat.

(Mirosljub, Vižmarje.)

a	a	a	a	a	rastlina
a	a	a	b	b	jed
b	e	e	k	k	kovina
k	n	o	r		pozornica
r	r	r	t	t	utež.

Večna pot.

(Plašnik, Škofja Loka.)

1—2 bol, 2—3 slov. učenjak, 3—4 pregrinjalo, 4—5 močvirna rastlina, 5—6 rudnina, 6—7 voščilo, 7—8 velika žival, 8—9 bodica, 9—10 del dneva, 10—11 akt, 11—8 sukanec, 8—12 orožje, 12—13 srednjeveški služabnik, 13—14 plod, 14—15 vodna žival, 15—16 ptič, 16—17 barva, 17—18 selo, 18—19 jed, 19—16 začimba, 16—20 mlečni izdelek, 20—21 stara utež, 21—22 mar (hrv.), 22—23 hudodelstvo, 23—24 točka na zemlji, 24—25 gozdiček, 25—26 narobe od dol, 26—27 lovska potreščina, 27—24 nag, 24—28 voda, 28—29 darilo, 29—30 del noža, 30—31 položnica, 31—3 soha, 3—32 znoj, 32—1 gibanje. Srednje številke in črke povedo rek.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

Rešitev ugank v januarski številki.

Šifriran konjiček. Prve številke zamenjamo s črkami iz abecede, druge pa kažejo polje, v katero postavimo dotično črko. Nato odberemo črke po poti konjička in dobimo pregovor: **Kdor veliko ljubi, veliko trpi.**

Skrit pregovor. Ako vstaviš namesto pik primerne črke, dobiš nastopne besede: Narcisa, bolnik, cena, brivec, zmes, brenta, cev. Črke namesto pik povedo pregovor: Ni solnca brez sence!

Vremenska uganka za januar. Č (= 4. črka) pomeni, da razdelimo črke v skupine po 4. Nato vzamemo od vsake skupine najprej 2., potem 4., 3. in 1. črko, da dobimo pregovor: **Če Vinka solnce peče, v sode vince teče.**

Grad. Črke odberamo kakor kaže mreža nad vrati ter dobimo: **Kdor ni videl gradu, se svinjaku čudi.**

Številnica. Ključ: Spoved, jutro, Anči. Pojdite in učite vse narode!

Križ. Želod, lešnik, plamenica, plavica, mesar, sto, i, k; Janez, France, Stanislav, slanina, nožar, igo, a, r; sklon, ednina, bratranec, Muljava, glavica, ave, e, c; žlica, vilice, bezgovina, prašnik, dinar, oje, a, k. — Levstik, Finžgar, Erjavce, Vošnjak.

Zlogovnica. Dioklecijan, Ostija, brizgalna, rimesa, opij, Pribičević, embalaža, reklama, oves, Japonsko, epikurejec, Berezina, orešček, ladja. Dobro pero je boljše ko slab jezik.

Pust.

(—ol—, Št. Vid.)

Za glavno nagrado.

Zlogovnica.

(—ol—, Št. Vid.)

Sestavi iz zlogov: a, bi, ca, ca, ca, ča, di, dja, en, ja, ja, je, ka, kal, ki, la, le, li, mi, ni, no, o, pard, pet, pla, re, rit, ro, tre, u, vi, vi, zi besede nastopnega pomena: poljska cvetlica, prometno sredstvo, del sveta, del kolodvora, vražarska bolezen, ptica, drevo, solata, redovnik, zver. Če postaviš dobljene besede drugo pod drugo, dobiš v prvi in tretji navpični vrsti važno naročilo.

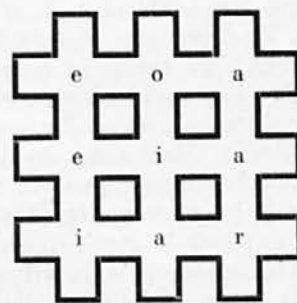
Zedinjenje.

(Stric Jože, Bloke.)

Mreža.

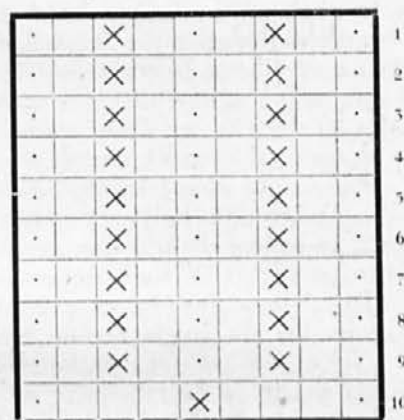
(—ol—, Št. Vid.)

Vstavi črke: b, b, b, c, c, d, h, j, k, k, l, l, l, n, n, n, p, p, r, r, r, r, r, t, z tako, da dobiš navpično tri in vodoravno tri različne besede. Da bo rešitev lažja, izdam, da so vse tri navpične besede imena ptic.

Dopolnilna uganka.

(Janez Ložar, Ljubljana.)

1. ležišče, 2. žila, 3. planinska rastlina, 4. udeleženeč na svatbi, 5. vrsta zemlje, 6. iglasto drevo, 7. vrsta jagod, 8. angleška vladar. rodovina, 9. ptica, 10. razbojnik, evropsko glavno mesto. V vsaki vrsti so tri besede, v zadnji le dve. S križci zaznamovane črke so skupne dvema besedama. Najprej poišči srednje besede, ki so zgoraj navedenega pomena; nato vstavi še črke: d, e, e, e, g, i, j, k, l, l, m, o, o, o, r, s, u, v na levi ter: a, a, a, č, e, e, g, j, j, l, l, o, o, r, s, t, v, z na desni, da dobiš še leve in desne besede. Če si vse prav vstavil, dobiš namesto pik tri pregovore.